

INIGO URKULLU EAJren EBBko bozeramailea
"Arazo politikoari irtenbidea emateko orduan aitzindari izango gara"

ARGIA

2006ko apirilaren 9a | LXIX. urtea | 2.035 zenbakia | 3,50 euro

Espainiako II. Errepublika

Emakumeen ahotsa eta boza

Txomin Txueka: "Nire argazkiek begiekin hitz egiten dute"

Bergarako Tavex ►

Bakero oihalean munduko lehena izango da
Brasilgo Santista Textilekin bat egin ondoren

Kike Amorriz

12€

Harpidatzen prezioa

10,5€

eskaerak

katalogoaren eskaera orria
943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

Gaiak

- 18 **Errenta aitorpena on-line:**
Zergak etxetik ordain daitezke. Mikel Garcia.

Iritziak

- 21 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
22 **Urtzi Urrutikoetxea.** Sandzak.
23 **Koldo Aldalur.** Kolateralkeriak.
25 **Edu Zelaia.**
Doktorego tesiaren defentsa...
Joxe Mari Ostolaza. Esnatu zaigu.
26 **Joxe Iriarte Bikila.**
Ezker berri bat helburu.

Koldo Aldalur.

Erdiko kaiera

- 27 **Gloria Toticaguena:** «Euskal Herriko gehienek ez dute emigrazioa ulertzen». Miel A. Elustondo.
32 **Su-etenaren alde artistikoa: etatregua.** Nagore Irazustabarrena.
34 **Ezpalak.** Katixa Garate.
36 **Argitalpenak: Oskar Aranari elkarrizketa.** Pilar Iparragirre.
38 **Denbora-pasak.**
40 **Ihesi: Lea ibaia hiltzen den arteko bidezidorra.** Marijo Deogracias.
44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.

Iñigo Urkullu.

Termometroa

- 50 **Bakero oihalean munduko lehena izango da Tavex.** Daniel Udalaiz.
52 **Bizkaie! Bizkaierazko agerkari elektroniko bakarrak lau urte.** Unai Brea.
54 **Bero-beroan.**
56 **Net Hurbil. "Padayatra": milioi bat herri urrats Bhopaletik Delhira.** Pello Zubiria.

4 | Emakumeak II. Errepublikan

Ikurra baino gehiago?

1931n hasi zen erregimenak emakumei lehen aldiz funtsezko eskubideak eman zizkien. Horretarako hainbat gorabehera izan ziren. Besteak beste, emakumeek botoa emateko eskubidea lortzeko egin zen bozketan ezkertiarak banatuta agertu ziren. Ahanzturan geratutako hainbat emakumeren historia berreskuratu nahi izan dugu.

24 | **Luparekin**
Erramun Osa

58 | **Azkena**
Txillardegí

11 | **Txomin Txuekari elkarrizketa**
Amets Arzallus

46 | Iñigo Urkullu

"Abertzaleak izanda ere, giza proiektu politiko ezberdinak izan daitezke. Hori da indarkeriak gatibu izan duen errealtatea. Emozioen eragin peko politika egin behar izan dugu. Normalizazio politiko garaia dator, gizartea berradiskidetu behar da, baina hori norbanakoarengandik sortu behar da" esan digu EAJren eledunak.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibitz Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloha Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortá.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140, 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

Emakumeak II. Errepublikan Ikurra baino gehiago?

"Neska Polita" deitu zioten 1931ko apirilaren 14an jaio zen erregimen berriari, Espainiako II. Errepublikari alegia. Emakumetzeko denbora izan gabe, bost urte gorabeheratsu iraun baitzituen, emakumeei lehen aldiz funtsezko eskubideak eman zizkion estreinako demokrazia hark emakumea hartu zuen ikurtzat. Aldagaiak aldagai, penintsula osoan barrena artistek margotu zituzten frigiari txanodun emakume horiek itxaropen eta justiziaren seinaleak ziren, 1936tik aurrera zabaldu zen izuak ito zituen arte. Ordura arte ikurraren eta errealtatearen artean, emakumeak eta beraien eskubideak eztabaidagai eta bidelagun izan zituzten.

GIZONEZKOEN eta emakumezkoen arteko berdintasunaren bidean, emakumeen botoaren errebindikazioa garrantzitsua bezain adierazgarria suertatu da azken bi mendeetan. Izan ere sufragistek burututako ekintzak eta protestak oihartzun goiztiarra izan zuten Amerikako Estatu Batuetan edo Britainia Handian. Jakina denez, I. Mundu Gerra amaitu zenean, borroka horien uztak hainbat herrialdetako demokrazia ordezkatzailean Simone de Beauvoirrek deituriko "bigarren sexuak" parte hartzea ahalbidetu zuen. Espainiako Estatuan aldiz, gizonezkoengan murrizturik zegoen sufragio ahalmena ez zen orokortu, antzeko ekimenen bitartez, hainbat politikariek eskatu zuten arte. Orduko elkarte feministarik garrantzitsuenak (ANME, Asociación Nacional de Mujeres Españolas) bere programa soziopolitiko zaballean behar baino leku eskasagoa eman zion emakumeen boto aktiboari. Hori dela sufragistek izandako eragina eskas samarra izan zen Pirinioz honuntza eta, arras berandu, Primo de Riveraren diktadura iritsi arte, ez zituzten izendatu lehen emakume ordezkarik politikoak. Izan ere, erregimen horretako Udal Estatutuak ahalbidetu zuen lehen emakumetzko zinegotzi eta alkatesak izatea. Besteak beste, horri esker, Maria Etxarri eta Elisa Calonge Madrilgo udalean sartu ziren. 1926an Bilbokoan, Rene Castellon eta bi urte beranduago Donostiakoan, Concha Perez eta Carmen Resines, zeintzuk Konstituzio plazako udal aretoan aritu ziren diktadura amaitu arte. Bestetik, 1927an

JOSU CHUECA

Primo de Riverak martxan jarritako Asanblada Nacional Aholkuemale delakorako, hainbat emakume hautatu zituen eta horrek zabaldu zuen emakumearen botoa eta parte hartze politikoaren auziari buruzko eztabaida, Espainiako Estatuaren lehen demokrazian, 1931-1939 bitartekoan, lortuko zena.

II. Errepublikan, ahotsez eta bozez

Erregimen errepublikanoa aldarrikatzearekin batera, behin-behineko Gobernuak hainbat lege dekretu aldarrikatu zituen, Errepublikak burutu behar zituen premiazko erreforma demokratiko zenbait aurreratzeko. Horietako bat izan zen 1907ko Hautesle legea aldatu zuena. Berrikuntzen artean emakumeak eta apezak hautagai izan zitezkeela zioena nabarmentzen zen. Hori dela eta lehen aldiz hiru emakume eseri ziren Madrilgo Gorteetan, beste 470 parlamentarien artean, ekainak 28an burutu zituzten hauteskundeen ondorioz. Emakume aitzindari horiek Victoria Kent Siano, Clara Campoamor Rodriguez eta Margarita Nelken Mansberger izan ziren. Lehenengo biak, Victoria eta Clara, legegintzaldia hasi zen unetik bertatik eta Margarita Nelken, 1931ko abenduaz geroztik. Kentek eta Campoamorrek ibilbide politiko antzekoa burutua zuten ordura arte. Legelariak biak, bata eta bestea aritu ziren 1930eko altxamendu errepublikanoaren aldekoen defentsan. Victoria Alvaro de Albornoz ministro izanzen zenaren abokatu izan zen Madrilan eta Clara,

Donostian preso zeuden Manuel Andres, Pepe Bago eta bere anaia Ignacioren defendatzailea izan zen. Baina Errepublikak gauzatu zenean bide desberdinak hartu zituzten. Kent Partido Republicano Radical Socialista delakoaren kide izan zen bitartean, Clara Campoamor Partido Republicano Radicalarekin lerrokatu zen. Emakumeek hautagai izateaz gain hautesle ere izateko eskubideari dagokionez, jarrera desberdinak izan zituzten. Campoamor izan zen, ezbaierik gabe, eskubide hori, hasieratik gauzatu zen arte, sutsuen eta etengabe bultzatu zuena. Victoria Kent-ek aldiz, alderdi errepublikanoen artean nagusitu zen kontrako joerare-

kin bat eginik, aurkako iritzia azaldu zuen arazo hori eztabaidatu zenean. Campoamorrek eskatu eta lortu zuen konstituzioa prestatu behar zuen batzordean aritzea eta berari zor diogu, sexu berdintasunaren alorrean, inolako baldintzarik edo murrizketarik gabe, orduko testu konstituzionalak parekotasunaren alde jotzea. Parlamentuan bertan boto eskubidea eztabaidatu zenean, bera izan zen gehien aritu zen parlamentaria eta emakumeak eskubide horretatik kanpo laga zituztenen kontra argien mintzatu zena.

Ez zuen batere erraza izan Campoamorrek emakumezkoen boto eskubidean aurrera egitea.

Alde batetik, ezkerren baitan, talde errepublikanoen artean bereziki, emakumeen botoa Errepublikaren aurka eta eskuindarren alde emango zenaren ideia indartuz joan zelako. Hori dela medio, bere alderditik hasita PRRS delakoraino, talde errepublikano guztietatik emakumeek lortzeaz zuten eskubide horren aurkako gaitzespen borobilak azaldu ziren. Gaur xeble samarrak diruditen argudioak, serio demonio, adierazi zituzten parlamentari hainbatek. Clara Campoamorren alderdikide Alvarez Buylak emakumeen botoa Errepublikarako osagai oso arriskutsua zela zioen, honako hauek gaineratuz: "Espainiako emakumea politikoki atzeratua eta atzerakoa da; ez da alden-du oraindik sakristien eta aitorlekuen eraginetik eta emakumei botoa eskainiz gero, beraien eskutan Errepublikaren aurkako arma jartzea litzateke". Novoa Santos galiziarra saiatu zen argudio iraingarrien bitartez emakumeen ezintasuna azaltzen: "Zergatik eman behar diegu emakumei gizonezkoiei ematen dizkiegun eskubide berak? Gizaki berdinak dira ala?".

Galdera horiek plazaratuta, gizonezkoek emakumeak hauta zitzaketela, baina azken hauek ezin zutela hautesle izan ondorioztatu zuen. Acción Republicanaren partaidea zen Hilario Ayusok onartzen zuen eskubide bereko hautesleak izatea, baina adin desberdinekin. Gizonezkoek 23 urterekin eskubideak osotasunean izanen zituzten bitar-

tean, emakumezkoek 45 urterekin, Ayusoren arabera emakumeek adin hori izan arte borondate eta adimen urrikoak omen zirelako. Komunikabideetan antzeko iritziak ugalduz joan ziren eta urriaren 1ean parlamentuan botoen eskubide orokorra bozkatu ondoren, hurrengo egunean horrela zioen *La Voz* egunkariak: "Gaur egun emakumezkoen botoa zentzugabea da, herri gehienetan ia-ia emakume guztiak beraien iritzia zuzentzen duten apezten eskutan daude. Egun, emakume espainiarra, nekazaria batez ere, ez da gauza libre eta inoren aholkurik gabe bozkatzeko".

Victoria Kent diputatuaren aldetik etor zitzaiokeen laguntza Campoamori, baina hori gertatu ordez, oposizioa berarentzat eta akuilu galanta bilakatu zen boto eskubide hori ukatu nahi zutenendako. Kentek argudiatu zuen bera ere ados zegoela emakumeek izan beharko zuten sufragio ahalmen horrekin, baina ahalmen hori atzeratzea hobe zela zioen. Kentek oso ongi islatzen zuen esparru errepublikanoetan zein PSOeko hainbat sektoretan zegoen aipatutako aurreiritzia: emakumeak apezten eta kontserbadoreen gatibu zirela eta horrek hauteskontzietan ezezeko eragina izanzen zuela, alegia. Eztabaidak eztabaida, argi eta garbi azaldu ziren jarrera horiek parlamentuan, baita kanpoko bilkuretan ere. Urriaren 1ean sexuen arteko berdintasuna eta sufragio orokorra bertan zuten artikulua bozkatu zenean, oso nabar-

Sufragioaren
errebindikazioa
gauzatu ez ezik,
beste auzi
batzuetan ere
emakumeek
arreta berezia jarri
zuten.
Dibortzioaren
legea izan zen
horietako bat.

VIVA LA REPÚBLICA

MUJER, TRABAJO Y SOCIEDAD (1839-1983)

men gelditu zen ezkertiarrek auzi horretan zuten zatiketa edo aniztasuna. Eskumatarrek alde bozkatu zuten aise gainditu zuen aldeko botoak, 161 alde eta 121 aurka izan zirelako. Gubernukide errepublikanoen jarrera desberdinak begibistan gelditu ziren. Niceto Alcalá Zamorak, Fernando de los Riossek, Santiago Casaresek eta Francisco Largo Caballerok alde bozkatu zuten bitartean, Manuel Azañak, Alejandro Lerrouxek, Alvaro de Albornozek, Indalecio Prietok, Nicolau D'Olwerrek eta Marcelino Domingok ez zuten bozkatu eta Diego Martinez Barriok aurkako botoa eman zuen. Abenduaren 1ean, behin betiko bozketa burutu zenean, askoz zailagoa izan zen boto orokorraren onspena lortzea. Ordurako parlamentari eskuindarrak parlamentutik kanpo ziharduten, eta ezkerrean aurreko zatiketa errepikatu zen, beraz, ozta-ozta, 131 alde eta 127 aurkako botoekin, konstituziora igaro zen berdintasunaren oinarritzko eskubide hori. Gubernua berriro ere zatiturik azaldu zen eta ondorengo egunetan komunikabideetan errepikatu egin ziren ohiko adierazpenak. Prietok emakumeen boto aktiboa gaitzesteko bota zuen esaldi famatuak –“Errepublikari emandako labankada makurra”– era ezkor bezain zakarrez laburbiltzen zituen egun haietan esandakoak.

Emakumeak eta hautestontziak susmopean

Pentsatzen zuten baino askoz lehenago jarri behar izan zuten martxan boto orokorra. Izan ere, berez 1935ean amaitu beharko zen legegintzaldia 1933ko udazkenean hiltzorian zegoen, Gobernu errepublikanosozialistaren desberdintasunek aurreratu baitzituzten bozketa orokorrak 1933ko azaroaren 19ra. Euskal emakumeek 15 egun lehenago izan zuten aukera boto eskubidea

Emakumeak ilaran bozkatzera sartu aurretik. Irudia Bilbokoa da, 1933ko bozketetako. Beheko irudia berri, Eibarkoa da. Autonomia Estatutua bozkaterakoan izan zuten lehen aukera emakumeek botoa emateko.

gauzatzeko, Euskal Autonomia Estatutuaren erreferenduma Bizkaian, Gipuzkoan eta Araban burutu zutelako orduan. Autonomia Estatutuak adostasun oso handia eskuratu zuenez, ez zen emakumearen parte hartzeari edo beraien botoari buruzko eztabaidarik suertatu. Aitzitik, hauteskunde orokorren ondorioz gauzatu zen aginte aldaketak, Partido Republicano Radicalen eta CEDAren aldekoak alegia, emakumeen parte hartzea ikusmiran eta susmopean ezarri zuen. Clara Campoamorrek ongi azaldu zuenez, 1933tik aurrera emakumeen botoa gizonezkoen errakuntza politikoak garbitzeko libxibarik hoberena bilakatu zen. Emakumezkoen ustezko boto eskuindarrak ederki estaltzen baitzuen lehen biurteko talde ezkertiarren porrota. Beraiek atondu zuten hautesle legearen ildotik joan beharrean, hau da koalizio eta batasun handiak osatu ordez, bakoitza bere aldetik joan zen eta horregatik eskumen koalizioa zen CEDA izan zen garaile. Ezkertiarrek boto gehiago lortu zituzten arren, oso banaturik joan

LA INSURRECCIÓN DE OCTUBRE DEL 34 Y LA II REPÚBLICA EN EIBAR

zirelako, Gil Roblesen jarraitzaileek zein Lerrouxek gidatzen zituen errepublikano eskuindarrek diputatu gehiago lortu zituzten. PSOE behera nabarmen joateaz gain, alderdi errepublikano ezkertiarrek egundoko porrota pairatu zuten. Hori dela eta, geroxeago "Biurteko beltza" deitu zuten aro latza hastear zegoen... Dena den, emaitzak aztertzeke garaian, gero eta gehiago larriagotzen ari ziren langabezia, garatu gabeko nekazal erreforma eta talde ezkertiarren banaketa erraz estaltzen zuten batzuek emakumeek eskuinari emandako ustezko botoekin.

Gezurak buztana labur erranerari ongi helduz, bi urte beranduago burutu zituzten hauteskunde orokorrek argi eta garbi adierazi zuten emakumeen parte hartzeak ez zuela ezkerren garapena oztopatzen, laguntzen baizik. Izan ere 1936ko otsaileko hauteskundeetan, 1931ko ekainekotan izan zuten batasuna Fronte Popularraren bitartez berreskuratuta, ezkertiarrek irabazle suertatu ziren biurteko

Ezkerretik eskuinera:
Victoria Kent,
Margarita Nelken eta
Clara Campoamor.

eskuindarrari amaiera emanez. Orduko kanpainen baita ondorengo hilabeteetan ere, oso nabaria izan zen emakume ezkertiarren jardutea, hilabete eskas batzuk pasata, Gerran emanen zena aurreratuz.

Emakumeak eta hauteskontziak

Hautetsiei dagokienez, kopuru apala izan zen emakumezkoena Errepublikako Gorteetan. Estreina-ko legegaldian Victoria Kent eta Clara Campoamorrri Margarita Nelken sozialista gehitu zitzairen, bere nazionalitatearen inguruko arazoak konpondu ostean. Azken haxe izan zen hiru legegintzalditan aritu zen emakume diputatu bakarra. Campoamorrrek, emakumeen partehartzearen aldeko borrokari gartsuenak, hasieran bere alderdia zen Partido Republicano Radical delakoaren aldetik eta Izquierda Republicana zein Fronte Popularretik geroxeago, erabateko zokoratzea pairatu zuen eta ez zen bueltatu parlamentura 1933az geroztik.

Eskumari dagokionez, Rosa Maria Urraca Pastor bezalako mitinlari eta ekintzaile ugari bazituen ere, emakume bakarra, CEDAko Francisca Bohigas, iritsi zen Leondik parlamentura, 1933ko bozketetan. Azken legegintzaldian, soil-soilik Fronte Popularreko honako hautagai hauek bereganatu zuten ardura parlamentarioa: Dolores Ibarruri, Margarita Nelken, Julia Alvarez, Matilde de la Torre eta Victoria Kent. Haien artean, beraz, bi euskaldun genituen: Dolores Ibarruri "Pasionaria" buruzagi komunista bizkaitar ezaguna eta Julia Alvarez Resano, ekintzaile sozialista nafarra, historiak arras bazterturik izan duena. Biek bere jatorrizko barrutietatik kanpo eskuratu zuten parlamentari izaera: "Pasionaria"k, Oviedotik eta Villafrancako maistra ohia zen Juliak, Madrildik. 1936ko legegintzaldia motz-motza izan arren, Ibarrurik aukera izan zuen mitinetan urtetan landutako hitz jarioarekin parlamentuan aritzeko. Alvarez berriz, bestea bezain mitinlari trebea eta aritua bazen ere, bakkariik Parlamentuko batzorde batzuetan aritu zen, Autonomia Estatutukoan esate baterako, Espainiako Gerra Zibila iritsi bitartean.

LAS VOCES DE LA REPÚBLICA

Sexuen arteko berdintasuna eta sufragio orokorra bermatzen zuen artikulua bozkatu zenean, oso nabarmen geratu zen ezkertiarrek zuten zatiketa gai horri buruz. Batzuk alde eta besteek kontra bozkatu zuten, emakumea biluzik utzi.

Parlamentuaz gain politikan jardun

Hala eta guztiz ere, oker handia izan zen pentsatzea emakumezkoen jardun politikoa parlamentura mugatu zela. Izan ere, aipatu ditugun emakume horiez gain, beste aunitzek jardun zuten esparru politiko desberdinetan. Errepublikak zabaldu zuen aro demokratikoan, sekula baino gehiago garatu ziren emakumezkoen erakunde bereziak. Beraien eskubideak aldarrikatzeko zeuden UNME bezalakoez gain, indar politiko gehienek martxan jarri zituzten hainbat erakunde emakumezkoak elkartzeko eta politikari ekiteko. Esate baterako, Eusko Alderdi Jeltzalearen inguruan Emakume Abertzale Batza lau lurraldetara hedatuz joan zen heinean, karlistek beraien "margaritak" Euskal Herriko eta Espainia osoko txoko askotara zabaldu zituzten. Geroxeago, sortu berria zen Falangeak berak, Frankismoaren garaian jarraipena izan zuen "Sección Femenina" delakoa hasi zen egituratzen, emakume eskuindarrak biltzeko asmoz. Ezkerrak, aitzitik, korronte faxistaren hazkundera zela medio, "Union de Mujeres Antifascistas de España" deiturikoa eratu zuen 1933an. 1934aren bukaeran, Asturiaseko Iraultzaren ondorioz, erakunde hori legez kanpo suertatu zenean, "Comite pro Infancia Obrera" izenaren azpian babestu zuten beraien jardun politikoa. Espainiako Gerraren karietara

Goian Julia Alvarez eta Dolores Ibarruri "Pasionaria".

"Mujeres Libres" anarkistek bultzaturiko elkargoa osatuko zuen emakumeen esparru ezkertiarra.

Sufragioaren errebindikazioa gauzatu ez ezik, beste auzi batzuetan ere emakumeek arreta berezia jarri zuten. Dibortzioaren legea izan zen horietako bat: Espainiak, Errepublika aldarrikatu zenean, senar-emazteen banaketak arautzeko legerik ez zuelako. Gabezia horri aurre egiteko, azkar, 1931ko abenduan, Justizia Ministerioak dibortzio legearen proiektua aurkeztu zuen Parlamentuan eta 1932ko otsailaren 26an gehiengo handi batez -260 boto alde, 23 aurka- onartu zuten. Lege horren eztabaidetan berriro nabarmendu zen Campoamor eta aukera baliatu zuen Kode Zibilean adulterioa epaitzeko zeuden sexu desberdintasunak salatzeke.

Lan munduari dagokionez, berdintasunaren aldeko keinuak gobernu errepublikanoak burutu zituen. 1931ko apirilean bertan, errejimena jaio berria zelarik, kaleratu baitzuen dekreto bat emakumeek notaritza bezalako oposaketetan parte har zezaten. Garai ez hain urrunetan, goi mailako ikasketak burutzeko izandako oztupoak erabat atzenduak, asmoa zen maila guztietan emakumeek aukera izatea beraiek aukeraturiko ikasketetan edo lanbidetan aurrera jotzeko. Urte bereko urrian emakumezko espetxezain adarra

ERROTA - EL MOLINO kanpina

- 1.300 lagunentzako lekua • Partzela hesiturik eta gune zabala hesitugabea • Partzela bakoitzean ura, argindarra eta estolda • Bungalow telebistarekin alogeran hartzeko aukera • Ostatua • Logelak literekin, eta pentsio erdia edo osorako prezio bereziak • Ur beroa doan

Mendigorría, Nafarroa • Tel. 948 34 00 04 • fax 948 34 00 82
e-mail: info@campingelmolino.com • web: www.campingelmolino.com

sortu zuen Victoria Kentek kartzela arauak giza-tiartzearekin batera, lan esparru berezi horietara emakumeak eramanez. Konstituzioa 1931ko abenduan gauzatu zenean, ardura eta lan publiko guztietara emakumeak zein gizonezkoak aritzearen ahalmena bermaturik gelditu zen, legeek ezarritako bateraigaitzasunak aparte lagata. Dena den, 1932az geroztik egoera ekonomikoaren larriagotzeak komunikabideen aldetik hasieran, eta, 1934az geroztik gobernuaren partetik, emakumezkoen lanaren aurkako jarrera ekarri zuen. Horren ondorioz, hainbat lanbidetan, aduanetako adituen erakundean, fiskal jardunetan, justiziako idazkaritzetan... zehatz-mehatz emakumeen lana debekatu zuten. Testuinguru horretan, gero eta oihartzun handiago izan zuten emakumeek soil-soilik etxean lan egin behar zutela zioten iritziek. Horien arabera, langabeziari aurre egiteko eta etxeko lanen bitartez gizarteari ordezkatzina zen onura emateko, hobe zuten emakumeek etxean gelditzea. Nabardurak nabardura ikuspegi horretan bat zetozen *El Debate* eta *Razón y Fe* komunikabide eskuindarrak edo *La libertad* eta *El Sol* egunkari errepublikanoak. Bakarririk *El Socialista* edo *Mundo Obrero* komunistetatik errebindikatu zuten behin eta berriro lana, sexua edota egoera zibila kontuan hartu gabe. Antzeko lehiak eta kontraesanak eman ziren prostituzioaren inguruan. 1931ko ekainean jardun hori erreprimitzeko zegoen "Real Patronato para la represión de la trata de blancas" delakoa bertan behera gelditu bazen ere, 1935a arte ez zuten kaleratu lege bat lanbide berezi hori arautzeko. Aipaturiko lege horrek ez zilegitzat jo zuen, baina jakina, munduko lanbide zaharrenak, egoera ekonomiko larria lagun, gero eta biziago jarraitu zuen.

Gerra garaian ezina ekinez egina

1936ko uztailak ireki zuen egoera berriak Errepublikaren hiltzoria eta, hiru urte beranduago, bere bukaera gauzatuko zuen. Baina bide batez, emakume askorentzat Espainiako Gerra Zibilak eragin anitz bezain aberatsak ekarri zituen. Frontean, erretagoardietan edo erresistentzia lanetan aritzeak kasu askotan legegintzaldiak eta ohiturek finkaturik zituzten muga estuak atzean laga zituzten. Aipaturiko bateraezintasunak gerraren beharrek aise gainditu zituzten Bidasako, Kataluniako edo Madril aldeko frontetan

aritutako emakumeek. Errepublikako urteetan bere praxia emakumezkoen antzinako roletara mugatzen zutenak, Emakume Abertzale Batzaren kasuan, esate baterako, ederki gainditu zituzten Bittori Etxeberriak, Delia Laurobak, Itziar Mugikak edo Tere Verdesek, presoei laguntzeko lehen elkartasun eta erresistentzia sarea eratu zutenean.

Ezkertiarrei dagokienez, Bidasoa aldeko Puntxastik Somosierraraino, eta bereziki Kataluniako frontean, emakume milizianoak –Casilda Hernaez anarkistak, Mika Etxebehere Poumistak edo Rosario Sanchez "dinamitera" komunistak frogatu zuten lege– faxisten aurka borrokatzeko gizonetik erabateko berdintasunean aritu ziren, Gerrako lehen hilabeteetan

bederen. European, I. Mundu Gerran emakumezkoek gizonak ordezkatzeko Gerraren osteko berdintasunaren ideia sendotu zuen bezala, Espainiako Gerran ere berdintsu suertatu zen alde errepublikanoan. Baina noski, aurrerakuntza guzti hauek, guztiak 1939ko apirilaz geroztik deuseztaturik geratu ziren, frankisten garaipenarekin batera. Alde batetik, Espainiako Estatuan emakumezkoa etxera bueltatzearen diskurtsoa erabat nagusitu zelako, bere ondorio atze-

Asturiaseko iraultzaren ondoren atxilotuak. Ikus daitekeenez, emakumea doa atxilotuen artean lehenengoa.

rakoieneekin. Bestetik, frankistek aurrera eramandako errepresioak –Saturraran, Ventas eta Yeserias bezalako espetxeak lekuko– emakumeen eskubideen alde eta Errepublikaren alde borrokatu zutenak oso gogor astindu zituelako. Diktadura latz horretatik alde egin zuten emakume aunitz halabeharrez erbestean gelditu ziren betirako. Aipatu ditugunen artean, horixe izan zen Mexikon hil ziren Margarita Nelken edo Julia Alvarezaren patua. Clara Campoamor Suitzako erbestean hil ondoren, bere azken nahiari eutsiz, bere errautsak Donostiaratu zituzten eta egun Polloeko hilerrian harlauza xume baten pean datzate. Beste batzuek, Victoria Kent edo Dolores Ibarruri adibidez, Franco-ren desagerpena gainditu zuten, posible izan zuten hona itzultzea. Eta era berean, ondorengo Trantsizioak berreskuratu zituen emakumeen hainbat eskubide Estatuan nola berrezartzen ziren ikusi ahal izan zuten. Ez ordea, demokraziaren funtsa den Errepublikan oinarrituriko egitura politikoaren berreskuratzea. Orduz geroztik emakume zein gizon errepublikazaleok III. errepublika espainiarra edo I. euskalduna gauzatzea zor diegu. ■

PHOTO © LEKUNA

Txomin Txueka

«Nire argazkiek begiekin hitz egiten dute»

Bi zango, bi begi, bi esku, eta Leica bat. Leica bat gorputzari itsatsia, eta han barruan doaz ezkutatuta, bere burua, bere arima, bere koskabiloak; bera. Eta txuri-beltzean hitz egiten du.

Nola atera zenion irribarrea Jassin xekeari?

Feeling kontua. Han geunden, biak bakarrik, bera arabieraz mintzo, eta ni berari euskaraz. Elkarri begiratu, irribarre egin, -begiak gora eta behera mugitu ditu, hain bizkor... Barrez ari gara ezta?

Bai.

Ba bera ere berdin.

AMETS ARZALLUS

Hil zela jakitean zer aurpegi gelditu zitzaizun?

Berak ere martiri bezala hil nahi zuen, ez zuen ohean hil nahi, eta nolabait beraien borrokari mesede egin zien Jassinen heriotzak, onartua zeukan egun batean egoera horretara iritsiko zela, bazekien, eta prestatua zegoen.

Argazki horren istorioa ere berezia da, lehertu gabeko kamikazea bezala gelditu zen. Esplikatu ezazu.

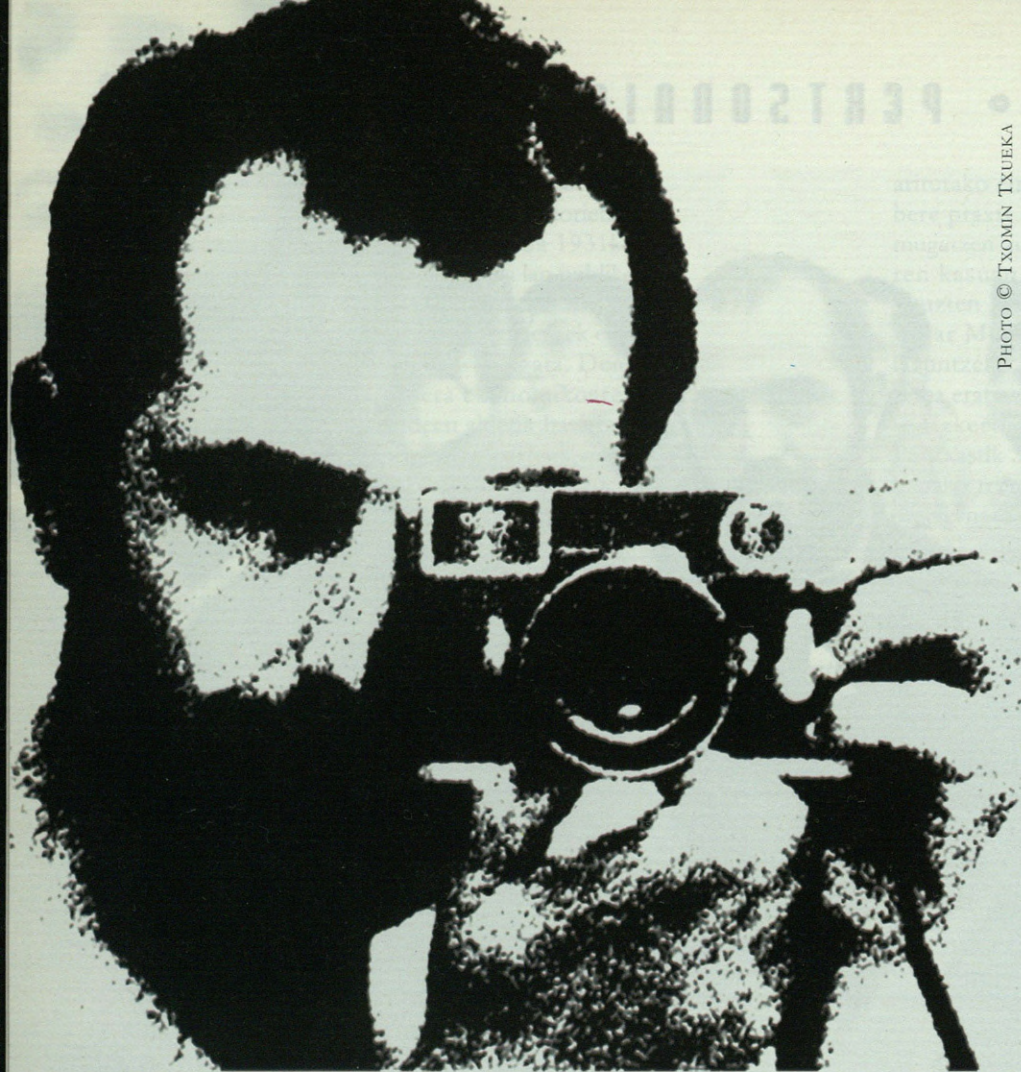

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Nortasun agiria

Txomin Txueka Getarian jaio zen 1960an. Zarauzko La Sallen egin zituen ikasketak, eta lanean hasi zen azkar, baxurako arrantzan. Handik soldadutzara joan zen, eta geroztik argazkilari profesionala da. Hasieran egunkari batean jardun zuen hamar urtetan, baina 1996an bakarkako bideari ekin zion free-lance bezala. Bere kamera hartu eta bakar-bakarrik, Bolivian (1996), arrantzaleen artean (1997), Palestinan (1999) eta Txipasen (2001) izana da. Bere lanak www.pontosdevista.net helbidean daude ikusgai. Berrogeita hamar erakusketatik gora emana da mundu osoan zehar. Orain, begi batetik Haile Gebresselassieri begiratzuz, eta bestetik Abba Melaku "jaungoikoaren aingeru" euskaldunari, Etiopian jorratzen ari den proiektu batean dabil buru-belarri.

Nik agentzia handietako batekin kontratua eduki nuen lan horretarako. "Joño, loteria" pentsatu nuen. Euskal Herritik ni bezalako txatxu bat azaldu, eta munduko agentzia handienetakoak kontratua, mundu osorako eskusiba, beraientzat bakarrik lan egiten nuela eta argazki haiek bion Copyrighta zirela. Baina zer gertatu zen? Argazkia kaxoi batean eduki zuten, ezkutatua. Txipasen nengoela, deitu nien eta esan, "zer? Ez al duzue argitaratu behar beste hori? Nik jan egin behar dut". Izan ere denek esaten zidaten, "hik bai zortea! Munduko agentziarik handienetakoarekin kontratua!" "Bai, izena ondo zegok, baina argitaratuz gero! Niri izenak ez zidak jaten ematen, eta nik jan egin behar diat!". Ez zutela argitaratzen ikusita nire abokatuari deitu nion, eta hark esan zidan kontratua puskatzeko. Zer gertatzen zen? Nazioarteko prentsa multinazionalak kontrolatzen dutela, eta itxuraz ez zitzaientzat interesatzen Jassin xekearena. Nik gurpildun aulkitxoan atera bainion, beraien meskitatik ateratzen ari zela, erreza-tzetik. Misila ere hala jaurti zioten gero, eta argazki hori mahai gainean eduki zuten, eta ez zuten argitaratu! Zer atera zen? APkoek

eta Reutersekoek ateratakoak, gurpildun aulkitxo puska bat, bere belarria ere ikusten ez zena. Nik beharrean beste batek atera izan balu nire argazkia, urrezko egingo zuten.

Munduan irudien jabetza edukitzea zenbateko boterea da?

Izugarria. Adibidez Bill Gates jabetu da Corbis agentziaz. Bankuak eta energia industriak nola ibiltzen dira elkar jaten, irudien bankuak ere hala ibiltzen dira. Negatiboak eta artxiboak erosten dituzte. Pentsa zer izango den *Time-Lifen* artxibo guztia, edo Magnumena. Azken berrogeita hamar urtean munduan gertatutako historia artxibo horietan dago, milaka eta milaka argazki, eta munduko argazkilari onenek ateratakoak. Gainera Magnum kooperatiba bat da, berak erakutsi zuen free lancek zer egin behar zuten: aske izan, elkartu, eta sortu. Eta kalitatean oinarritu beren lana, niretzat gaur egun hori da garrantzitsuena, kalitatea, kalitatea, eta kalitatea.

Kaxoi horietan ikusi gabeko argazki asko al dago?

Bai.

Mundua alda dezaketenak?

Mundua aldatu ez. Pasarte batzuk aldatu, agian bai, horra hor Abu Ghraibeko argazkiak. Eta ez dago profesional batek egina, soldadu batek filtratua baizik, kontzientziari tilin egingo ziolako-edo. Abu Ghraibekoak kaleratzeak zer eragin du? Chomsky, Michael Moore, eta hainbat jende mugitzea munduan zehar. Baina hortik argazkilari batek pentsatzea irudi batek mundua alda dezakeela... hori pretentsio gehiegixko iruditzen zait. Askotan errealtate baten irudirik okerrenak ikusita ere gauzek berdin-berdin jarraitzen dute, edo igoal okerrago.

Pentsa, egunero bost urtetik beherako hogeita hamar mila ume hiltzen dira gosez. Nire ustez Teleberri guztia horri buruz egin behar litzateke, egunero-egunero. Esango lukete, "joder, baina aspertu egingo gintuzkete", bai, ba aspertu arte bota eta bota, hori ez baita posible. Munduan denentzat adina janari egonik, haur bat bost urte bete baino lehen ezin da gosez hil. Zer izango ote litzateke, etxetik ateratzen garen aldiro, gure aurrean, lurlean etzanda, ilaran, hogeita hamar mila ume, kolore guztietakoak, hilda jarriko balizkigute? Horren aurrean ez dago ez politikarik eta ez filosofiarik, ez dago ezertaz hitz egin beharrik, egin egin behar du eta kito. Ez anarkismo, ez komunismo, ez kapitalismo, ez neoliberalismo, hori aldatu egin behar da. Beraiek zer dira ba? Ume alu batzuk, ume txiki batzuk. Eta gu nora begira gaude?

Baina hori aldatuko duen argazkilari, politikari, edo jaungoikorik ez da inon azaltzen...

Zu zara jaungoikoa, zuk alda zenezake gizarte hau, zu izan zaitezke jatorra, zuk lagundu zeniezaieke besteei, zuk bakarrik, beraz zu jaungoikoa zara, ni jaungoikoa naiz, bakoitza gara gure jaungoikoa. Gu gara jaungoikoak, jaungoikoa ez bilatu Marten, edo galaxiatik kanpoko konstelazioetan, ez, gu gara jaungoikoak. Bakoitzak bere jaungoikoa bilatzea, hori da gakoa.

Norbaitek argazki latz horiek erakusteak bes-teen begirada alda dezake?

Espero dut baietz, hori sinestu nahi dut, bestela alferrik ari naiz. Baina lehenengo niri begirada aldatzea nahi dut, niri baliagarria egitea, pertsona bezala, eta gero, nire lana baliagarria baldin bada besteentzat, askoz hobeto.

Zuri ere begirada aldatu eta free lance izatea otu zitzaizun. Zer da free lance izatea?

Aske izatea. Jabegorik ez izatea eta nik nahi dudana tokira begiratu ahal izatea.

Euskal Herriko akreditazioa

"Ni akreditazio honekin ibiltzen naiz munduan zehar, Euskal Herriko Informatzaile Grafikoen elkarte jartzen du, eta Basque Country. Hau erakusten diet bai militarrei, bai politikoei, edozeini. Onartzen didanak ondo, eta ez didanak onartzen 'aio'. Eta norbaitek aurpegira barre egiten baldin badit, 'hi, barre, egiok hire amari!'"

Azken batean nire lanaren kontrola nik edukitzea, eta zaila da, baina bizitza bera ere hala da, egunerokotasuna erronka bat da, eta free lance batentzat are gehiago. Azken batean sistema global hau autopista bat da, baina bidetxurak ere badaude, eta autopistan hesia jarri badute bidezidorra hartu behar duzu. "Joño, hemen ere beste oztopo bat zeukaagu", ba beste bidezidor bat hartu beharko duzu, eta agian oinez joan beharko duzu. Nik nire bidea aurkitu dut, eta badakit zer nahi dudana, zeri begiratu nahi diodan. Hemendik jarraituko dut hil arte.

Boliviako bidean ikasi al zenuen hori?

Boliviakoa jaunartze bat bezala izan zen nire bakarkako ibilbide honetan. Nire bidea aurkitu nuen, baina horretaz handik itzultzean jabetu nintzen, argazkiak errebelatu ondoren: "Joño, bazegok mamia Txomin, badaukak gaitasuna gauza politak egiteko, badaukak gaitasuna txiroari aurpegira begiratzeko, badaukak gaitasuna indarra daukari begietara begiratzeko, badaukak gaitasuna".

Zer ikusi zenuen meategietako txiroei aurpegira begiratzear?

Eguneroko bizitzaren gogortasuna. Potosi mendia, zaila da, handia, baina kolonizazioaz geroztik termitek egingo luketen bezala alde guztietatik zulatua dago. Garai batean, Potosin, kale bat zegoen dena zilarrrezko adokinez josia. Txanponei ere Potosi deitzen diete. Eta nik zer aurkitu nuen? Kolonizazio madarikatu hartatik menpean hartu eta gaizki tratatutako india, zapaldua eta egurra jasotakoa, eta oraindik ere han dagoena, eta bere kasa

Shalam GAZA, Palestina 1999. Telefonoz ari dena Ismael Haniya lehen ministro berria da.

aritzen dena, zulotxoia egiten, noizbait, zilar-zainak aurkitu eta milioien jabe egingo den itxaropenarekin. Agian gertatuko da, segur aski ez. Baina nire argazkietan, salaketaz gain, beti dago itxaropen hori presente, argi izpi bat.

Jakina, Boliviako meatzari indigenekin izan zinen, eta hara Evo Morales lehendakari, Jassin xekearekin izan zinen, eta hara Hamas irabazle. Txiapasen ere izan zinen, zapatistek ere egingo dute bidea?

Ari dira pixkanaka. Nik behintzat baikortasuna ikusi nuen haien aurpegian, zentzua bilatu diote beraien bizitzari, eta antolakuntzaren eta bat egitearen bidetik duintasunari eusten diote. Han, denek jaten dute, sendagileak bilatzen dituzte, kolektibizazio ereduari esker denentzat iristen da.

Baina Marcos ezin denengana iritsi, eta ez zenuen lortu Jassin xekea bezala harrapatzerik. Marcosen begiak nahi nituen nik, haien barrura sartu nahi nuen. Baina berak ez zuen nahi izan. Beretzat okerrago. Beste batzuei elkarrizketa eman zien, niri ez zidan aukerarik eman, baina harro nago,

Hamasen garaipena

"Hamasek zergatik irabazi du? Arafaten inguru osoa, bere alde onak kendu gabe, usteldua zegoelako. Eta Hamasek zer egin du? Urtetako gizarte babesa bildu, beste askok inora begiratu gabe egin behar lukeena. Hamasek behartsuari lagundu dio, eskolak eman dizkio, ospitaleak eraiki, gizartea babestu du, baina behetik, behetik jorratu du gizartea. Eta horregatik daukate indarra. Aljerian horregatik irabazi zituzten islamistek hauteskundeak, eta Egipton ere irabazi egingo lituzkete, baita Turkian ere".

beste era batera harrapatu behar izan nuelako, eta horrela argazki hobeak ateratziren.

Beti baimena eskatzen al duzu argazkia ateratu aurretik?

Baimena begitara begiratuta eskatzen da, segidan antzematen diozu nahi duen edo ez.

Zergatik lan egiten duzu 35 mm-ko objektiboarekin bakarrik?

Robert Capak esaten zuen, "ez baduzu argazki ona ateratu gehiago ez zarelako gerturatu izan da". Eta nik filosofia hori segitzen dut. Erraza baita, nolabait, pertsona bati 500 mm-ko objektibo batekin eta urrundik argazkia ateratzea, futbol partidetan eta ateratzen diren bezala. Adibidez, Michel Valle-ramari barrabilak ukitzen, konforme, baina nondik dago aterata? Onak dira, bai, baina urrutikoak. Eta nire erronka bestea da, gerturatzea eta barruraino sartzea, 35 mm-ko objektiboak horretara behartzen nau.

Horregatik saiatzen zara proiektu bakoitzean, lehenik, bertako bihurtzen? Argazkilari izan

Lurraren Kolorea, Txiapas-Oaxaka, Mexiko 2001.

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

baino lehen, meatzari, zapatista... dena dela-koa, baina haien arteko bat gehiago izaten? Bai, gerturatzea, zentzu guztietan da. Ez naiz inoiz berehala argazkiak ateratzen hasten. Lehenik beraien artean bizitzen hasten naiz. Lehen pertzepzio hori oso garrantzitsua da, eta horretarako argazkiri gabe jokatu behar duzu, gizaki bezala agertu behar duzu, beraiekin lo eginez, beraien baldintzekin bat eginez. Onartu egin behar zaituzte. Nik ezin dut miserian bizi direnekin egon, eta gero hotelera joan, dutxa ederra hartu, eta ederki bazkaldu. Ezin dut horrela lan egin. Pentsa, Etiopiara joan baino lehen astebetean egon nintzen jan gabe, ura edanez bakarrik, badaezpada, nire burua prestatzeko, egoera horretan aurkitzen baldin banintzen ere. Gero, beraiekin jaten duzunean, beraiekin lo egitean, beraiekin barre, azkenean beraiekin bat eginda zaude. Hori atarian egotea bezala da, eta momentu batean atea zabalduko dizute.

Noiz ohartzen zara atea zabaldu dizutela?

Azkenean, haiek esaten didate, "hi, kamera eta non dituk? Noiz arraio atera behar dituk argazkiak?", "horixe nahi nian, hik hori esatea, orain hasiko nauk argazkiak ateratzen". Eta orduan nahi duzun argazkia ateratzen utziko dizute.

Eta euskalduna izateak laguntzen al du atek zabaltzen?

Batzutan traba izaten da eta bestetan atea zabaltzeko giltza. Bietarako balio du, baina kontuz ibili behar duzu, askotan zerbitzu sekretuetaz, enbaxadetaz, eta horrelakoetaz ari baikara hitz egiten, maiz ez dakizu zurekin dagoena zein den, tentuz ibili behar da.

Bertsoa

DOINUA:
NERE GOGOA HEGAN DIJOA

Argazki soil bat bada begien bitartez mintzatzeko gai, irudi batek baldin badauka mila hitzek haina dohain, zer behar luke argazki batek edo zer ez zenuke nahi, guztiak mutu uzteko bide ala denen hizketa gai?

Aitor Mendiluze

Soldadutzan argazkilari

"Orduan ez zegoen intsumisiorik eta horrelako konturik, eta soldadutza egin behar. Itsasoan ibilia nintzen ordurako baxurako arrantzan, Getarian, urte eta erdian, eta marinan ibiltzea tokatu zitzaidan 'Elkano'n, beste urte eta erdian. Zazpi-zortzi hilabetez mundu erdiari bira eman genion. Cadizetik abiatu eta portua egin genuen Tenerife. Nik diru pixka bat baneukan gordeta, eta argazki denda batera sartu nintzen. Nikon bat eta Canon bat zeuden, eta nik, beltz zalea izaki, Nikon beltzari heldu nion. Horrela hasi nintzen. Soldadutzan bertan, baforean zehar, jendea eskatzen hasi zitzaidan: "Argazkia atera egidak!", berdin zen koadrilan, paloan, lanean... Tarteka ateratzen nituen, eta hurrengo portura iristean, Argentinan, errebelatu, kopiak egin, eta dolar baten truke argazkia ematen nien. Horrela hasi nintzen, autofinantzaketan".

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Sare Artetik Begira, Euskal Herria 1997.

Tentuz ibili beharko da kontroletan argazki-bobinak bizirik ateratzeko ere ezta?

Malezia handia behar da. Ez zara Hamasekoekin egunero egoten, eta beraz neurriak hartu behar dira. Ahal badute karreteak kendu egingo dizute. Bazekiten ni han nengoela, ez dira tontoak, gai baldin badira Jassini misil bat jaurtitzeko nola ez zuten jakingo ni non nenbilen? Hara sartzeko beraien eskuetatik pasa nintzen eta. Baina zorionez ez dut inoiz bidean karreterik galdu, beti salbatu izan ditut.

Argazkilaririk iritsi gabeko leku asko al dago munduan?

Espero dut baietz. Eta ez badira ere, berdin zait, ni joango naiz eta nire ikuspuntua jarriko diot, ordura arte inork jarri gabea.

Etiopian zer aurkitu berri duzu?

"Jaungoikoaren aingerua" deitzen dioten bat, lau bat mila umezurtz babesten dituen, eta euskalduna. Gurasoak hiesarekin hildako haurrak dira, gizona putetxera joan, hiesa ekarri etxera, ama kutsatu, eta ama ere hil. Edo aitak ama jipoitu eta alde egindakoak. Ume horietaz ari naiz hizketan, hanka hutsik azaltzen dira, ezer gabe. Eta han bizi dira, oherik gabe, lurraren gainean, kafe pixka batekin, jakin ez bihar

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Bolivia, 1996.

zer izango den. Eta hala ere umeek, gose izan arren, zer nahi dute? Boligrafoa! “Txomin, eman boligrafoa —esaten zidaten—, boligrafo bat, eskolara joan nahi dut”. Horretan ere laguntzen die Anjelek “Abba Melaku”, bera izugarria da. Gose direla eta boligrafoa nahi dute, ikasi egin nahi dute, eta berriz joaten naizenean eraman nahi dizkiet boligrafo pila bat. Zergatik hori? Egarrria daukate, ikasteko egarrria, ikusi egiten dute eta ikasten baldin badute baliabideak izango dituztela, zerbait gehiago eta hobeak izango direla, eta bizitzari aurre egiteko aukera izango dute. Bestela ez.

Koadrorik ilunenean ere argia bilatzen duzu, hiesak jotako umezurtz horien artean non aurkitu duzu argia?

Nik ikusi ditut hiesak edo tuberkulosiak jota ohean daudenak, eta hala ere, irribarre bat ateratzen zaie gerturatzean. Duintasuna azaltzen zaie, duintasuna barruan daramate, eta begirada eder batean beraien barruan duten bizitza guztia aterako zaie.

Zergatik ez da zure argazkietan heriotza agertzen?

Ez diot heriotzari uko egiten, baina ez naiz morboa argazkietan atera zalea. Beste batzuk esango dute, masakre bat edo gaubeila bat ikusita, “a zer argazkia, zer potro dituen honek!”, Palestinan-eta oso ohikoak dira umeak dinamitaz kargatutako gerrikoarekin azaltzen diren argazkiak, eta “suizida joango naiz” esango du, baina niri hori ez zait interesatzen. Nahi izan banu, Palestinan, aterako nion kamikaze bati argazkia, gerria dinamitaz bildua, baina ez, ezetz esan nuen. Ez zait interesatzen ama bat, sufritzen, garrasi batean, azaltzea, “mendekua! Mendekatu egingo gara!”. Nire argazkiak isilik daude, soseguan, begiekin hitz egiten

Erakutsi edo sortu?

“Erakusteko sortu egin behar da. Sormena da garrantzitsua, horrek esaten du zerbait zaren edo ez zaren. Nik artzaina izan nahi dut, ez artaldeko ardia. Nik nire pentsamoldeak daukat eta sinesten dudana bidetik jarraitu nahi dut. Gero, beste artzainekin batera artalde bat osatzen baldin bada, oso ondo”.

dute. Nahiago dut horrekin jokatu. Bestela ere badago nahiko argazkilari morboari begira dagoena.

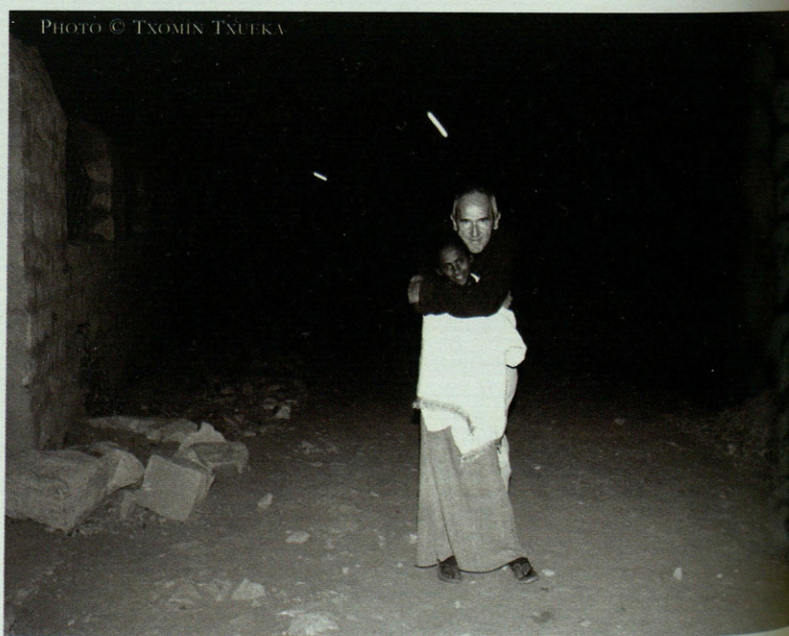
Eta zu zeri begira zaude?

Iluntasunari begira nago. Nahiz eta iluntasuna ez den existitzen, iluntasuna argirik eza baino ez baita. Beltza ere ez da existitzen, hori Oteizarengandik ikasi nuen. Ez da existitzen, eta hala ere, berak esandako bidetik, nik iluntasunari ateratzen dizkiot argazkiak. Iluntasunean argia bilatzen dut. Esparru ilunak, ezkutukoak, erronka bihurtzen zaizkit niri, mundu klandestinoak, iluntasuna eta ezjakintasuna nagusi den hori, hor satorra bezala ibiltzea gustatzen zait.

Baina gero argira azaldu behar da han aurkitua, jende aurrera, zientzian dibulgazioa ditzuten dena. Nolako lana da argazkigintzan norbere obra herriari azaltze hori, zirkuituak sortu behar hori?

Zaila da, oso zaila, gose asko pasa behar. Ate askotan jo behar aldaba, gehiegitan, gero igoal muturrarekin pareta jo, edo ate batetik sartzen hasi eta atea itxi, eta batik bat nire herrian gertatu zait hori, horrek ematen dit mina. Baina Oteizak esan zidan “Txomin, lasai, egunen batean bat edo bat jabetuko duk eta, hik segi hire bidean.” Bat edo bat jabetuko da eta maite zaituenak lagunduko dizu, maite ez zaituenak ez, saiatuko da oztopoa jartzen, baina nik jarraitu egingo dut, hemen ez bada han, baita galaxia batera joan behar baldin badut ere, nik jarraitu egingo dut sinesten dudana egiten. ■

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

ABBA MELAKU “Jangoikoaren aingerua”, Etiopia 2006.

ARGIA

SAGARDOAREN INGURUKO INFORMAZIO GUZTIA

www.argia.com/sagardoa

- Sagardogileen gida.
- Sagardoaren eta sagarraren inguruko informazio zabala.
- Lotura interesgarriak.

Zergak etxetik ordain daitezke

Laster, apirila bukaera eta maiatza hasiera artean, errenta aitorpenerako kanpainak abiatuko dira Euskal Herrian. Urte batzuetatik hona, gero eta gehiago dira aitorpena Internet bidez egitea aukeratzen dutenak. Beraz, sistema hori hautatuko dutenen lana errazteko asmoz, jarraitu beharko dituzten urratsak eta arlo honetan sareak eskaintzen dituen zerbitzuak eta abantailak zehaztuko ditugu.

dituen Miarritzeko bulegoak 45.000 bat aitorpen jaso zituen eta horietatik 2.000 Internet bidez iritsi zitzaizkion. Dударik gabe, teknologia berriak Ogasun sailetakoko bulegoen lana arintzen ari dira pixkanaka.

Aurten 2005eko errenta aitorpena modu horretan burutu nahi duenak horretarako programa informatikoa eskuratzeko izango du lehenengo urratsa. Administrazio bakoitzak programa propioa burutzen du eta urtero aldatu ohi du, gainera. Hartara, zerga alorrean Estatuan, erkidegoan edo probintzian eman diren araudi aldaketak programan gaineratzen dituzte eta erraztasunak eta hobekuntzak sartzeko aprobetxatzen dute. Programak kiosko eta estankoetan aurkituko ditugu, CD-ROM formatuan eta merke –salneurria sinbolikoa izan ohi da–. Dena den, norberari dago-kion administrazioaren web orrialdean ere (ikus koadroa) programa bera deskargatzeko aukera dago eta beraz, zergadun gehienek zuzenean Internetetik eskuratzeko dute. Nahastea zaila bada ere, errenta aitorpenaren programaz gain gainontzeko zerga aitorpenenak ere badaudela kontuan hartu behar da. Hortaz, kioskoan edo sarean, guk egin nahi dugun aitorpenaren programa aukeratu dugula ziurtatzea komeni da; pertsona fisikoen errentaren gaineko zergarena, alegia. Erakunde finantzarioei eta aholkularitzei beraien bezeroen errenta aitorpena egiteko administrazioek prestatzen dizkieten programak ere ia berdinak dira. Desberdintasun nagusia aitorpenak banaka bidali beharrean multzoka bidali ditzaketela da.

Atalez atal

Administrazio bakoitzak bere programa egiten duenez, horien diseinua, bete beharreko laukiak,

MIKEL GARCIA

Argazkia: Dani Blanco

PERTSONA FISIKOEN errentaren gaineko zergaren (PFEZ) aitorpena EAEn aldundi bakoitzaren ardura da, Nafarroan gaia Foru Gobernuak darma eta Ipar Euskal Herrian berriz, Parisko administrazioak. Duela urte batzuetatik hona, guztiek aitorpena Internet bidez egiteko aukera eskaintzen dute eta sistema hori erabiltzen duten lagunen kopurua gero eta handiagoa da. Iaz, esaterako, Araban egin ziren 153.061 aitorpenetatik 11.969 Arabako Aldundiak sarean jarri zuen programa informatikoa erabiliz burutu zituzten. Gipuzkoan aurkeztu zituzten 350.237 aitorpenetatik, berriz, Aldundiak sareratu zuen programa informatikoaz 12.307 lagun baliatu ziren. Bizkaian, 500.000 aitorpen baino gehiago aurkeztu zituzten iaz eta horietatik 15.000 inguru Internet bidez egin ziren. Halaber, Nafarroan egindako 280.000 aitorpenetatik, 15.000 bat lagunek sareko aukera hautatu zuten. Azkenik, Ipar Euskal Herrian 120.000 aitorpen inguru aurkeztu zituzten iaz. Adibide moduan, Baiona-Miarritze-Angelu mankomunitateko aitorpenak kudeatzen

Errenta aitorpena Internet bidez egiteko Gipuzkoako (ezkerrean) eta Nafarroako (eskuinean) programa informatikoen adibideak.

gehigarriak eta abar desberdinak izan ohi dira, baina zergadunak eman behar duen informazioa oso antzekoa da —batez ere EAEn, araudia ia berdina baita—. Jarraitu behar diren urrats guztiak programan bertan azalduta daude eta laburtuz, edukia hiru atal handitan bana dezakegu. Hasteko, datu pertsonalak eskatu-ko dizkigute eta ondoren, datu ekonomikoak. Aurrerago ikusiko dugun bezala, hainbat administrazio-ko datu ekonomikoaren atala betetzeko erraztasun handiak eskaintzen dituzte Internet bidez, pasahitza izanez gero. Programak berak kalkulua egin eta ateratzen zaigun aldeko edo aurkako emaitza ekonomikoa emango digu. Azkenik, errenta aitorpena egiten bukatu dugunean, bidalketa egin beharko dugu. Programak Ogasuneko web orrialde ziur batera eramango gaitu eta bertan, aitorpenaren artxiboa atxikiko dugu. Horrez gain, itzuli behar ditugun edo ordaindu behar dugun dirua non sartu edo nondik hartu jakiteko, kontu korrontea idatzi beharko da.

Bidalketa egiteko garaian, nork bere burua identifikatzeko gipuzkoarrei hiru aukera emango dizkie programak: pasahitza jartzea, aurreko urteren baten errentaren zenbatekoa ipintzea edo errekerimendu zenbakia idaztea. Azken aukera horri dago-kionez, errenta aitorpenarekin atzeratu direnei eskutitza iritsiko zaie etxera, errekerimendu zenbaki batekin. Jendeak aurreko urteren bateko errentaren zenbatekoa ipiniz bidalketa egin ahal izatea ez da ohikoena, baina horrelako erraztasunak emanez Internet erabiliko duten lagunen kopurua handitzea bilatu du Gipuzkoako Foru Aldundiak. Ordainean, ez da nahikoa izango dokumentua on-line bidaltzearekin. Kopia bat inprimatzea, sinatzea eta frogagiri-kin batera Ogasun Saileko bulego-

Azken urteetan programak errenta aitorpenaren kanpaina hasi baino hilabete batzuk lehenago sareratzen dituzte. Ez dute bidalketa egiten uzten, baina gainontzeko atalak berdinak dira

ren batera eramatea edo postaz bidaltzea derrigorrezkoa da.

Beste administrazioetan, ordea, ez da hala gertatzen. Ipar Euskal Herrian eta Araban pasahitza dutenek baino ezin dute errenta aitorpena Internet bidez egin, eta pasahitza lortzeko gero azalduko ditugun pausoak jarraitu behar dira. Nafarroan sinadura digitala edo pasahitza eskatzen da eta Bizkaian, nahitaezkoa da Ogasuna kudeatzen duen Bizkaibairen txartela izatea. Soilik Bizkaibai txartelaren pasahitza eta erabiltzaile kodea duten bizkaitarrek egin ahal izango baitute aitorpena sarean. Gipuzkoakoa baino segurtasun neurri zorrotzagoak diren arren, aitorpena on-line bidaltzearekin nahikoa da eta

Nafarroan izan ezik ez dago inprimakia ziurtagiri-ekin Ogasunean aurkeztu beharrik. Gainera, aitorpenaren inguruko izapideen egoera Internet bidez ezagutzeko aukera eskaintzen dute.

Bestalde, hainbat administrazioek azken urteetan programa informatikoak errenta aitorpenaren kanpaina hasi baino hilabete batzuk lehenago sareratzen dituzte eta hori azpimarrat-

zekoa da. Egia esan, laguntza programa horiek behin-behinekoak dira, ez baitute bidalketa egiten uzten, baina gainontzeko atalak berdinak dira —soilik araudi aldaketaren bat egon bada, behin-betiko programan gehituko da—. Hala, nahi duenak kanpaina abiatu aurretik kontuak egin ditzake, zenbat ordainduko edo jasoko duen ikusi dezake eta horren arabera, urtea bukatu ez bada, kontuak onbidertatu ditzake. Bizkaian ezik, gainontzeko lurraldeetan zerbitzu hori eskaintzen da. Azken finean, programa informatikoa erabiltzen duen jende askok frogua moduan erabiltzen du, nahiz eta gero Internet ez bidali. Zergadunak frogua Ogasun saileko bulegoetan egingo

Noiz arte

Errenta aitorpenaren kanpainen epeak:

- ✓ Araban: maiatzaren 2tik ekainaren 26ra.
- ✓ Bizkaian: maiatzaren 2tik ekainaren 30era.
- ✓ Gipuzkoan: apirilaren 24tik ekainaren 26ra.
- ✓ Nafarroan: maiatzaren 5etik ekainaren 26ra.
- ✓ Ipar Euskal Herrian: maiatzaren 2tik hilabete bukaera arte.

Kanpainen epe ofizialak goikoak badira ere, hainbatek errenta aitorpena egiteko behin-betiko programa informatikoa lehenago sareratuko dute. Araban programa apirilaren 6an jarriko dute sarean; Gipuzkoan apirilaren 18an; Bizkaian maiatzaren 2an eta Nafarroan maiatzaren 8an.

dioten aitorpenarekin alderatzeko balia dezake, esaterako.

Pasahitza izan nahi dut

Azken urteetako beste berrikuntza baliagarria Ogasunak zerga arloan gordeta dituen norberaren datuak ezagutzeko aukera da. Bizkaia ezik, gainontzeko lurraldeek eskaintzen dute. Horretarako, orde, pasahitza izatea beharrezkoa da. Pasahitza edo kode elektronikoa administrazio bakoitzaren web orrialdearen bidez eskatzea da ohikoena. Horretarako, datu pertsonalak jarriko ditugu eta ondoren, administrazioaren arabera, pasahitz eskusiboa -Bizkaia kasuan, Bizkaibai txartela- Ogasun saileko bulegoetara gerturatuta edo posta ziurtatu bidez emango digute. Esan bezala, pasahitzarekin Ogasunak gutaz duen informazioa ikusi ahal izango dugu ordenagailuan. Are gehiago, informazio hori errenta aitorpenaren programa informatikoan automatikoki sar dezakegu, lana asko erraztuz. Izan ere, programak datu base horretako informazioa hartu eta bere kasa dagozkion laukietan jarriko du. Pasahitzari esker, norberaren zorrak nola dauden ezagutzeko, ziurtagiriak eskatzea edo aurreko urteetako errenta aitorpenak ikustea ere posible da, besteak beste.

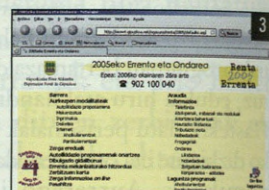
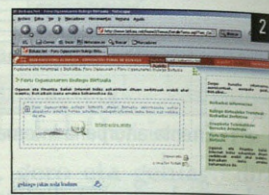
Zerbitzu ugari Internetez

Aipatutako guztiez gain, Internetek errenta aitorpenarekin lotutako beste hainbat zerbitzu eskaintzen ditu, administrazio bakoitzaren web orrialdean bertan. Esaterako, errenta aitorpenari buruzko edozein zalantza informatiko argitzeko on-line laguntza eskaini ohi dute administrazioek. Txartaren bidez, programarekin asmatzen ez badugu aholkua emango diguten teknikari informatikoekin hitz egin dezakegu. Autolikidazio proposamenak ere etxetik mugitu gabe onartu daitezke, Internetez nahiz telefonoz. Duten arrakasta ikusita, administrazioek egindako autolikidazio

Helbideak

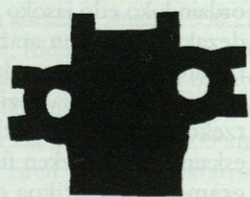
Errenta aitorpenari buruzko web orrialde nagusiak

- ✓ Araban (1): www.web.alava.net/fiscal
- ✓ Bizkaian (2): www.bizkaia.net/home2/Temas/DetalleTema.asp?Tem_Codigo=283
- ✓ Gipuzkoan (3): www4.gipuzkoa.net/ogasunarenta/2005/default.asp
- ✓ Nafarroan (4): www.navarra.es/home_es/Navarra/Instituciones/Gobierno+de+Navarra/Organigrama/Los+departamentos/Economia+y+Hacienda/Organigrama/Estructura+organica/Hacienda/
- ✓ Ipar Euskal Herrian (5): www.impots.gouv.fr

proposamenak urtetik urtera gero eta jende gehiagori bidaltzen zaizkio. Proposamen bakoitzak ezkutuko zenbaki bat darama eta gure datu pertsonalak eta ezkutuko zenbaki hori sartuz, proposamena Internet bidez onartu daiteke. Proposamenik jasotzen ez badugu eta errenta mekanizatua egin nahi badugu -hau da, Ogasuneko bulegoetan teknikariak gure aitorpena egitea nahi badugu-, hitzordua sarearen bidez lotu daiteke. Web orrialdean, bulegoa, eguna eta ordua aukeratu behar dira. Ondoren, ordu hori libre baldin badago, klik egin eta informazioa on-line bidaltzearekin nahikoa izango da. Hori bai, ziurtagiria gordetzea komeni da, eguna iristen denean aurkezteko. Azkenik, Ogasun sailetako web guzkiek informazio ugari eskaini ohi dute: hala nola, zergei buruzko informazio orokorra, aitorpen eredu bakoitzaren ingurukoa, adibideak, araudia, berrikuntzak edo zergekin zerikusia duten erakundetara jotzeko loturak eta bilatzailak. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

BERTSO ARIKETA:

..... CISNEROS

..... ESPARTERO

..... TEJERO

..... ZAPATERO

aitoa 'NORTEKO GERRAK 5 mende'

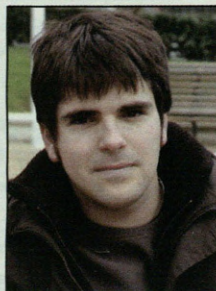
Sandzak

Etxean txikieria txikienarengandik eztabaidatzen duen euskalduna kanpora begira inor baino internazionalistagoa da. Eta hor ez dago zer eztabaidaturik, dena dago zuri-beltzean, zintzoak eta gaiztoak ipini eta horrela ezer aztertzeko beharrik ez. Eskuin abertzaletik ezkerrera, distantziarekin batera urruntzen da ñabarduretarako tartea. Kurdu zintzoak eta kurdu gaiztoak? Kosovo? Holokaustoa? Tira, tira, hobe Chiapas, Palestina edo Sahara hartu mintzagai, eta denak ados.

Datozen asteotan Montenegro modan jarriko den susmoa daukat. Futbol-partida batean legez, denok montenegrozale, aurrera neska-mutilok, gaur Montenegro, bihar Euskal Herria. Atzo denak ginen quebec-tar, gaur *out* dago Montenegro mapan kokatzen ez dakiena.

Ni ere arreata handiz ari naiz prozesua jarraitzen, egia da. Baina prozesua bera interesatzen zait, herriek erabakitzeke ahalmena izatea. Ipar Ameriketara estatu anglofono bi edo frankofono berri bat sortzeak ez zidan aparteko ilusiorik egiten, eta Jakinen Quebecoko indigenei buruzko erreportaje interesgarri hura (Xabier Erize eta Pilar Marinek idatzia 126. alerako) irakurri ostean, zer esan: orain artean aski egurtu ez eta muga berria altxatu behar cree herriarren artean. Hori bai, autodeterminatzen. Bejondeigula.

Montenegro beti egin zait erakargarri, horratik. Izenetik bertatik hasita. Eta, sinpletzat har nazazue, baina mapan hain herri txikia ikusten duzularik sinpatia eragiten dizu. Iaz izan ginen han, ederra da, merkea, errepide kaxkarrak eta parranda itzela kostaldean zein Podgorican. Montenegroarrek serbiar, bosniar eta kroaziarren hizkuntza berbera daukate, alfabeto zirilikoa erabili izan dute duela bospasei urte arte eta historikoki kristau ortodoxoak izan dira. Zerk bereizten ditu serbiararengandik, beraz? Erraz esanda, serbiarrak baino serbiarrago dira. 1389an Serbia Inperio Otomanoaren menpe jausi zenetik, zapalduaren izaera kontzientzia nazionalerako zati da.

INIGO AZKONA

Montenegrok, berriz, beti eutsi izan dio independentziari. Cetinje hiriburuaren inguruko mendietan gotortuta, turkiarrek ez zuten inoiz lortu serbiar basa haiek menpean hartzerik. Erresistentziaren sena inork badauka barnaturik, montenegroarrak dira horiek.

90eko hamarkada hasieran uko egin zioten independentziari eta milaka montenegroar ibili ziren Jugoslaviako Armada Federalean borrokan, Dubrovniken bonbardeoa edo Bosnian, kasu. Radovan Karadzic bera montenegroarra da. Gerrak amaituta bahimendu ekonomikoa etorri zen, eta hor ekin zion Podgoricak Belgradotik urruntzeari, goseak haginak luze. Marko alemana eta gero euroa hartu zuten debaluazioz debaluazio zihoan dinarra bazter utzita, eta

Kosovoko gatazkatik aparte gelditu ziren –bidenabar, NATOko bonbardaketak saihestuz–. Azken urteotan, estatu independentea izan da *de facto* federazio ahul batean, gura zituen neurriak hartzeko. Eta konturatu da Kroazia, bera bakarrik, askoz aberatsago bihurtu dela, eta Montenegro txikiak ere, bakarrik, hurbilago daukala Europa, Serbiaren zama ekonomikoa eta historikoa –gerretako, eta, batez ere, gerra-osteetako galtzaile– aldean hartu barik. Austriaz gogoratu naiz halako batean: II. Mundu Gerra ostean, egun batetik bestera, estatu nazi izatetik, naziek inbaditutako herrialde bihurtu zen.

Sandzak Bosniako zati izan zen Austria-Hungariak azken hori 1878an irentsi arte. Jugoslavia sortuz geroztik, Montenegro eta Serbiaren artean zatitutako eskualdea da. Biztanleen erdia baino gehiago

"musulmanak, zentzu nazionalen" ziren Titoren garaian eta azken urteotan "bosniako" hitza nagusitu da –hizkuntzari bosniako deitze horretan denak ez datoz bat, askok serbiera deritze, beti ezagutu duten berba, alegia–. Orain, Bosniatik bereizten dituenaz gain Sandzakeko beste herrikideengandik bereizten dituen muga bat jarriko duten beldur dira.

Niri prozesuak interesatzen zaizkit, Quebecen zein Montenegron. Baina ez zuri-beltzeko munduak. ■

Sandzak Bosniako zati izan zen

Austria-Hungariak azken hori 1878an

irentsi arte. Jugoslavia sortuz geroztik,

Montenegro eta Serbiaren artean zatitutako eskualdea da. Biztanleen erdia baino gehiago

'musulmanak, zentzu nazionalen' ziren

Titoren garaian eta azken urteotan

'bosniako' hitza nagusitu da (...)

Niri prozesuak interesatzen zaizkit,

Quebecen zein Montenegron. Baina ez

zuri-beltzeko munduak

Koldo Aldalur

KAZETARIA

Kolateralkeriak

K irola maite dut, aritzen naiz eta kirole-
tik bizi naiz. Kriston mauka. Endorfi-
naz betetzen ditut sarri-sarri zainak eta
diruz poltsikoak. Balizko paradisuak
antzeko zerbait behar du: eguraldi epe-
letan bizikleta bueltatxo bat egin, dutxa
goxoa, bazkari sanoa... eta arratsaldean erre-
transmisio interesgarri bat, lagunekin berrike-
ta saio luzea eta maindireen igurtzia. Detaile-
rik gabe. Niretzat behintzat plan hoberena.

Baina bada dena ipurdiz gora bota deza-
keen egoera bat, lesioa. Batetik berezko mina
eta kezka, bestetik gaizki ohiturik gaudenez,
eguna bete ezina, eta hirugarrenoz, lesioen
atzean dabilen petrikilo, sasi-mediku, osteo-
ez-dakit zer, kirolartista, tituludun masaiolari
eta azal lodiko masaiolariak. Ofizioa ondo
ezagutzen dutenak gehienak baina tartean-
tarte mutur galanta dutenak ere bai.

Denek dakite eurengana doazenak flake-
ziak jota daudela, itxaropena pipiak jota, pol-
tsikoak jota, aurretik beste batzuk entzun
dituztelako beraien negarrak. Beraz eta labur
esanda, jota. Hala ere, ez dago errukirako
betarik. Ondorengo egoera hauek erdi eza-
gunak egiten bazaizkizue badakizue zertan
ari naizen:

– Beno, nik uste hau oso gaizki dagoela
baina zerbait egingo dugulakoan nago.
Pazientzia lagun beharko dugu.

– Lehendabizi hitzalditxo batera etorri
beharko duzu...

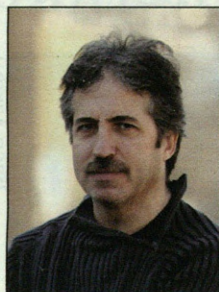
– Gu gara bakarrak berez lan hauek egin
ditzakegunak, besteekin ez zaitezke fida.

– Irakur itzazu sendatu diren adierazpe-
nak horman zintzilika dituzun paper horie-
tan. Edo, bestela, irakurri mahai gainean
eskura dituzun AEBetatik ekarritako aldizka-
ri entzutetsuok.

– Plaka hauek egin behar dituzu halako
lekutan. Bai, halakoan zehazki, besteetan ez
dute hain ondo egiten eta.

– Hasteko hogeiren bat saio egingo ditugu
eta gero esango dizugu ze tankera duen zure
lesioak.

Pasa dira egunak eta asteak eta probatarako
erabiltzen duten kurkumixa banintz bezala
dakusat neure burua. Logika guztitik urrun
geratzen den dirutza ordaindu dut eta orain-
dik dudan lesioaren irtenbideari buruz aztar-
narik ez.

DANI BLANCO

Hamarnako taldetan sartu naute musika
mistikoz betetako gelara eta hamar minutu
beranduago kalean nintzen osatu beharra
duen edonork behar duen gozotasunik gabe.
Gero eta pobreago, gero eta tristeago. Pertso-
na baino gehiago zita orduan zintzilikatutako
zenbakia. Hutsa, zero.

Hauek, itxuraz, kirola egitearen ondorioak,
min kolateralak, eta zin dagizuet horrelakoe-
tan piperrik ez zaidala axola hurrengo denbo-
raldian zenbat euskal talde izango diren lehen
mailan edo arraun talde nagusiek agintarien
babespetik ihes egiteko balorerik izango
duten. Berdin zait euskal kirolari batek eus-
kaltasuna galtzen duen auzoko herrialdeko
selekzioarekin joatea erabakitzen duenean ala
curling-a kirola den ala ez. Berdin zait.

Badira gure inguruan erabaki beharreko
kontu garrantzitsuak baina niretzat belau-
neko mina da garrantzitsuena. Kirolarion sin-

Badira gure inguruan erabaki beharreko kontu garrantzitsuak

baina niretzat belauneko mina da garrantzitsuena. Kirolarion

sindromeren bat jasaten ariko naiz seguruenik baina hori ere ez

zait axola. Zapatilak jantzi eta negu luze honi amaiera eman

diot. Ahal bada, kirolariok erabat ahaztuta gaizkan

Segurantzia Soziala buruan bueltaka izan gabe. Ahal bada gure

zaletasuna aitzakia hartuta endorfinaz hustutako odola xurgatzen

saiaitzen diren tunante horiek bueltaka dabilzala sentitu gabe

dromeren bat jasaten ariko naiz seguruenik
baina hori ere ez zait axola. Zapatilak jantzi
eta negu luze honi amaiera eman diot. Ahal
bada, kirolariok erabat ahaztuta gaizkan
Segurantzia Soziala buruan bueltaka izan gabe.
Ahal bada gure zaletasuna aitzakia hartuta
endorfinaz hustutako odola xurgatzen saia-
tzen diren tunante horiek bueltaka dabilzala
sentitu gabe.

Egunen batean osatzen banaiz epelak
entzun beharko dituzte. ■

Etorkizunerako habeak?

Datozen egunotan, Ley Orgánica de Educación delakoak azkeneko urratsak egingen ditu Espainiako Gorteetan. Gauzak horrela, Espainiako nola baita Erkidegoen jarduna, hein handi batean, baldintzatuko duen hezurdura legala indarrean jartzeko moduan egongo da. Hilabete luzeak iraun duen eztabaida honetan, batzuk, besteak beste, hezkuntza gaietan ia erabateko eskuduntzak dituzten Erkidegoetan Estatuak ahalik eskuartze txikiena izan dezan tartea estutzen ahalegindu dira. Bada, horretarako heldulekuak zehaztu dituzte, menturaz, halaber, Espainiako hezkuntza sistema gaurkotzeko eta Europarekin uztartzeko ahaleginak ere egin dituzte.

Baina, hizkuntza kontuei buruz, berriz, zer esan dezakegu? Europako Estatuak herritarren mugikortasuna-eta indartu ahal izateko, atzerriko hizkuntzak eskura daitezen hainbat erabaki hartzen ari dira, hartara datoz, askotariko hezkuntza sistemetan atzerriko bigarren eta hirugarren hizkuntzak ezartzen joan daitezten Estatuak egiten ari diren bidea, hartzen ari diren konpro-

INIGO AZKONA

misoak, aurreikusten dituzten inbertsioak, bateko zein besteko titulazioak parekidetzen joan daitezen hartu dituzten erabakiak eta abar. Inguruabar horretan, onartze bidean dagoen Legean, Espainian noranzko horretan urratsak egiteko gogo nabarmen azaltzen da, besteak beste, ingelesaren eskuratze goiztiarra ahalbidetzeko helburuak etapaz etapa definituz, orientabide metodologikoak gaurkotzeko iradokizunak eginez, gure artean ikastolek igaro berri den mendeko 90eko hamarkadan eginiko arrasto segituz, finean.

Atzerriko hizkuntzen eskuratzean jartzen den indarra eta ardura bera ez da sumatzen, aldiz, gutxiagotutako hizkuntzei buruz dihardugunean. Izan ere, Espainiarentzat gaztelania da normalizatutako hizkuntza, atzerriko hizkuntzak eskuratze bidearen abiapuntua eta ardatza. Ikastolek bere sasoiari abian jarritako ibilbidearen oinarri, ostera, euskara izan zen eta da. Horra hor, duela gutxi, Eusko Legebiltzarrean, administrazioaren jabetzapeko eskolatan atzerriko hizkuntzak sustatzeko sozialistek egindako proposamenaren –hainbat

eskolatan burutzen ari direna– eta gure hizkuntzaren eta kulturaren indarberritzean burua ez ezik haren jardunbidearen habe den ikastola-ereduaren eskaintzaren arteko funtsezko desberdintasuna. Hargatik, gure artean, hezkuntzan atzerriko hizkuntzen eskuratzeari buruz ari garenean, batzuok “eleantzasunari bai, baina ez edonola!” esapidea baliatzen dugu.

Legera bueltatuz, ofizialkide diren hizkuntzetan lortu beharreko helburuen betetzea Erkidegoen esku uzten du. Gauzak horrela, haien Erkidegoetan ofizialkide direnez gero, Estatuako hizkuntza ere direnei entzungor egiten die Estatuak, bestelako Erkidegoak aniztasun horretaz baliatzeko inolako aukerarik eskaintzen ez duelarik. Hari berari tiraka, besteren artean, Espainiak berretsitako Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutunaren 7. artikularen b) pasartea gogoan, zeinak dioen “Eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntza bakoitzak hartzen duen geogra-

« Euskararen eskuduntzetan-eta

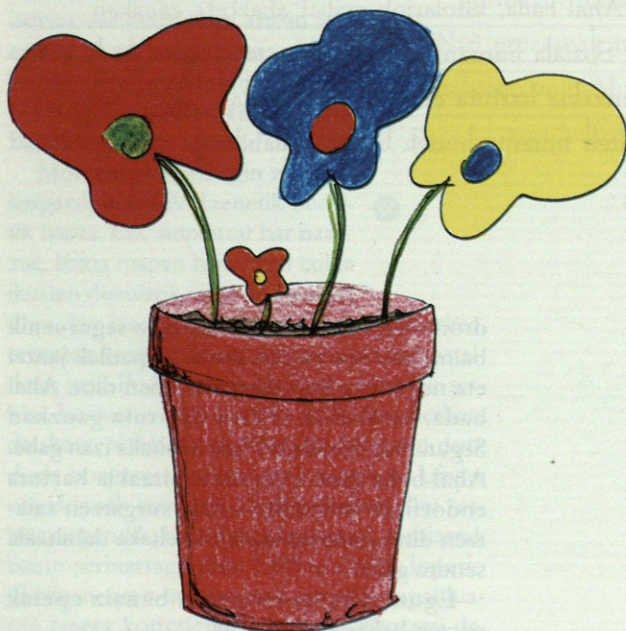
erreparatu dugu, alabaina, gure

hizkuntza Estatuan sustatzeko nola

baita, lurraldetasun ikuspegia kontuan,

gutxieneakoak ziurtatzeko eztabaidan

ez dugu asmatu

Atzerriko hizkuntzen eskuratzean
jartzen den indarra eta ardura bera
ez da sumatzen, aldiz, gutxiagotutako
hizkuntzei buruz dihardugunean.
Izan ere, Espainiarentzat gaztelania
da normalizatutako hizkuntza,
atzerriko hizkuntzak eskuratzeko
bidearen abiapuntua eta ardatza

fia-eremua errespetatzea; hala, beraz, adminis-
trazio-banaketak, lehendik hor zeudenak nahiz
berriak, ez dira oztopo izango eskualdeetako
edo eremu urriko hizkuntza hori sustatzeko",
garatzeko erremintarik ez du eskaintzen.

Azken hau, helduleku interesgarria zatekeen,
euskara bezala, Estatu bereko Erkidego desber-
dinetan egonik, han-hemen gertatzen diren
gehiegikeriei, Nafarroan esate baterako, langa
jartzen ahalegintzeko. Beraz, eskuduntzetan-eta
erreparatu dugu, alabaina, gure hizkuntza Esta-
tuan sustatzeko nola baita, lurraldetasun ikuspe-
gia kontuan, gutxienekoak ziurtatzeko eztabai-
dan ez dugu asmatu. Gai honi dagokionez,
partida jokatzeko ez dugu ahalegin berezirik
egin, funtsean, Estatu eroso ari zedin lagunduz,
gaztelaniarekiko zein atzerriko hizkuntzekiko
gutxienekoak ziurta zitzan ahalbidetuz, baina,
gutxiagotutako hizkuntzen erantzukizun osoa
eta etorkizuna, berriz, berriro ere bizkarretik
kendu diogu, Erkidego bakoitzaren borondatea-
ren eta ahaleginaren esku ez besterik laga dugu.

Kanpoan, beraz, ez dugu arretarik jarri.
Bada, goazen, orain, epe laburreko eta interes
politiko jakinen menpeko diren kanpainatxo
txepeletan indarrak jarri orde, etxeko partida
ondo bideratzera, gutxienez. Testuinguru
horretan, zein dira bizi osorako heziketa plan-
teamenduaren jiran euskararekiko, gaztelania-
rekiko, ingelesarekiko eta frantsesarekiko derri-
gorrezko irakaskuntza amaitzen duen gazte
batek eskuratuta eduki behar dituen gaitasu-
nak? Gure hezkuntza sistemak, etorkizunean,
zein hizkuntza hartuko du ardatz? Eztabaida
hori ate joka dabilkigu, saihestu ezin ditugun
erabaki garrantzitsuak hartzeko txanda iritsi
zaigu, eta ez bai horren soluziobidea ez da,
batzuek uste dutenaren kontra, bihar-etzi
eredu bakar bat ezartzea bezain sinplea. ■

TXANDAN

Edu Zelaieta

Doktorego tesiaren defentsa...

...—edo unibertsitatearen deshumanizazioaz—. Inoiz azal-
du dizuete zergatik doktorego tesiak *defendatzen* diren?
Niri ez. Horregatik, azalpenik ezean, pentsatu izan dut
ea baden horrelakoetan inor erasotzeko asmotan; ez
baita defentsarik ulertzen erasorik gabe.

Arauk dioen bezalaxe, tesien *defentsa* oro ekitaldi publikoan egi-
ten dira. Eta badakigu unibertsitateak ezin hobeki betearazten ditue-
la legeak eta arauak; hori arras garrantzitsua baita. Nik ulertzen ez
dudana da, ekitaldia publikoa izanik, zergatik doktore gradua dauka-
tenek bakarrik duten bertan hitz egiteko aukera. Ez da kontuan har-
tzen, adibidez, ikergaiarekiko ezagutza edo interesa, ezta gai horren
inguruan lanean aritua izatea ere. Norberaren maila akademikoa da
balio duen bakarra. *Rangoa.*

Eta, hierarkiaz ari garelarik, nork ezarri zuen doktoregaiak epai-
mahai-kideei eskerronez —zeren eskerronez?— ordaintzen dien otor-
duaren tradizio jatorra? Beharbada, tribunaleko gorentasunak gos-
aldu gabe joaten dira ekitaldira; gauza jakina baita barauak burua
ernarazten duela.

2006ko otsailaren 17an, Gasteizko Filologia Fakultateko gradu
aretoan —Gradu Aretoan, koronela!— hiru orduz sufitzen aritu ziren
lagunek badakite zertaz ari naizen. Eta akaso, Bertold Brechten are-
tiko laguntzarekin, zuek ere bai. ■

HIRUKO TXIRIAN

Joxemari Ostolaza

Esnatu zaigu

Izadia. Loretan dauzkagu inguruak eta soroak bazka. Bakea
da gehien entzun eta irakurtzen dudana hitza, oraindik puja-
rik ikusten ez diodan hori. Aspaldi —zortzi bat urte— preso
dagoen lagunaren eskutitza izan dut gaur. Ez du udaberria-
ren antzik bereak. Astebeteen hiru aldiz aldarazi dute ziegaz
modulo berean. Puskak behin eta berriz poltsaratu eta agindutakora
egin. Lagun bakarra du kartzela berean eta ez du maiz ikusten. Behin-
behinekotasunean bizitzera kondenatua dute, zigorra zigorraren gai-
nean. Ezin du bere mugatuan ere, beharrezkoa duen mundua eraiki,
gutxieneko oreka lortu, ezinbesteko harremanak sortu. Ikastea eragoz-
ten dion sistemaren pean behartuta, ez du udaberririk. Inaustariak ingu-
ratuta, mundura esnatzera saiatzen den bakoitzean moztan dizkiote adar-
gogoak sortu litzakeen uztak pozoidunak bailiran. Patioan muntatu omen
du bulegoa, lagunei idatzeko eremua, uniformeduna ohartu eta gako-
z entzerratu duen arte. Ez du eskutitza bukatu, hala ere, bere horretan igor-
ri dit bere biziaren lekuko, kotxea aldatu eta euriborraren prezioaz kez-
katuta bizi den neroni. Bakea hitza entzungo du hedabidetan, nik
Tourmaleta goitibeheraz igo behar duenaren mezua antzera. Bihar
idatziko diot soluzioa bidean dugula sinetsita dagoenaren erregistroan,
nire bidez bestela ikusten ez duen kimua goza dezan goiz batez. ■

Joxe Iriarte Bikila

ZUTIK-EKO KIDEA

Ezker berri bat helburu

Zorioneko ETAre su-etenak orriotarako idatzita nuen artikulua ezabatu eta norabidea aldatzera behartu nau. Izan ere, aspaldi da adierazi nuela, su-etena aldarrikatzeko arrazoia, nire aldetik behintzat, ez zela inondik inora sistema politikoa demokratikoa delako; ezta ere elkarrizketa eta kontsentsua direlako arazoak konpontzeko modu bakarra —borrokarik gabe gu beti galtzaile—.

Arrazoiak beste motakoak ziren. Hemen bi bakarrik aipatuko ditut: gurean praktikatzen zen borroka armatuak erdietsi nahi ditugun helburu politikoak usteltzen zituelako okerreko praktika baten bitartez; Euskal Herritarrok-en (EH) garaian gertatu zen bezala, estrategia berri baten inguruan indarrak metatzeko oztopo bihurtzen zelako.

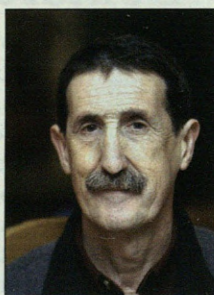
Jakina, militante bat naizenez, eta ez predikaria, nire ahalmenaren arabera egin dut lan —askorekin batera— su-etena lortzeko. Eta lanean jarraituko dut, gatazka horren ondorio kaltegarriak ezabatzeko, askatasun demokratikoek izan duten gainbehera zuzentzeko, eta euskal herritarroi zor zaizkigun eskubideak eskuratzeko.

OZTOPOA AIPATU DUT, baina ez bakarria edo nagusia. Eta hori, askoz garbia- go ikusiko da hemendik aurrera, borroka armatua, batzuentzat erreferentzia edo gidaria eta bestentzat aitzakia izateari uzten dionean.

Hor ditugu Frantzia eta Espainia. Ez dute ETA, edo antzeko zerbait, eta hala ere —nik amesten dudana— ezkerria porru eginga dago. Edo sortzeaz dago.

Ezkerrak —bere aniztasunean— arazo asko ditu, eta nagusia zein den esatea beharturik izanez gero, esango nuke, une honetan ez dela kapitalismoarekiko alternatiba bat sortzeko gai. "Alterglobalizazioaren" mundutik "bestelako mundu bat posible da!" egindako aldarriak izan duen zabalkuntzak edota onarpenak, pozgarria izanik ere, etsipenetik esperantzarako urrats bat suposatu du, baina ez da oraindik alternatiba bat.

Gaur egun, ezkerrearen zati handi batek —sozialdemokraziaren adar guztiak— kapitalismo-

DANI BLANCO

aren kudeatzaile soila eta morroia jarraitzen du izaten; beste sektore bat —komunista-estalinista ohiak— larruz aldatu da baina ez izaeraz.

Beste maila xumeagoan, boterearen askara jatera hurbildu direnen ezker desberdinek —gurean, Eusko Jaurilaritzan EAJren gatibu daudenak, esate baterako, edo Alemanian Berdeak— erakutsi dutena, desmoralizatzen da ezker eraldatzaile ikuspuntutik. Ezkerrak, ezin du mundu injustu batean goxo egon. Ezin da integratu eta ezin du boterearen itsas lamien kantuen aurrean amore eman.

MODU OSO AUTOKRITIKOAN aitortu behar dut ere, alternatiboak, extraparlamentarioak edo dena delakoak, "akomodatu" egin garela nolabaiteko "marginalian". Gaur egun, politika egiten den esparrutik at egoteak "gainerakoek" alboratuta dituzten gaiak eta morrontzarik gabeko pentsamendu kritikoa jorratzeko aukera ematen digu, eta bere alde onak izanda ere, horren ordaina latza da: esaten duguna eta egiten duguna ia ez da entzuten eta ikusten. Eta horrek guztiak gure eraginkortasuna murrizten du.

Azken finean, ezkerrak errealtatea aldatzea izan behar du helburu. Helburu handiak aldarrikatzea bezain garrantzitsua baita helburu txikiak gauzatzen joatea, gaurko utopia biharko errealtatea izan dadin. Eta, batez ere, gai izan behar du gizartearen sektore kritikoak suspertzeko eta beren autolantakuntza bultzatzeko aldi berean, kalean nahiz erabakiak hartzen diren tokietan borrokatuz. Hor zailtasunak.

EZKERRAK zerbait izan nahi badu, berdintasunaren aldeko mugimendua bultzatu behar du: berdintasuna pertsonen artean, herrien artean —ez ordea, uniformetasuna—, generoen artean eta abar. Eta horrekin batera, bulkada solidarioa, elkartasuna zapalduekin, sufrizten dutenekin, ahulekin. Eta asmo horiekin bat egiten ez duen nazio eraikuntza ez zait interesatzen. Asmo horiekin bat egiten duen bakea ez da benetako bakea izango, opresioan oinarrituriko gizartea baizik. Bake horren kontra egingo dut. ■

Ezkerrak zerbait izan nahi badu,
berdintasunaren aldeko mugimendua
bultzatu behar du: berdintasuna
pertsonen artean, herrien artean —ez
ordea, uniformetasuna—, generoen artean
eta abar. (...) Eta asmo horiekin bat
egiten ez duen nazio eraikuntza ez zait
interesatzen. Asmo horiekin bat egiten
duen bakea ez da benetako bakea
izango, opresioan oinarrituriko gizartea
baizik. Bake horren kontra egingo dut

Artea

Salvatore Tutik
su-etena artelan
bilakatu du

- ▣ *Ezpalak*
- ▣ *Argitalpenak*

- ▣ *Denbora-pasak*
- ▣ *Ihesi*
- ▣ *Makina bat kontu*

Osasuna
Lana eta jana
nola uzartu

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Gloria Totoricaguena

Renoko Euskal Ikasketen Zentroko lemazain

Renoko Unibertsitateko Euskal Ikasketen Zentroko zuzendari izendatu berri dute. Langile, diziplinatua eta gaitasun handikoa da eta egin dituen lehenengo mugimendu zirkinetan ez diola karguari barkatuko igarri diogu.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

"Euskal Herriko gehienek ez dute emigrazioa ulertzen"

Kemen handiko emakume adorea da Gloria Totoricaguena (Boise, 1961). William A. Douglass historikoak, lehenengo, eta Joseba Zulaikak, ondoren, betetako postuan da. Antropologoak haiek, zientzia politikoetan doktore, aldiz, Gloria Totoricaguena. Inondik ere, bide berri bila abiatu da Renoko euskal zentroa.

Zilegi da helburuen gainean hitz eginez has-tea. Zein izango dituzu asmoak datorren hiru urte honetan?

Batetik, Joseba Zulaikak abiarazi dituen proiektuak bururatzeko sosak biltzea. Joan deneko hiru urte honetan hainbat ideia izan ditugu, hainbat egitasmo. Batean edo bestean arrakasta izan dugu: testuliburuetan asmatu dugu, adibidez. Biltzarretan ere bai. Egitasmo horiek sendotzeko, ordea, dirua behar da, azpiegitura, teknologia... arrakasta ziurra izan dadin, arrakasta, eta ez zoria.

Azpiegitura sendotzea, zure lehenengo lana. Bai. Ikasleak etor daitezten, eta irakasleak, ikertzerak. Eta diasporaren inguruko ikerketak esparruak ere gorpuztu nahiko nituzke. Familia-ondarea dugu lehenengo proiektu handia. *Basque Family Heritage* da proiektuaren izena eta genealogia-lana da batik bat. Horretarako, 250.000 dolar eman zizkigun Nevadako legebiltzarrak bi urteko proiektu bururatzeko. Horretarako, datu-basea lantzen hasi gara, 1790etik 1930era bitartekoa. AEBetako errolda guztietako datu-baseak kontuan harturik ari gara lanean: AEBetako 56 estatuetako konderri guztietako zentsuak! Datu-baseak aztertzen ari gara, 32.000 euskal deituren arabera. Proiektu itzela da!

Nolako informazioa bilduko duzue hortik?

Oinarria ezarriko dugu, ondoren datozen ikertzaileek non lan egin izan dezaten. Izan ere, hemengo zentsuak detailez beterik

daude: “Zenbat hizkuntza hitz egiten dituzu? Nongoak ziren zure gurasoak? Zein eta zein lan izan dituzu? Zenbat balio du zure etxeak? Zein dituzu auzoak?”. Informazioa? Pila, eta ez nolanahikoa! Eta informazio horren arabera, jakin dezakegu, halako kaletan, 1880an, bost euskal familia bizi zirela, bata bestearen ondoan. Iparraldekoak nafarrekin batera bizi ziren, edo bizkaitarrekin, edo Arabakorik bazen jakingo dugu...

AEBetako euskaldunen gizarte-erretatu bikaina, orain ez daukaguna.

Horixe. Dena dela, gure lana informazio hori antolatzea da, gero datozenek azterketa burutsua egin ahal izan dezaten. Esentziala da datu-basea zuzen eraikitzea, metodologia zientifikoa baliatuz egitea. Bestela, datu-base okerraren gainean egin-dako azterketak ez dute ezertarako balioko. Datu-basea, beraz. Proiektuaren zuzendari eta arduradun naiz.

Eta Ahozko historien proiektua? Euskal Herri-tik hona etorri zirenak zahartzen ari dira.

Ahozko historien proiektua ere sendotuko dugu. Jendearen bizitza, argazkiak, dokumentuak digitalizatu... hori dena hona ekartzeko asmoa dugu, euskal liburutegira. Soziolinguistika proiektuak ere aitzinatuko ditugu Familia-ondarearen eta Ahozko historien proiektuen bidez. Horretarako, iker-tzaileak beharko ditugu, bere doktoregoa hemen egin nahi duten irakasleak, edo kanpo-lana egin nahi duten irakasleak. Izan ere, horixe da euskaldunek AEBetan utzi dituzten lorratzak biltzeko modu bakarra.

Ondare bizi hori bildu, jendeak jakin dezan, ala? Berria zabaltzeko, alegia.

Eta ez nolanahi. Curriculum diseinatu nahi dugu, irakasleek eskolan baliatzeko; AEBetako Mendebaldeko ikastetxeetan, behintzat. Eskolako laugarren mailan—bederatzi-hamar bat urteko neska-muti-

koak, beraz—, legeak estatuko giza zientziak aztertzerantz behartzen ditu irakasleak. Nevada-ko irakasleek, Nevada aztertzen dute. Idaho-koek, Idaho... Nire asmoa da Mendebaldeko estatuetako hezkuntza departamenduen curriculumaren barruan sartzeari inmigrazio gaiak eta euskaldunek estatu horietan izan duten inportantzia, dela kulturen, ekonomian, azpiegiturak egiten, kulturazintasunean eta abar. Horrek esan nahi du jendea beharko dugula pedagogia ikasitakoa, didaktikan aditua, DVDak egiteko, irakasleentzako curriculum unitateak lantzeko ingelesez...

“Hemengo euskaldunen datu-base bat lantzen hasi gara, 1790etik 1930era bitartekoa”

Euskal Herrian bertan ere bada zerbaiten premia...

Badakit, bai. Eta nahiko genuke Euskal Herriko ikastetxeetan ere curriculum hauek erabiltzea, beraiek ere diasporaren

gainean jakin dezaten. Deskonexio beldur-garria dago hango eta hemengo euskaldunen artean eta zubiak eraiki beharra dago. Zubigintzan ari gara bai han eta bai hemen, eta noiz edo noiz bat egingo dute zubiaren bi aldeek, baina gaur gaurkoz, uste dut Euskal Herrian bizi diren gehien-gehienek ez dutela ulertzen emigrazioa, ez eta zergatik nahi duen hemengo euskaldunak identitateari eutsi. Eta latza da. “Identitateari buruzko konplexua dute edo zer?”, diote. Beharbada.

Egoera ere ez da xamurra. Atzerrian, emigrante, bi munduren artean zangalatraba bizi beharra... Hala da. Eta ez da euskaldunen kezka bakarrik. Parte hartzen dugu lan-mintegi batean Israelen, beste talde etniko batzuekin. Bakoitzak atzerrian dituen komunitateekin nola eta zertan ari den lanean jakiteko asmotan biltzen gara. Identitateari eusteko asmotan ari dira denak ere. Askotariko taldeak biltzen gara: juduak, palestinarak, indiarak, korearrak, armeniarak, txinatarak, tibetarrak, hungariarrak, euskaldu-

Baltegi Landa Etxea

Murgindueta bidea

31849 Irañeta (Nafarroa)

☎ 649 23 45 49

e-posta: baltegi@sakanerria.com

Web orria: www.baltegi.com

Ikertzailea vs Administrazioa

Izendatu berri-berri, karguaren arduraz jabetzeko kezkarik ez zuen Gloria Totoricaguenak. Badaki zuzendaritza-lanak aldarazi egingo diola ikuspegia eta, are gehiago, denbora mugak ezarriko dizkiola ikerketa jardunean.

Lehenago batean esan zenidan ez zenekiela zein zen formula egokiena: 'zorionak' ala 'doluminak'.

Ez da galdera makala. Apropos ari ginen, jakina. Ikerketa zentroko administrazioa izateak zera dakar, alegia, pertsona haren helburuak aldatu egin behar duela. Ikertzaile zarenean, zeure erara antolatzen duzu denbora: zeure ikerketaren norabidea, hitzaldi, biltzar eta argitalpenak. Zentroko zuzendari izateak, aldiz, zentroaren norabidea zuzendu behar duzula esan nahi du; ikerketa-proiektuak, hitzaldi, biltzar eta argitalpenak izango dira, baina zentroa da helburu, eta ez norbera. Administrazio-lana dut orain lehentasuna, gainerako ikertzaile eta irakasleentzako erreferente izan beharra. Ikertzaileak bere lanean husten du barrua, hartan jartzen du sormen-gaitasuna. Zuzenda-

riak, taldearen lanak bideratzea du helburu, erakundearen proiektuak abiarazi eta gauzatzea. Askozaz ere ardura handiagoa da, dudarik gabe.

Lanean ikusi zaitut bai hemen eta bai Euskal Herrian. Ez zait iruditzen ikerketari uzteko gai izango zarenik. Barnean daramazu benenoa.

Ezingo nioke ikerketa-lanari utzi. Ezingo nuke administrazio-lan hutsean etsi. Ez dago modurik. Gainera, uste dut liderrik onenak eredu izan behar duela. Horixe du lider izateko bide zuzenena. Gainerako ikertzaileek goimailako ikerketak egin ditzaten nahi badut, metodologiarik egokienak baliatzea, ikasleak motibatu eta inspiratzea... hori dena nahi badut, hortik hasi behar dut nik neuk ere, tranpatan ibili gabe. Ez du balio nire kideei ekoizpenak eskatzea, nik batere ekoizti gabe. Ez litzateke zuzena. Baina, horrekin batera, badakit nire ekoizpen-maila jaitsi egingo dudala, absolutuki. Denbora kontua da.

nak... bata besteagandik ikasten saiatzen gara. Errubera berriz asmatzen jardun beharrik gabe, bestea zertan ari den aztertu eta nor bere egoeraren arabera imajinatzen saiatzen gara.

Migrazioak, identitateak... beti-betiko gaiak diasporan.

Ikertzaile-taldeak behar ditugu. Urtean doktoregoa egingo duen ikasle bakarra onartzen dugu, ez dugu eta nahiko dirurik hari laguntzeko. Berez, hiru urteko laguntza ematera iristen gara, baina doktoregoak denbora

"Euskaldunei buruzko curriculum diseinatu nahi dugu, irakasleek AEBetako eskoletan baliatzeko"

gehiago behar izaten du. Bada, unibertsitate honetako errektoreordearekin hitz eginda nago, esanez 10 doktorego-ikasle nahi ditudala gurean.

Hamar? Bat izatetik hamar izatera jauzi egin nahi duzu?
Horixe esan nion.

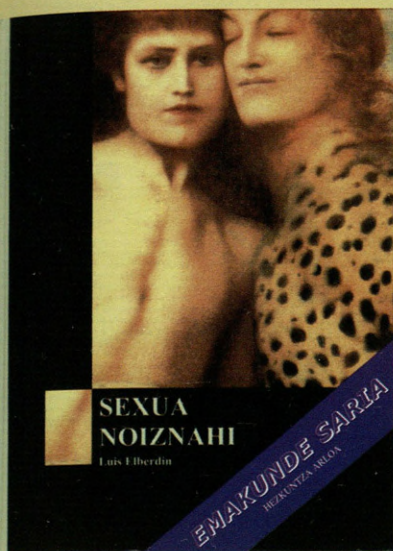
Eta berak?

Benetan ari nintzela konturatu zen, eta galdera egin zidan: "Bai, eta nola?". Eta azaldu nion. Eta berriz ere benetan ari nintzela konturatu zen. "Euskal Herriatik kanpora haxe da euskaldunei buruzko ikerketazentrorik inportantea, munduan! Prestigioa ekartzen diogu Renoko Unibertsitateari. Biltzarrek egiten ditugu eta mundu-mailako fenomenoak ekartzen ditugu hizlari. Eta bost irakasle besterik ez gara! Guk beste inork ez du egin hori. Lan eta lan, atsedunik gabe. Atera kontuak zer egingo genukeen hemen hamar doktorego-ikasle edukita. Egingo genukeen lana, eragingo genukeen dinamika, izango genituzkeen emaitzak". Horretan naiz, eta ez dut etsiko.

Zeure interes nagusia alde batera utzita...

Nola-hala. Zientzia politikoak da nire espezialitatea, eta ez diot horri utziko. Atzerriko taldeek beren herrialdearekin dituzten harremanak aztertzen segitzea da nire gogoia. Horretan jardun dut, ari naiz, eta ariko naiz, baina Zentro honetako zuzendaritari dagozkion eginbeharrak betetzea dago kit orain. ■

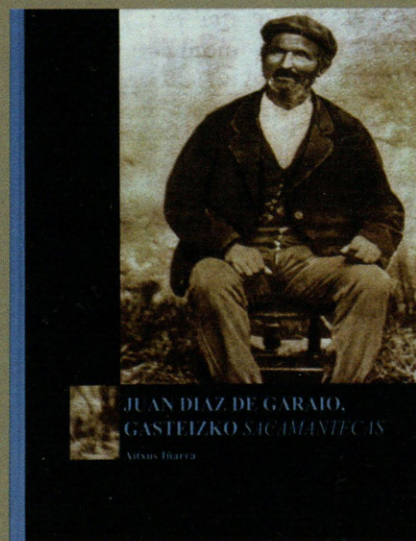

SEXUA NOIZNAHI
(Luis Elberdin)

Liburu hau praktikoa da batez ere. Sexuarekin zerikusia duen gorputzaren alde anatomikoen eta fisiologikoen berri ematen digu (erektzioa, bagina, hilekoa,...). Maitasun "debekatuak" beste kapitulu batean agertzen dira (lesbianak, gizon gayak, transexualak,...) eta kontrazepzio-metodoak (kondoia, pilula, DIUak, basektomia, gizonentzako pilula, biharamuneko pilula, abortua,...). Transmisio sexualeko gaitzen artean, HIESak badu toki berezia.

Jolas eta fantasia sexualek, nola ez, badute bere lekua. Orgasmoak, usain sexualak, uzukio koitoa,... Klitori-bagina polemika ere aztertzen du egileak, eta horren barnean ospe handia hartu duen "G puntua" aztertzen da. Maitasuna sexurik gabe? Sexua maitasunik gabe? Elkarrekin betirako? Haurrak bai, senarrik ez?... Egun pil-pilean ditugun gaiak Luis Elberdin sexologoak aztertzen ditu liburu bikain honetan, 2005eko "Emakunde Saria" jaso duena.

**JUAN DIAZ DE GARAIO, GASTEIZKO
"SACAMANTECAS"**
(Aitxus Iñarra)

Liburu honetan Sacamantecasen figura enigmatikoa aztertzen da.

Sacamantecasi zenbait hilketa leporatu ondoren, garrotez hil zuten 1881ean.

Jornalari arabar arrunta zen pertsona horri egindako epaiketa aztertzen du egileak eta, horren aitzakiz, XIX. mendeko testuinguru sozio-ekonomikoa, erakunde-boterea, sexualitatea eta, batez ere, herriari bideratu nahi zitzaion mezua (herriak Sacamantecas mito bihurtzen baitu) ikertzen du: munstrokeria, zorotasuna (mitotik aldendua) eta, horren ondorioz, heriotza irtenbide bakarra dela giza endekapenaz egozten zaien herritarrei.

Sacamantecas heriotza fisikoa eta sinbolikoa aztertzen da liburuan eta, horren bidez, goiko klaseek dituen mekanismoak herria xumea kontrolpean izateko agerian azaltzen dira.

GAIK

ARGITALDARIA

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

Su-etenaren alde artistikoa etatregua

Herritarrek zirikatzen ibili da Salvatore Tutti artista gipuzkoarra azken hilabeteotan. Euskal Herriko kaleetan *etatregua* lelodun kamisetak saltzen eta jendearen erreakzioak biltzen aritu da, gerora dokumental bat osatzeko. ETak su-etena aldarrikatu du, baina horrek ez ditu Tuttiren ekintzak eten. Prozesua luzea izango da eta, agente politiko nagusiei ez ezik, gutako bakoitzari konpromisoa eskatzen jarraituko du bere performaceen bidez. Politikarekin artea egiten du, eta artearekin politika.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Argazkiak: Iñigo Azkona

ETATREGUA lelodun pankartapean lelo berdineko kamisetak salgai ipini, jendeari esku-orriak banatu eta publikoaren erreakzioak bideoan grabatu. Horixe da, ideia bi urtetan hausnartu eta prestatu ondoren, Salvatore Tutti Euskal Herriko kaleetan otsaila eta martxoan zehar burutu duen performancea. Proiektuaren izenak garbi dioen bezala, ETari su-etena eskatzea zuen helburu proiektuak, Tuttiren ustez horixe baitzen

Salvatore Tutti Bilboko kaleetan martxoaren 18an, ETak su-etena aldarrikatu baino egun batzuk lehenago.

bake prozesuaren abiapuntuan lehentasunezkoa. Baina ETari eginiko eskaeraz haratago, artistak herritarrei egiten die deia; honela dio ekintzetan banatutako esku-orriak: "Gatazka soluzionatzeko, norberak arazoaren aurrean eman beharreko pausoak ematen hasi beharko luke".

Ekintzekin Salvatore Tutti ondoz ondo erreakzio katea bultzatu nahi du: lehenik kalean dabilenak ekintza ikusten du; esku-

Salvatore Tutti, artista eta obra bera

Ironiaz betetako izen artistikoa hautatu du *etatregua* proiektuaren egileak: Salvatore Tutti, munduaren salbatzailea. "Kontua da artei kritikatu dakiekeen guztia nire buruari ezartzea. Ni naiz neure burua kritikatzeko duena". Hori egin zuen jaz Gipuzkoako Artista Berrien Lehiaketara aurkeztu zenean. *Salvatore Tutti, de artista callejero a artista nobel gipuzcoano* izena jarri zion lanari, hots, bere burua *artista nobeltzat* jo zuen saria bera lortu baino lehen. Lan honen barruan *Topemantaart* izeneko ekimena zegoen: lurrean manta bat ipini eta bertan, bere lanez gain, jendeak ere bere obrak uzteko lekua zegoen. *Topemantaarten* ideologiak honela dio: "Utz ezazu zure obra *topmantaarten* eta artistatzat joko duzu zure burua eta jada amarengana joan ahalko zara *mama ya soy artista* esaka". Ironiaz, publikoa nahastea bilatzen du eta, finean, Salvatore Tutti pertsonaia ezaguna izatea, bere iritzia izatea, bizitzeko eta mundua ikusteko modu propioa garatzea. "Nire obra Salvatore Tutti egiten duena da, bere bizitza da nire obra".

Kamisetak saltzeaz gain, proiektua azaltzeko esku-orriak banatzen ditu artista gipuzkoarrak eta herritarren erreakzioak ere grabatzen ditu, dokumental bat osatzeko asmoz.

batzuk lehenxeago, martxoaren 18an, Bilbon egindako azken ekintzaz. Oro har jendearen jarrera ona dela dio, erreakzio negatiboak salbuespena direla, baina kamisetak saldu eta jendeak jantzea gehixeago kostatzen dela. Solasaldia amaitu eta minutu gutxira iritsi da ETArekin komunikatuaren berria. Eta orain zer? "Proiektuaren helburua ETArekin su-etena eskatzea soilik izan balitz, dagoeneko ez luke zentzurik izango" dio Tutti, "ETArekin konpromisoa hartu du eta hori ona da, baina nik herritarren konpromisoa bilatzen dut, haiek ere iniziatiba har dezatela. Lau urtetik behin botua emateaz gain, norberak pentsatzen duena esan dezake eta eskaerak egin ditzake". Gainera, egoera leundu ahala, Tutti nahi duen umorea erabiltzeko gero eta aukera gehiago duela dio. Orain kamisetentzako lelo berriak asmatu behar ditu: "Lagun batek bota zidan lehengoan *ZPnegocia* dioena atera beharko nukeela, orain hori egokitzeko delako. *Cedemos todos* dioena ere izan liteke. Baina azken bi urtetan buruan dudana, *Euskal Herria askatu* leloa oinarri hartuta, *Euskal Herria aldatu* ipintzen duena da". Kamisetak ateratzeko aukerarik ez zaio faltako Tutti, prozesua luzea izango baita, eta berak ez du inolako presarik.

orria jaso eta etxera eramaten du eta bertan helbide elektroniko bat du bere iritzia bidal dezan; kamiseta eskura dezake eta jantzen duen bakoitzean artista bihurtuko da, performancearen protagonista, "handik aurrera berak hartzen du beregain, nahi duen neurrian eta tokian, posizionamendu politikoa bat eta mezu bat zabaltzea".

Mezu hori zabaltzeko artistak ahalegin berezia egin du hedabideek *etatreguaren* berri eman dezaten. Eta guztia grabatu du emaitza dokumental batean jasotzeko asmoz.

Komunikatua eta gero, zer?

Martxoaren 22ko goiza Bartzelonan. Bertan bizi da Salvatore Tutti. Luze hitz egin dugu bere jardun artistikoaz, *etatreguaz* eta egun

Presarik eta giro artistikorik gabe

Ikus-entzunezko ekoiztetxe batean egiten du lan Salvatore Tutti eta bere denbora librean garatzen ditu bere ekimen artistikoak. Eta nahiago du horrela: "Artearekin dirua irabazi behar ez dudanez nire artea libreagoa da edo gutxienez nik nahi dudana egiten dut. Eta ondorioz ez dut arte merkatuan sartzeko inolako beharrik". Valentzian artistaz inguratuta bizi zen, baina giro artistiko horri ere muzin egin dio benetako artistak giro horretatik kanpo daudela pentsatzen duen Tutti. "Uste dut gauzak pretentsiorik gabe egiten direnean, gertuago daudela benetako artetik". ■

Olaberriako zirkuitua
Gida eskola Karting-a

Gainera auzoa, Z/G • 20212 Olaberria
© 943 16 08 62 • www.vilarinomotor.com
info@vilarinomotor.com

Ezpalak

KATIXA GARATE

Arabako Bertso Txapelketa abian

LAUDION JOKATU ZEN pasa den larunbatean Arabako Bertso Txapelketa lehen kanporaketa. Bigarren kanporaketa apirilaren 8an jokatu da Aramaion. Guzтира, bietan, hamasei bertsolarik hartuko dute parte: Ruben Sanchez, Alberto Martinez *Betto*, Ainara Balantzategi... Kanporaketa bakoitzean puntu gehien eskuratzen duten bertsolariek eta puntuen arabera sailkatutako hurrengo lauak iazko finalean sartu ziren sei bertsolariekin (Manex Agirre, Oihane Perea, Zigor Enbeita...) lehiatuko dira Agurainen eta Dulantzín, maiatzaren 7an eta 13an. Horietatik sei izango dira Gasteizen maiatzaren 27ko finalean.

Getxon Kantuketan

EUSKAL MUSIKA TALDE eta bakarlari puntakoak biltzea du xede Getxoko euskara zerbitzuak antolatzen duen *Kantuketan* jaialdiak. Puntakoak eta estilo anitzekoak. Apirilaren 6tik 9ra izango dira kontzertuak, guztiak Getxoko antzokian apirilaren 8koa izan ezik. Ostegunean oraintsu Amorrúa plazaratu duen Iker Goenagak eskainiko du kontzertua. Ostiralean Javi P3z Orquestaren txanda izango da. The Uski's eta Ken Zazpi Portu Zaharreko karpan ari tuko dira zuzenean. Bukatzeko, igandean Juan Carlos Perezen kontzertua izango da, Bernardo Atxaga lagun duela.

Xiru jaialdia Zuberoan

KULTURA ARTEKO TRUKEA egitea eta elkar aberastea du xede Xiru jaialdiak. Izan ere, Nafarroatik, Aragoitik, Portugaldik eta beste

Iratxe Retolaza literatur kritikaria-
ren hitzok jaso zituen *Berriak*:

«Badaude emakume idazleak, literatur kritikariak eta irakasleak. Baina zer ikuspuntutatik idazten da? Zer ikuspuntutatik egiten da kritika? Eta zer ikuspuntutatik irakasten da literatura? (...) Kritika egiteko unibertsitatean irakasten diren metodoak matxistak dira: gizonak egin dituzte beren neurriak».

Ametz Arzallusek adierazpenok
egin zizkion *Aizultri*:

«Hizkuntza grazia galtzen joan da, eta hori bertsoetan ere nozitu da. Joxe Agirre eta haren garaikoen bertsolaritzak bazuen orain aurkitzen nekeza goa den grazia bat, hizkuntza eguneroko jolas moduan era-

biltzeko, adarra jotzeko... Orain kamutsagoa da».

Patri Urkizu *Garari*: «Egiteko dago teatroaren historia bat, euskal poesiarena egiteko dagoen bezala. Aztertu dira egile batzuk, Lizardik bizpahiru tesi ditu, Lauaxetak zer esanik ez, baina baladek eta teatro munduak eskatzen dute ikerketa bat».

Alaitz Telletxea trikitilariak hona-
koa esan zion *Garari*: Trikitiak ez dauka aukera ofizialik. Musikene sortu zelarik, aipatu ziren asmo batzuk, baina ez da gauza handirik egin. Kepa Junkerak bi urteko master bat eman zuen. Baina ez da goi mailako ikasketarik antolatu, eta ez erdi mailakorik ere kontserbatorioetan».

Felix Maraña eta Nuria Ruiz Cabes-
tanyk *Oteiza tiembla* (Oteiza bere dardar mine-
tan) dokumentala zuzendu dute Orioko artista-
ren haurtzaroaren gainean eta DVDan kaleratu.
Dokumental saila osatzeko asmoa dute egileek,
beste bost filma bai behintzat.

Korrontzi folk taldeak estreinako diskoa
atera du plazara: *Korrontzi* (Nube negra). Korrontzi
trikitilariaren omenez jarri diote taldeari izena eta
jakina, trikiti doinuak dira nagusi diskoan.

Xabier Silveirak eskuratu du Nafarro-
ako Bertsolari Txapelketako txapela, bigarren
geratutako Estitxu Arozenak baino puntu erdi
gehiago lortuta (413). Laugarren aldia da Silveirak
Nafarroako txapela eskuratzen duela.

Gorka Salmeron (Legazpi, 1969)
Erretratuak erakusketa du zabalik Gasteizko Igna-
cio Aldecoa kultur etxean. Zuri-beltzeko 25 begira-
da gordinen argazkiak hilaren amaiera arte ikus
daitezke.

Ixiar Rozas

idazleak hirugarren
eleberria plazaratu du:
Negutegia (Pamiela).
Europako toki desber-
dinetatik abiatutako
hainbat pertsonaia,
libre ez den lagun
batekin elkartzera
doaz. Horixe da egitura berritzaileko nobelaren
abiapuntua.

DANI BLANCO

JUAN CARLOS RUIZ / ARGAZKI PRESS

KGZ 2011rako

Donostiako Kultura Garaikidearen Nazioarteko Zentroa 2011n inauguratuko dute. Bertako Administrazio Kontseiluak datozen sei urteetarako egutegia onartu du, egitasmoa mamitzeko. KGZNk Ordóñez Falcón argazki fundazioarekin duen hitzarmena urtebetez luzatu du. Aurtun KGZ zer izango den zehaztuko dute, alegia, zeregina, edukiak, antolamendu eta proiektu arkitektonikoa. Hurrengo urtean zentroaren osagaiak zein izango diren eta proiektu arkitektonikoa gauzatzeari ekingo zaio eta eraberritze lanak 2010ean bukatuko dituzte. Dena den, eraikina bukatu aurretik, hainbat areto irekitzeko asmoa agertu dute. Bestalde, zuzendaritzan aldaketa bat izan da. Santi Eraso ez da edukien zuzendari izango, edukietako aholkulari izango da zuzendaritzatik kanpo.

hainbat herritatik etorri izan da jendea Zuberoara lan egitera eta bizitzera. Hamazazpigarren aldiz, apirilaren 7tik 9ra ekitaldi andana izango da Gotaine, Iribarne eta Bildoze herrietan. *Kültiiren plaza 64130* ikusgarria eskainiko dute AEBetako Ronnie Lynn Patterson piano jotzaileak, Tokia antzerki taldeak, Amaren Alabak eta Beñat Axiari musikariek. Farid Berki eta Christophe Jean hip-hop dantzariak hiriko kultura eta mendikoa nahasiko dituzte. *Bi kultura: Nola? Zergatik? Zergatik ez?* mahai ingurua izango da. Eta gehiago.

Helduentzako ipuin kontaketa saioak

IPUIN KONTAKETAK haurrentzako direla, horixe izaten da aurreiritzia, baina ipuin kontalari askok egiten dituzte helduentzako kontaketa. Dena den, aukera gutxi izaten da halako saioez gozatzeko. Apirilaren 6tik 9ra bitarte, zortzi ipuin kontalarik eskainiko dituzte saioak *Munduko kontu kontalariak* jaialdiaren baitan. Seigarren urtea da eta geroz eta herri gehiagotan egiten da. Aurtengoan Elorrio, Zornotza, Agurain, Bermeo, Durango, Elgeta, Markina eta Mungian izango dira kontaketa. Kontalariak, aldiz, Koldo Amestoi, Noemi Caballer (Katalunia) eta Espainiako Charo Pita, Felix Albo, Jaime de la Chana, Juan Arjona, Maricuela eta Matias Tarraga.

Gor diskoetxeak 15 urte. Iruñeko Gor diskoetxeak hamabost urte bete ditu. Ez da gutxi musika bizitzen ari den garai gogor haue-tan. Webgunea

(www.gordiscos.com) berritu dute eta bertatik zuzenean eros daitez-ke diskoak orain. Urteurrena ospatzeko, kontzertua antolatu dute apirilaren 8rako. Sök, Ezinean, Stupenda Jones, Leihotikan, Brigada Criminal, Kerobia, Chicarela, Lendakaris Muertos eta Skunk taldeek joko dute Iruñeko Arsaia aretoan.

Ostiela! aldizkariak agur

esan digu. Berrogei zenbaki plazaratu ditu hamar urtetan *Ostiela!* aldizkariak. Eta agur esan du *Ostiela!* ateratzen duen lagun taldeak, aldizkaria ateratzeko zailtasunak bultzatuta. Dena den, ez dute betiko agur esan, agian non-baitetik berriz azalduko direla adierazi dute.

Musika Eskolen II. Biltzarra

Euskal Herriko Musika Eskolen Elkarteak Nazioarteko II. Biltzarra egingo du Bilboko Euskalduna jauregian, eskolen funtzio sozialaz eta pedagogikoaz, kudeaketaz eta musikak osasunarekin duen harremanaz hitz egiteko. Tailerrak eta hitzaldiak izango dira adituen eskutik, apirilaren 6tik 8ra.

gure!
arteak
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Autoitzulpengintza euskal haur eta gazte literaturan
Manu Lopez
UTRIUSQUE VASCONIAE
96 orrialde

Literatur itzulpen-gintza hizpide

Laurogeiko urteetan Euskal Herriko 4 egileren 9 lan itzuli ziren bitartean, 90ekoan 15era iritsi zen egileen kopurua, eta denera itzulitako lanak 58 izan ziren. Hori kontuan izanik osatu du Manu Lopez Gasenik *Autoitzulpengintza euskal haur eta gazte literaturan* izenburuko ikerketa. Inguruko haur eta gazte literaturarekiko homologazio osoa erdietsi duten euskal literaturaren alor horietan emandako autoitzulpengintza, hots, obren egileek beraiek egindako itzulpena aztertzea izan du helburu. Horretarako, literatur itzulpen-gintzari buruzko jakingarri orokorrak laburbildu ditu lehendabizi;

autoitzulpenen gaineko teoriak bildu ditu jarraian, eta gero, euskal haur eta gazte literatura hartu du ikergai, amaiera aldera azterketaren ondorioak azaltzeko. I

Bi neska txinatar maitasunak jota

Zorion uneak ezagutzera iristeko bi neska gazte txinatarren arteko maitemindua pasa behar izan zituen gorabeherak azaldu ditu Alaitz Olaizolaren *Txiukue* antzezlanak. Zazpi-hamar urte bitarteko haurrei zuzendua dagoen gidoi hau duela 500 urteko Txinan gertatzen da. Txiukue, herri bateko alkatearen alaba da. Hogei urte ditu jada, eta bere aitak komenigarri zaion gizon presturen batekin ezkondu nahi du. Baina Txiukue etxeko neskamea den Peifenekin maiteminduta dago, eta ez dauka inolako asmorik aitak aurkeztzen dizkion lau gizonetatik inor aukeratzeko bere senarra izan dadin. Alaitz Olaizolaren *Txiukue* hamaika lagunentzako prestatutako antzerki lana da, baina kaleko jende eta alkatearen etxeko zerbitzari ugari agertzen direnez, beste neska-mutiko askok ere parte har dezakete. I

Txiukue
Alaitz Olaizola,
Jon Zabaleta
EREIN
64 orrialde
10,50 euro

Euskera
Batzuen artean
EUSKALTZAINDIA
444 orrialde
16,50 euro

Torturarik ez inoiz eta inon

Euskal Herriko karmeldarrek plazaratzen duten hiru-hilabete-kariaren azken zenbakian, Joxe Arregi torturapean hil zuteneko 25. urtea gainean genuenean, tratatu txarrak azken muturreraino eramateak dakartzan ondorioei buruzko gogoeta eta torturaren aurkako aldarrikapena eginez, Patxi Uribarren Leturiagak idatzitako *Torturarik ez. STOP. Inoiz eta inon* lana agertzen da. Horrez gain, eta besteak beste, Juan Mari Lekuona poetari buruz idatzi du Luis Baraiazarrak; Axularren eta Orixeren euskarari ohar batzuk egin dizkie Gotzon Garatek; Durangoko jesuiten ikastetxeak euskal kulturari egindako ekarpena dakar kontura Antton Mari Aldekoa-Otalorak; jainkoa maitasuna dela aditzera eman du Andoni Oleak; eta Aita Luis Arostegi karmeldarren ordena-ko nagusiari egin dio elkarrizketa Jon Kortak. I

Karmel
Batzuen artean
EUSKAL HERRIKO
KARMELDARRAK
128 orrialde
12 euro
urteko harpidetza

Euskaltzaindiaren XIV. barne-jardunaldiak eta beste

1920. urtetik Euskaltzaindiaren agerkari ofiziala izan den *Euskera* aldizkariaren azken zenbakian azaltzen diren gai ugarietatik batzuk aipatzeko orduan, hauexek aukeratu ditugu: Andres Maria Urrutia Badiola euskaltzainburu berriaren kargu-hartzea; Euskaltzaindiaren XIV. barne-jardunaldiak; Joan Perez Lazarraga idazlearen IV. mendeurrena; Euskaltzaindiaren ekoizpen zientifikoa Ingu-man; Ekuadorreko jatorrizko hizkuntzen akademia antolatzeke II. lan mintegiari buruzko txostena, Xabier Kintanak eskainia; hainbat egileren artean osatutako Euskaltzaindiaren barne historiaren VII. kapitulua, eta Euskaltzaindiak Nafarroako Gobernuarekin zein Iruñeko Udalarekin 2005. urterako egindako hitzarmenak. I

Punk eztanda- ren talderik esanguratsuena

Inozoak, paranoikoak, drogazaleak, erromantikoak, munduko baztertu eta moldatu gabeko guztien ikur ziren Ramones taldeko partaideak, Gotzon Hermosillaren ustetan, eta horregatik ematen ditu haiek maitatzeko arrazoi pila Paper Hotsak argitaletxearen bitartez plazaratu duen *Ramones. Familia maitagarria* liburuan. Garrantzitsuena hauxe: beste inork ez duela hain ondo islatu hamazazpi urte izatearen bizipoza eta amorrua. Bata bestearekin haserre eta nahiko egoera tamalgarrian desagertu zen laukote honen nondik norakoak eskaintzeaz gainera, haien larruzko jaka beltzak, praka bakero urratuak eta zapatila zikinen atzean ezkututzen zen nortasuna azaldu digu barakaldarrak. ■

Ramones.
Familia
maitagarria
Gotzon Hermosilla
PAPER HOTSAK
182 orrialde
12 euro

Kontsumoa aztergai Aisia biziz heziketa eta kultur aldizkarian

Kontsumo arduratsua, kritikoa, etikoa eta ekologikoa nahiko lukete *Aisia Biziz* aldizkariak, eta horregatik eskaini dizkiete gaiari azkeneko zenbakiaren orrialde gehienak: *El consumo y la adición a las compras* liburuaren egile den Irene Garcíaen iritziak, haur eta gazteen kontsumo ohiturak, Marta Cobos Eusko Jaurlaritzaren Kontsumo Eskolak Donostian duen egoitzako arduradunari egindako elkarrizketa, zaborra murrizteko beharra, bidezko merkataritza, telefono mugikorren arriskuak... ■

Aisia biziz

Batzuen artean

URTINTXA ESKOLA

54 or. / 5 euro

OSKAR ARANA

“Nobelako pertsonaiak maitagarriak dira, baita gaiztoak ere”

Paul Auster euskaratzen lehena izan zara. Pribilegiatutzat al daukazu zure burua?

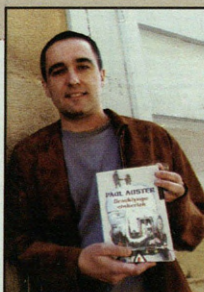
Itzultzaileak daukan pribilegioa nobelaren irakurketa geldo eta sakon hori egitea da. Paul Auster berak ere aitortua du oso azkar idatzi zuela liburu hau, istorioa oso garbi etorri zitzaiolako; eta nola-bait antzematen da hori, ziztu batean doan istorioa baita; baina, jakina, itzultzaileak ezin du halako ziztu bizian joan. Dena den, pribilegiatu bat naiz, zeren hain geldo irakurrita ere, irria hor geratzen zaizu, pertsonaiak, beren itzal-argiekin, maitagarriak direlako, baita gaiztoak ere.

Gaiztoek erakarri al zaituzte?

Liburu honetan badago gaiztakeriaren apologia, oso polita. Samurtasun handiko idazlana da, nahiz eta gertaera mikatz asko ere azaltzen diren. Itzultzailearen irakurketa pribilegiatu horrek eman dit beste aukera bat ere: ikustea zer den kontatzaille on baten trebezia pasadizoak, elkarrizketak, une barregarriak eta une hunkigarri denak josteko hari samur batez. Ni itzultzailea naiz, ez idazlea, baina nire ustez badago hor idazle ofizioa ikasi nahi duenarentzat ere zer ikusia eta zer ikasia.

Zein da liburuaren alderik aipagarriena?

Mila istorio, mila ñabardura zeinen ondo bate-ratuta dauden. Oso doinu lagunartekoan dago idatzita, pertsonaia nagusiaren ikuspuntutik. Eta pertsonaia nagusia bera da, niretzako, maitagarriena. Minbiziak jota dagoen gizon bat da. Bere sorterriko auzora doa, Brooklynera, han berriro hil arteko bizimoduari ekin behar diola pentsatuz. Eta benetan bete-bete egiten zaio bizipenez aldi hori.

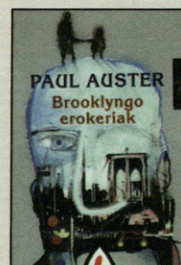

ARGAZKI PRESS

Aurrenekoz euskaratutako Paul Austerren idazlana

Alberdania argitaletxeak eskatuta Oskar Aranak itzuli duen *Brooklyngo erokeriak* Paul Aus-

ter idazle iparramerikarraren azken nobela da, eta euskaraz irakurri ahal izango dugun aurrenekoa. 2006ko urtarrilean kaleratu zen jatorrizko idazlana, eta dagoeneko baditu, euskarazkoaz gain, gaztelaniaz, gallegoz eta katalanez eginiko bertsioak. Eleberri honetako protagonista eta kontalaria biriketako minbizia duela esan dioten gizon heldu bat da. Emazteaz banandu behar izan du, eta daukan alaba bakarrarekin harreman nahikoa gorabeheratsuak ditu. Hiltzeko leku lasai baten bila hasi, eta bere haurtzaroa igaro zuen lekura itzultzea deliberatzen du, Brooklynera. Badira berrogeita hamasei urte hara itzuli ez dela, eta ez du espero inor ezagutzerik. Berari bost. Nolanahi ere, zer edo zertan eman behar duela

Brooklyngo
erokeriak

Paul Auster

ALBERDANIA

360 orrialde

19,50 euro

denbora-eta, *Giza erokeriaren liburu*na idaztea erabaki du; bere hanka sartze oro eta ezagutu dituen hainbatenak ere biltzeko asmoz. Horretan ari dela, ordea, aspaldi ikusi gabea duen iloba Tomekin egin-go du topo, eta bere bidez ezagutuko ditu haren ugazaba iruzurti bezain borondate onekoa eta nobelan zehar agertzen diren beste hainbat eta hainbat pertsonaia hunkigarri. ■

egileari galdezka

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Deitoragarri	▼	Hegazti mota	▼	Bruselakoa	▼	Pl., zuhaitz mota	▼	Moila, kaia
	*		Infin., sartu		Uso haragi		Kanpo		
	DEITURA								
		▶		▼		▼		▼	
	Maisuaren kargua	▶							
	Baztertuak								
Mila bider mila	▼	Gizon izena	▶	▼			Artsenikoa	▶	
*		Errep., dantza mota					Detektagailu		
IZENA					Ahuntzaren arra	▶			
▶		▼			Bizkaieraz, atera				
Mendiko atea	▶			▼	Barazki mota	▶			Gura
Tindua eman					Urania				
▶							Bibliako pertsonaia		▼
							Potasioa		
Oxigenoa	▶	H2O	▶		Zikin-keria	▶	▼		
Metal zurixka		L birritan			Bokala				
▶		▼							
						Kontso. bikoitza	▶		Hidrogenoa
						1			Sufrea
Jarleku, aulki	▶				Kasik	▶	▼	Musika nota	▶
									▼

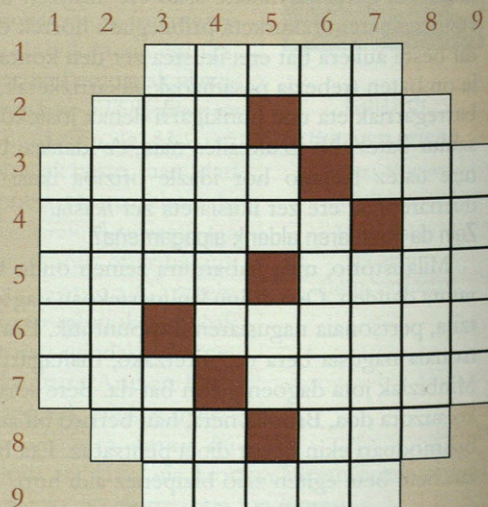
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Nafarroa Garaiko udalerria, Iruñeko merindadean. 2.- Alderdi karlista. PNV, euskaraz. 3.- Fruitu mota. Joan den urtea. 4.- Albaniako hiriburua. Galioaren ikurra. 5.- Gari sorta. Norbait. 6.- Musika nota. Itxura ederrekia. 7.- Gipuzkoako udalerria, Urola Kostan. Bere. 8.- Nerai. Infusio mota. 9.- Txori mota.

GOITIK BEHERA

1.- Arloa. 2.- Gaixok zaintzen ditu. 3.- Dardara. Helduak euskalduntzeko eta alfabetatzeko erakundea. 4.- Brasilgo hiria. Bokalerri. 5.- Oxigenoaren ikurra. Non atzizkia. Lohiaren erdian. Kontsonantea. 6.- Landare mota. Aipatu, esan. 7.- Gipuzkoan, zain. Enea. 8.- Zaindaria. 9.- Saski mota, zare.

Zortzikote japoniarra

8x8-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar dituzu
1etik 8ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kontuan izanik
zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepikatu
errenkada eta zutabe berean,
ezta dagokion 4x2-ko laukizuzenean ere.

	1				2		
6		3		7			
		6					3
		8	4			6	
	7			5	4		
5					8		
			8		6		2
		1				5	

Kike Amonarriren umorea

Apaiza ala taxilaria

Herri hartan Iñaki Larrañeta izeneko bi per-
sona bizi ziren: apaiza eta taxilaria.

Kasualitatez biak egun berean hil ziren, eta
zerura heldu orduko han zuten zain Done
Petiri.

- Izena?
- Iñaki Larrañeta.
- Apaiza?
- Ez, taxilaria!

Done Petirik bere zerrendari erreparatu eta:

- Zorionak seme! Paradisuko zonalderik
onenean egoteko aukera irabazi duzu. Sar zai-
tezke... Hurrengo! Izena?

- Iñaki Larrañeta.
- Apaiza?
- Bai!

- Zorionak! Paradisua irabazi duzu, baina
auzorik txiroena dagokizu. Ez da punta-punta-
koa, baina beti izango da infernua baino
hobe.

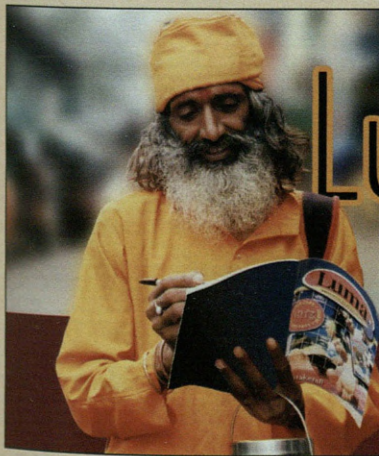
- Hau nola liteke ordea? Nire herriko taxi-
laria sartzen ikusi dut eta entzun dut hura leku-
rik onenera doala. Baina hura zen eta herriko
kartolorik handiena! Hark beti mozkortuta
gidatzen zuen eta! Nik ordea zure legea bete
besterik ez dut egin nire denboran, egunero
bost meza eman eta orain sari kaskar hau?!
Hau ezin da ulertu!

- Hara seme! Zeruan kalitate prozesu bat
jarri dugu martxan eta ebaluaketak egin ohi
ditugu. Izan ere, zuek lurrean bezala, gu HEL-
BURUEN arabera antolatzen gara orain. Eta
azken hogeita bost urte hauetan zuk erreza-
tzen zenuen bitartean eliztar guztiek lo egiten
zuten, eta aitzitik, taxilariak gidatzen zuen
bakoitzean jendeak erreztatu egiten zuen...
HELBURUAK seme, HELBURUAK!

Soluzioak

I	S	*	A	I	*	A	I	K	L	A	*
H	*	R	R	*	R	A	R	R	A	I	Z
A	A	K	R	A	*	R	A	U	*	O	*
N	A	D	A	*	U	T	A	D	N	I	T
*	A	R	I	L	A	G	A	N	G	A	L
A	A	R	E	R	A	*	A	K	E	L	M
S	A	*	S	O	S	A	R	A	K	*	M
A	Z	T	U	S	I	A	M	*			
N	A	I	R	A	U	K	A	S	L	A	
*	L	*	B	*	O	*	T	*			

Zortzikote japoniarra
41 7 5 6 2 7 5 4 1
68 8 3 2 2 7 4 1 8 5 3 8
22 2 3 6 3 4 2 7 1 6 6 5
87 7 7 3 8 4 2 7 1 6 6 5
73 4 6 6 2 2 3 5 4 7 7 2
34 5 5 1 3 3 8 4 7 7 2
73 4 5 5 1 6 8 3 3 5 4
Hitza gurutzatuak
Ezker eskutik: 1. Inoz, 2.
EKA, EAJ, 3. Arana, Iaz, 4.
Tirana, Ca, 5. Azao, Inoz, 6.
Ia, Soula, 7. Aia, Haren, 8.
Nou, Tea, 9. Kukua.
Gothik behera: 1. Aila, 2.
Ertain, 3. Ikara, AEK, 4.
Mamas, Uu, 5. O, An, Oh,
K, 6. Te, Aitatu, 7. Zai,
Nirca, 8. Jagoka, 9. Zaran.

Lumanonahi

HARPIDETZAK
© 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

Luma + *lumatxo*
DENBORA PASA ETA HITZ JOKOEN HILABETEKARIA
haurventzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
MARIJO DEOGRACIAS

Lea ibarra (Bizkaia)

Lea ibaia hiltzen den arteko bidezidorra

LEA IBILBIDEA INGENIO ETA NATURA

Euskal Herrian ondoen gorde den ibaia ei da Lea. Martxoaren 27az gero bertatik bertara konprobatzeko aukera dago. Oraingoz, 7 bat kilometroko ibilbidea baino ez da, eta ordubetean egingo dugu. Datorren urtean Oizpetik, ibaia sortzen den lekutik eta Mendexako itsasadarrera arte, Lea ertzetik joateko aukera izango dugu. Lea Ibarreko Mankomunazgoaren proiektua da "Lea Ibilbidea Ingenio eta Natura" eta Munitibar, Aulesti, Gizaburuaga, Amoroto eta Mendexa (Lea ibarra eskualdea) zeharkatzeko aukera izango dugu.

Bidez bide, Kantauri aldeko artadiak, eukaliptoak, fauna eta arkitektura hidraulikoaren Euskal Herriko adibiderik esanguratsuenaz gozatuko dugu. Hona Lea Ibilbidearen lehenengo zatia: Guk Amoroton hasi eta Mendexan amaitu dugu, Karraspio hondartzan, itsaso zabalari begira.

Amorotoko Oleta auzoan, Markinatik Lekeitiora bidean dagoen bidegurutzean, egin dugu hitzordua.

Izan ere, laguna Durangotik etorri da, Trabakuatik, eta neu, berriz, Gernika-Lekeitiotik. Hantxe, Oletan, —ez dakit inoiz ikusi dudana hainbeste jatetxe horrelako auzo txiki batean— aparkalekua dago eta autoa bertan lagatzea erabaki dugu. Handik atzera egin behar da Amorotoko Abitarra auzoko errota ikustea, nahi izanez gero. Oletako bidegurutzean Gizaburuaga aldera ere

egin daiteke eta aukera hori eginez gero, Okamika auzora iritsiko gara. Han eskualdeak inoiz izan duen injeneru hidrauliko handienaren beste adibide bat ikusteko aukera dago: Bengolea lez ezagutzen dena: XVIII. mendeko burdinola-Errota eta Erdi Aroko Dorretxea.

Guk baina, Oletatik Mendexara norabidea hartzea erabaki dugu —hortaz, oraintsu inauguratu duten Lea Ibilbideari 700 bat metro kendu dizkiogu—. Arezko bidea eta egurrezko pasabideek erakutsiko digute jarraitu beharreko bidea. Beti ere Lea ibaiaren ertzetik doan bidea da. Horixe baita Lea Ibilbideak erakusten duena; Euskal Herrian ondoen gorde den ibaia: Lea.

Antzar eguneko potinak zelaian

Bidean aurrera, Olalde burdinolaren presara heldu aurretik, erret bidearen gainetik egindako zurezko pasabidea zeharkatuko dugu. Bistara laga dituzte orduko harlauza belztuak, bisitariak XVI. mendeko autobidearen berri izan dezan. Gaur egungo ingeniari lanen aldean, meritua ez da makala ordukoena ere.

Bengolea

Ezkerreko irudian ageri den Bengolea, Maribel Aiertzak jasota duenez, Erregimen Zaharreko artisau-industrialaren ondare arkeologikoetan onena da. Burdinola, ikaztegia, biltegia, kortak, urin errota eta presa batzen zituen. Harlanduzko presa eta handik gertu, begi biko zubia zeharkatuta, Bengolea jauregia dago eta handik gertu, errepidearen beste aldean, Lea eskualdeko gaur egungo industrigunerik garrantzitsuena dago, Okamika.

LEA IBILBIDEA INGENIO ETA NATURA

Marierrota, XVI. mendeko teknologia

LEA, ibaiaren paduran aurkitzen da Marierrota eta haren parean Leako ontziola dago. Ontziolaren egitura XIX-XX mende artean berritu egin zuten Erdi Aroko ontziolak egon ziren leku beretsuan.

1555etik XIX. mende erdira arte iraun zuen marea-errotak; martxan egon zen epe horretan eta 1980an bota egin zuten. Gaur egun ur-biltegiaren egitura irregularreko dikeak dirau zutik.

Marea igotzen zen heinean ura biltegiari pilatzen zen, itsasgora arte. Orduan uhateak ixten zituzten pilatutako ura goitik behera dutxulu batetik pasa zedin, hala errotarriak mugi zitezien. Gaur egun biltegiaren barrualdea naturalizatuta dago; mareen gora-beherek limoak haztea ahalbidetzen dute. Ihitoki eta lezkadiak hartu dute balio ekologiko handiko gune hau.

Marierrota honen egilea Pedro Bernardo Villarreal de Berriz dugu. Sortzez mondragoetarra izan arren, Lea ibaitik gertu bizi izatera joan zen eta hara ezkondu zen Lekeitioko Mariana Rosa

Bengolearekin. Asier Madarietak; Abertzaletasunaren Museoko teknikariak, jasota ditu injineruaren lanak eta haiek ezaugarriak.

Informazio gehiago nahi izanez gero, Lea Ibarraren webgunean jasota dagoz, Lea Ibilbidearen atalean, Pedro Bernardoren gaineko kontu guztiak.

Zurezko pasabideak eskumara egiteko aginduko digu Lea ibaia zeharkatuz eta handik baserri oste batetik gorantz egingo dugu, bideak duen porlanezko zati bakarrarenetik.

Berehala iritsiko gara lehenago aipatutako presara, hura ere Bengolearen obra. Bideak berehala hartuko du berriz ere arearen kolorea eta zelai artetik Lea Goiko aldera iritsiko gara. Lau hormak zutik ditu oraindik hango dorretxeak eta bertan gordetzen dira, ondoko zelaian, Lekeitioko antzar eguneko potin koloretsuak.

Hantxe dago gainera uretaratzeko bidexka ere. Hainbeste potin dago zelaian buruz behera, eguna noiz iritsiko zain. Zein baino zein koloretsuago agurtu gaituzte guztiak eta guk argazkia atereaz keinu egin diegu. Lea ibaian ibiliko dira horiek guztiak eguna iristen denean; antzarra egon ala ez egon ez dira uretara atera barik geratuko.

Eukalipto artean

Handik, bidegurutzera iritsiko gara. Eskumara begiratzuz gero bide-seinaleak ikusiko ditugu: Arropain-Lekei-

tio dio batek; besteak Zelaia-Mendexa 55 minutu; guk, baina, hirugarrena hartuko dugu. Ez dago ezer markaturik —gu han izan ginenean ez behintzat—, baina ezkerrean daraman bidexka da jarraitu behar duguna. Izan ere, errekan behera goaz denbora osoan eta oraingoan ere ibaia gure bidean ezkerrean dugu, itsasora norabidean.

Arbolartera iritsiko gara; gerizpe-ra. Eukaliptoek inguruan usain berezia sorrazten dute; zuhaitz luze-luzeak dira, urteak dituztenak. Haien artetik egingo dugu aurrera,

Lehen amuarraina

San Jose egunean egin genuen bisita; hain justu arrantzarako kanpaina hasten zen egunean bertan. Eta, hara non, denboraldi-ko lehenengo amuarraina nola harrapatzen zuten testigu izan ginen. Bidean igarotzen den Olalde burdinolaren presako putzuan harrapatu zuen arraina arrantzaleak. "Zer da harrapakina?" galdetu zion Izaskunek eta kainadunak, berriz, "trucha!". Metroa bazuen arrain horrek, bai horixe!

Lerroon gainean, Lekeitioko antzar egunean uretaratuko diren potinak, eta eskuinean, Lea ibaia hiltzen den Karraspio hondartza.

beti ere Lea ibaia gure ezkerre dugula eta halako batean, pasabide berezi batek egingo digu kuku: haitzak ditugu gure eskumara eta une batez bada ere, lehenengo western haitako pasabide estu batetik igarotzea tokatuko zaigu.

Han inguruan dira baita ere pinu basatiak; enbor gorrixkadun sei pinu ikusiko ditugu gure ezkerre, eukaliptoekin nahasturik. Sendoak dira enborrak eta zuhaitz arte horretatik Lea ibaiaren urek ia-ia ukitu egiten dituztela, lo daude antzar eguneko potin gehiago.

Yarzatarren Zubieta jauregia

Handik berehala, sasoi batean itsasora arrantzan joateko erabiliko zituzten ontzi biren aztarnak zeharkatu ostean, berriz ere gune zabal batera aterako gara: itsasadarrera. Hantxe parez pare dugu Lea Ibarean belaunaldiz belaunaldi Adan Yarzatarren Zubieta jauregia. Berez

Ispasterreko herriari dagokio jauregia, baina Lea ibaiaren ertzean dago, eta historiak dioenez, Mario Adan de Yarzak landatu zuen lehenengo *insignis* pinua; Monterreitik ekarria, 1878an. Zubieta jauregia 1720. urtekoa da eta Martin Zalduak eraiki zuen; dorre bi ditu eta lorategi-parke izugarria inguruan, sasoi hartako estilo barrokoaren ezaugarri.

Marierrota

Sorpresatan lehenengoa izan zen amuarrainarena; izan ere, Lea Ibilbideak hamaika sekretu ditu gordeta. Horieta batzuk erreka uraren eta itsasgora eta itsas beheren indarra aprobetxatzeko asmoz sasoi baten egin ziren azpiegiturak dira. Ia Mendexara heltzeaz garela, Marierrota ikusiko dugu. Gu han izan ginenean itsas behera zen eta hori dela eta, orduan eraikitako arrastoak ikusteko aukera izan genuen.

Karraspio hondartzara

Behin Marierrotara iritsita errepidera eramango gaitu Lea Ibilbideak. Ibaia jada agur esan digu Kantauriko ur gaziakin nahastu denean eta guk, azkeneko begiratua egin nahian, Karraspio hondartzara jarraituko dugu. Horretarako errepedea gurutzatuko dugu, Ondarroa eta Debara eskumatik eta Lekeitiora ezkerretik doan errepedea hain justu.

Ikusgarria hango pasaia ere. San Nikolas ermita hartzen duen Ereitiarria irlatxoak agurtuko gaitu iristean. Mendexa egunero esnatzen da hari begira, guk, baina Karraspioko hondartzatik askoz ere gertuago dugu eta hantxe amaitu dugu Lea Ibaik zehar bidea.

Hurrengo urterako 24 kilometroko ibilbidea osatuta izango dutela agindu dute hango agintariek, Lea ibarra osatzen duten bost herriak zeharkatzen dituen Lea ibaiak dituen kilometroak dira guztiak. ■

20, 30, 35, 40... eta
50 urtera arteko hipotekak.
Tasazio-balioaren
%100eraino
eta abalik gabe.

zeure erara
bbk
hipotekak

**etxetik botako
zaituzte**

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

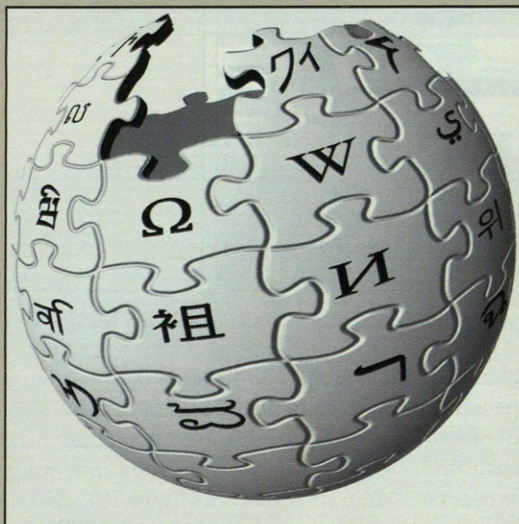
ZIENTZIA

Wikipedia eztabaida gai

ENTZIKLOPEDIA etxe ezagunenetakoa bezain ospe handienetakoa duena da *Encyclopaedia Britannica* eta zientzi aldizkari ospetsuenetakoa *Nature*. Azkenaldi honetan bi etxe handi hauek eztabaida gogorretan murgildurik daude eta arrazoi Interneten dagoen Wikipedia entziklopedia irekia da. *Britannicaren* arabera *Naturek* abenduan Wikipediari buruz argitara emandako txostena ez omen da zehatza eta beraz ezin omen dira bere ondorioak aintzakotzat hartu.

Zein da eztabaidaren arrazoiak?

Britannicako artikuluak espezialistek idatzitakoak diren bitartean Wikipediak edozein internautari artikulu baten idazketan

parte hartzea baimentzen dio; hau dela eta ziurtatzerik ba al dago artikularen kalitatea? *Nature* aldizkaria baiezkotan dago eta horretarako 50 artikuluz aztertu ditu ausaz hartuta, bai Wikipediatik baita *Britannicatik* eta ondorio gisa zera adierazi du: errore-maila bertsua dute batak zein besteak eta horregatik gonbitea luzatzen zaio komunitate zientifikoari Wikipedian idatz dezan.

Britannicak dioenez

Naturek handitu egin du propio topatutako errorearen garrantzia eta *Naturek* dio ezetz. Beraz, ez dirudi eztabaidak amaiera erraza

Osasuna

JABIER AGIRRE

Exekutiboak lana eta jana nola uztartu

EXEKUTIBOA aipatu dut izenburuan, baina gaur egun darimagan bizimoduarekin ezinegon hori ez da garai bateko exekutiboetara bakarrik mugatzen. Orduetegi gogorak, bidaiak, inoiz bukatzen ez diren negozio-bazkari pisuak, edota uko egin ezin diezaiekegun afariak: asko dira elikadura-ohitura egokiak mantentzea oso zaila —ezinezkoa ia— egiten duten arrazoiak. Bizimodu estresatzaile hori albo batera utzi eta bizimodu osasuntsu eta ordenatuagoa eramateko aholku batzuk dituzu jarraian.

1. Ez irten inoiz etxetik gosaldutik gabe. Eguna urdaila beteta daukazula hasteak lagundu egingo dizu. Bestetik, ordu horretan ez da hain zaila otordu orekatua egitea: jogurt bat —gaingabetua behar izanez gero—, ogi xigortu edo biskoteak, fruta-piezaren bat eta kafe-katilukada bat.

2. Aprobetxa ezazu edozein une likidua edateko. Otorduen artean likido ugari hartu beharra dago (1-2 litro egunean). Infusioek, landare-zukuek, berdura-saldek, urak, denak balio du.

3. Ahal dela eguneko kaloriak bost otordutan banatu (goiz-erdian eta arratsaldean etenaldi bat eginez): fruta-piezaren bat, jogurt bat, azenario bat, zukuren bat. Eramazu beti horrelakoren bat zurekin, etenaldi horietarako.

4. Saihestu graduazio alkoholiko altuko edariak (patta-

rrak, digestiboak). Ardo-kopatxoren bat bai, otorduetan; bestela freskagarriak, infusioak edo tomate-zukuak hobe.

5. Postreak debekatuta daude, bazkaritan. Hobe infusioaren bat hartzea, bazkalondoaz behar bezala disfrutatzeke, eta lanean jarraitzeke.

6. Negozio-bazkariren bat baduzu, ez joan inoiz baraurik. Horrela ez duzu ogirik edo aperitiborik hartuko, zerbitzatu zain zauden bitartean.

7. Konpromisoko otorduren batean neurritz kanpo jan baduzu, gehiegikeria hori hurrengo otorduan edo biharamunean konpentsatu beharko duzu: berdura egosia, fruta-piezaren bat, jogurtak, eta abar janaz.

8. Etxetik kanpo aukeratu beti jaki arinak —entsaladak, berdurak, arraina—. Baztertu saltsak eta pikanteak. Razio handiak badira, erdia besterik ez hartu.

9. Negozio-bazkari baten ordeztu, hobe kirol pixka bat egin, edo masaje-saio bat, edo sauna. Harremanak berdin-berdin egingo dituzu eta kaloriak gehitu ordeztu erre egingo dituzu, eta hobeto sentituko zara zalantzarik gabe.

izango duenik, zeren eta ez baita ahaztu behar interes ekonomiko handiak daudela entziklopedia mundu horren atzean.

2001. urtean sortutako Wikipediaren susta-tzaileek hainbat neurri hartu zituzten informa-zio faltsuak saihesteko eta horrek fidagarritasun-maila handitzea ekarri du. **I**

PSIKOLOGIA

Aurpegia nortasunaren adierazle?

LIVERPOOL unibertsitateko biologo talde bat aztertzen ari da nortasun adierazle izan daitezkeen aurpegi-ezaugarriak pertsonari erakargarri egiten ote zaizkion.

Orain arte denbora luzez elkarrekin bizi diren bikoteen ezaugarriak aztertu dituzte. Horretarako, saiakeran parte hartu duten hainbat pertsonari bikote desberdinen aurpegiak erakutsi zizkieten bikote zirela adierazi gabe. Lehenbizi emakumezkoen aurpegiak erakutsi zizkieten eta ondoren gizonezkoenak. Saiakeran parte hartu zutenei argazkiko pertsonen uesteko adinari, erakargarritasunari eta nortasunari buruzko iritzia ematea eskatu zitzairen eta emaitzetan konkordantzia handiak topatu ziren, hau da, emakume bati buruz oso "alaia" zela esaten bazen, bere bikotekideari buruz gauza bera esaten zen. Gainera, denbora luzez elkarrekin bizi izandako bikoteen kasuan nortasun-antzekotasuna nabariagoa izan zen.

Hau dela eta, ikerlariek aztertu nahi dute ea nortasun ezaugarriak eta ezaugarri fisikoak erlazio naturik dauden ala ez eta horretarako azterketaren hurrengo etapa ezkongabeen ezaugarriak aztertzea izango da. **I**

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Velcra

SAGARDIPEAN bazkan artaldean, gogoz datorren lehen belarraren puntta berriari gogo beraz tiraka. Ardi-larruz jantzitako arkaztearen zerran dabil zozoa, paseoan. Ez da, horregatik, ardiak darabilen apopilo bakarra.

lazko sagar-urte kaskarra zela eta "lapatza baino beteago izango al da aurtan sagarrondoa" bota zuen aldamenekoak belarrietako alarma astinduz eta sekula ikusi gabeko garraiatutako zozoak merezi zuen jaramona itzaliz.

Belar ondu besakadan antzila bezala sasi-ardiaren kalparrean, artzainaren artilezko galtzetan edo mendizalearen txoro-markako termo... ez dakit zer erako azken puntako galtzerdietan kazo ederki helduta dijoa lapatina. Lapaitzaren fruitua da lapatina, benetako lapaitzarena (*Arctium lappa*), askok eta askok mingarratz handi edo uztao handiari (*Rumex acetosa*) deitzen baitiote lapaitza. Euskaldunok botanikarekin dugun arazo zabalduena bada hau: izen asko galduak eta iraun duen beste mordo bat nahasita, landareetatik gero eta urrutiago bizi garenaren seinale. Begira lapaitzaren izan eta izen aukera: lapatx, lapatza, lapa, lapabelarra, iraxkor, maitebelarra, ohoina, atxuskarris, karlotxa eta urrebursia.

Lapaitzak bere espeziea hedatzeko kako bereziak ditu soin osoan lapatinak, landarearen ondokik igarotzen den edozerri heldu eta nora edo hara eramanez. Maitebelarra garbi, baina hortik ote dator urrebursia izena? Gaztainaren morkotsari deitzen zaio burusa... Bi fruituak dira triku, bat aldean eramateko kakoekin, bestea inork ez hartzeko arantzekin. Lapatinak bata besteari erantsiz pilotatxoak egin eta teilatuetoako zirrikituetan jartzen omen ziren garai batean muxar, xagu eta abarrekoak sar ez zitezten.

Fruitu hauen animaliei heldu eta hedatzeko gaitasunak harritu zuen Georges de Mestral ingeniari suitzarra eta harengandik ikasita patentatu zuen velcra 1955ean. Velcra *velour* (kiribila) eta *crochet* (kakoa) hitz frantsesetatik dator. Milioka metro velcro saltzen da urtero. Lapatza baino usuago ikusten dut, lapatza baino beteago izango da 1990ean hil zen Georges haren oinordekoen patrika!

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Iñigo Urkullu

Alonsotegi, 1961. Maisutza eta euskal filologian lizentziaduna. 1977an, 15 urte zituela, bazkietu zen EAJn. EGIko Bizkaiko Kontseiluko kidea izana. Egun EAJko BBBren presidentea eta EBBko bozemailea da. Garai politiko guztiak esanguratsuak dira, eta oraingo hau areago. ETAren su-etenak itxaropenez bete zuen eta egunak igaro ahala areago sendotu zaio ilusioa. EAJko eledun gisa bere lana betetzeko ilusioa ere ageri da datozen berbetan.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Iñigo Azkona

«Kezkagarria litzateke PSE joko elektoraletan ibiltzea»

“Herria maitatzeko era asko dago...” kantua leloa eta berbak gogoratu ditugu elkarrizketaren amaieran Iñigo Urkullurekin. Herria maitatzeko edo abertzale izateko... “... eta ez abertzale izateko bakarrik. *Zenbat gara* abestia asko estimatzen dut nik: zenbat gara lau, bat, hiru, bost, zazpi? Herri bezala bai, baina herria herritar guztiok osatzen dugu eta pentsaera ezberdinak ditugu. Nahiz herri bat izan, kontua berau osatzea eta herri proiektuak batzea da. Bakoitzaren baloreetatik hasita, berau erakundetzea funtsezko lana izaki”.

Espainiako gobernuburu Zapatero eta oposizioiko buru Raxoi Moncloan bildu ziren ordu beretsuan eta ETAren su-etena ezagutu eta ia aste batera

bildu gara EAJren eledunarekin eta berbaldia osteratu modu honetara hasi.

Hasia al da gehienok horrenbeste desio genuen bake prozesua?

Bai. ETAren su-etenaren iragarpenarekin hasi da. Guk beti esan dugu ETAk eman behar zuela lehenengo urratsa eta eman du. Aurrerantzean beste urratsak eman beharko dira jakina eta horiek Madrilgo Gobernuari dagozkio ematea.

Berria ezagutu baino lehen eta ostean gauza berririk ba al dago?

Bai. Estatuko Gobernuaren presidentaren aitzindaritzan sendotuagoa ikusten dut. Alegia, ETAren su-etena ezagutu eta ordu batzuetara Zapaterok

Diputatuen Kongresuan egindako saioa erakustoki itzela bihurtu zen, 24 ordura berriz Europako Kontseiluaren babesa jaso zuen. Ondoren, Ibarretxe lehendakariak erakundearen adierazpena egin zuen Eusko Legebiltzarreko bilkuran, Ibarretxek PPri mezu berezia zuzendu ziolarik. Beraz, berririk bai eta oso interesgarriak.

Ba al dago bake prozesua burutzea PP aurka izanda?

Nik, modu batez edo bestez, PPk parte hartzea espero dut, baina PPk bere burua isolatzen badu ere posible da prozesua aurrera eramatea. Ezin zaio ukatu Gobernuako presidenteari duen ahalmena eta boterea, eta ezin da ukatu halaber alderdi

GARAI BERRIAK

«Mapa politikoa sinplifikatzeko garaia dator»

EAJ ez da "Konponbide garaia da" lelo peko Bilboko manifestazioan izan. ETaren su-etena ezagutu baino lehen azaldu genituen EAJ han ez izateko arrazoiak, hauexek alegia: Nazio Etabaidaguneak egindako deialdia izanik, eta beste eragile politikoak ere izan arren, Batasunak egindako deialdia izan da. Beraz, EAJ han izatekotan alde zuretik "sukalde lana" egin beharko zukeen Batasunarekin. Guk manifestazioaren leloarekin bat egiten dugu, baina ezker abertzalearen beste eragile batzuen bitartez jakin dugunez, horren guztia atzetik estrategia bat badago, eta da: indar abertzale batzuen indar metaketa egitea eta EAJren alternatiba bihurtzea. Hau da, EAJk defendatzen duen eredu politikoaren eta giza ereduaren ordezkio edo alternatiba izatea. Leloaren muina ontzat eman arren, guk estrategia eta leloa bereizten badakigu eta ez dugu parte hartuko gure buruaren aurka doan manifestazio batean.

Ezker abertzalearen indar metaketa, EA tarteko dela.

Eta hor ere badaude tentsioak ezta? Gizartea ordezkatzeko dugun alderdiok osatzen dugun mapa politikoa sinplifikatzeko edo laburtzeko garaira hurbiltzen ari gara. Gu EArekin errespetu guztiz ari gara 1997tik, hainbat akordio hitzartuak ditugu eta horien oinarrian planteamendu bat dago alde zuretik, eta da: alderdi politikoaren artean apustu estrategiko zehatzak eta argiak egin beharra dagoela.

Zertan oinarrituta?

Gizarte eta erakundetze ereduaren oinarrituta. EAK eta EAJk ordezkatzeko dugun abertzaletasunak gaur arte burututako erakundetzearen sinesten du, bi alderdien ereduak gizarte eredu bertsuan bateragarriak ikusten ditu.

Bake prozesuan gaude eta hau PSE eta Batasunaren unea da. Normalizazio politikoarena gero etorriko da eta EAJren ordua izango da bereziki. Egoera interpretatu al daiteke modu horretara?

Bai. Eta ez dugu hori onartzeko batere arazorik, ez gaude horren jeloskor. Alderdi sozialista eta Batasunaren artean konfiantza giro bat sortzea beharrezkoa zela ohartu ginen aspaldi, baita horretan lagundu beharraz ere. Ezagunak dira alderdi horietako kide batzuen artean izan diren harremanak, baina bi alderdien artean mesfidantza izan da eta dago oraindik ere. Denok ezagutzen dugu alderdi sozialistaren historia berria, 1998ra artekoa eta gerokoa ere bai. Azken zortzi urteetan PPren azpian bizi izan duen garaia hurbil-hurbila dugu oraindik ere. Konfiantza giroa sortzeaz gain, bitartekari lana egin dugu bi bitako elkarriketen bitartez, Batasunarekin nahiz alderdi sozialistarekin. Ez dugu Batasunak eta alderdi sozialistak EAJ bide bazterrean utzi nahi izango duten inolako errezelarik. Guk badakigu zein den gure rola. Arazo politikoari irtenbidea eman ahal izateko aldia iritsiko da eta aitzindariak izango gara.

"Guk badakigu zein den gure rola. Arazo politikoari irtenbidea eman ahal izateko aldia iritsiko da eta aitzindariak izango gara".

sozialistak duen erantzukizuna. Prozesuaren lantze lanak ezberdinak izan arren, guk bake eta normalizazio politiko prozesuak elkarren ondoan doazela diogu, eta zeregin biok alderdi politiko bakoitzak erabaki behar dituela nola landu. EAJren ustez Estatuaren ordezkarietako bat bete-betean inplikatzeko bada, uneon PSOE, nahikoa da prozesu biak aurrera eramateko.

Zapaterok iragarri duenez ekaina aldean Diputatuen Kongresuan agertuko da bake prozesuan lehen urrats sendoa eman aldera. Irlandako prozesuan eman zen Downing Streeten antzeko adierazpen bat egitea espero al zitekeen?

Espainiako Gobernuak horrelako zerbait pentsatuta izango du ziur aski. Beste prozesuetako ereduak badaude,

eta Irlandakoa oso eredu baliotsua eta baliagarria da. Britainia Handiko presidentearen nahiz Irlandako lehen ministroaren aholkuak jaso bide ditu, beraz, horrelako edo antzeko adierazpenen bat egin lezake Zapaterok.

Prozesua hasi bai, baina hasi orduko protagonismoaz hitz egin da. PSE-EEren hitzetan Lehendakari bati ez dagokion rola hartu du Ibarretxek.

PSE-EEK lehendakaria mespretxuz tratatu du. Ni kezkatuko nindukeena da PSE bake giroan joko elektoralak eginez ibiltzeak, PSEn horrelako jokakerak badaude-eta. Alderdi sozialistako kide batzuek Ibarretxe lehendakariari buruz nahiz EAJrekiko harremanei buruz nola hitz egiten duten ondo dakigu, beraz, ez gaitu harritu PSEk esandakoak.

“Prozesuaren azkeneko fasean euskal gizarteari galdeketa egin beharko litzaioke, baita bere nahia errespetatu ere, Espainiako Estatuaren oniritzia jaso beharko luke halaber”.

Zein dira bake prozesua lideratu beharko luketenak orduan?

Hasteko, Lehendakariaren aitzindaritza eta rola funtsezkoa direla berretsi nahi dut. Espainiako Gobernuak eta ETAK bake prozesuan duten protagonismo nagusia aitortu dugu dagoeneko. Beste guztiok laguntzaileak gara, baina oso beharrezkoak. ETA eta Gobernuaren arteko elkarriketen ostean eragile politikooi dagokigu normalizazio politikoa aztertzea eta erabakitzea. Bien bitartean, Espainiako Gobernuak eta ETAK ardura nagusia izanda ere, Eusko Jaurlaritzak hainbat eskumen dauzka eta Lehendakariak aspaldi adierazi ditu bere Gobernuak prozesuan laguntzeko eman nahiko lituzkeen urratsak.

Lehendakaria euskal gizartearen ordezkari nagusia da, baina euskal gizartearen parte batena. Bateren batek Nafarroan Miguel Sanzek normalizazio politikoa bideratu beharko lukeela esan du.

Ondo. Baina horretarako Sanzek borondatea azaldu beharko luke, ez badauka alferrik da-eta. EAEn ari garen gehienok hemen nahiz Nafarroan dugu esparru politikoa. Egia da UPNk ez duela EAEn ordezkaritzarik, baina PPK bai. Nolanahi ere, guk mahaian akordio

integratzaile bat planteatzen dugunean Nafarroari begira ari gara. Zentzu horretan, Lehendakariak hiru lurrealde historiko ordezkatzeko dituzten ariketa bat egin beharko litzateke Nafarroan. Sanzek ez badu nahi ere beste indar politikoak ari gara horretan.

PSN tarteko, esaterako?

Jakina. Eta NIU edota CDN. Zeregin horretan Nafarroan ordezkaritza duten alderdiek parte hartu dute elkarriketetan, beste eragile politiko batzuk barne.

Normalizazio politikoa gauzatzeko UPN oposiziara pasatzea ezinbestekoa al da? Guk euskal lurraldeen arteko harreman ahalmena izatea eta berauek gau-

zatzea eskatzen dugu. Nafarroarekin akordio integratzaile bat planteatzen dugu, UPNren jarrera ezagutzen dugu baina jakin nahiko genuke PSNren jarrera zein den. Hemen PSE-EE dago eta Nafarroan PSN. Harremana sendotu ahal izateko lurralde bietan dauden alderdi bien parte-hartzea behar dugu.

“Normalizazio politikoa erabakitzeak ahalmenean eta hitzartzeko beharrezan oinarritu behar da” esan duzu berriki egunkari batean. Eragile batzuek akordioa jotzen dute beharrezkotzat, bestetazuek akordioa edo kontsulta. Beste batzuek biak. EAJn omen dauden bi ildoak izanda, noraino joango da alderdia?

EAJn bi jarrera politiko daudela entzuten dugu beti, beste alderdietan jarrera bakarra balego legez. Tira, pertsona orok une oro jarrera ezberdinak ditugu, beraz, EAJn ere behar den momentuan ez dugu jarrera bakarra izateko arazorik. EAJ ez da besteengandik ezberdina, gurean barne prozedura errespetatuz erabaki bat adosten da. Guk normaltasunez erabakitzen dugu eta beste alderdiek ere gauza bera egiten dutelakoan nago.

“EAJn bi jarrera politiko daudela entzuten dugu beti, beste alderdietan jarrera bakarra balego legez. EAJn behar den momentuan ez dugu jarrera bakarra izateko arazorik”

Dilemak izaten dira dena den. Batzuek akordioarekin nahikoa dela, beste batzuek gutxienez kontsulta behar dela, lbarretxek bata edo bestea...

Elkarbizitzarako bake-bideak agiria da gure ibilbide-orria, hasierako planteamendua. EAJk akordio baten aldeko apustua egiten du lehenbizi, eta hortik aurrera galdeketa edo kontsulta izan dadin. Erantzukizun osoa hartu behar dugu gizartearen asmoa errespetatzeko, ezin dugu gizarte hau frustrazio batean iraunarazi. Prozesuaren azkeneko fasean euskal gizarteari galdeketa egin beharko litzaioke, baita bere nahia errespetatu ere, Espainiako Estatuaren oniritzia jaso beharko luke halaber. Bide horretan baina, aldian aldiko testuinguru politikoa zein den eta egin beharreko galdeketa zein baldintzatan egingo den aztertu behar dugu. Euskal lurraldeak hiru esparru administratibotan sakabanatuta gaudela jakinda, gure apustua urratsez urrats joatea da. Ezin diogu egun batetik bestera arazo politiko honi irtenbide osoa eman.

Iparralderako zein bide aurreikusten duzu?

**“EAJk akordio baten
aldeko apustua egiten du
lehenbizi, eta hortik aurrera
kontsulta izan dadin.
Erantzukizun osoa hartu
behar dugu gizartearen
asmoa errespetatzeko”**

Esperientzia batzuk lantzen ari dira, Laborantza Ganbararena adibidez. Udalbide eta Udaltzaren bitartez hainbat proiektu abian dira halaber. Departamenduaren aldarrikapenaren bidean alderdien arteko harremanak sendotuz joateko bide bat ireki da, jakinda ere Frantziako Estatuaren zentralista eta jakobinoa dela guztiz eta prozesuak beste abiadura bat behar duela. Baina, urratsez urrats, bidea sendotuz joango den itxaropena daukat.

Kataluniako Estatutua hizpide: Euskal Herrian EAJk CiUk jokatu duen rola joka dezakela uste du batek baino gehiagok.

Kataluniako eta Euskal Herriko gizarte egoerak guztiz ezberdinak dira, baita Kataluniako nahiz euskal erakundeei buruzko ordenamendu juridikoak ere; Eskubide Historikoak lekuko, Konstituzioaren Xedapen Gehigarriaren bitartez jasoak.

Katalunian gertatua azken hauteskundeetan gertatuaren ondorio bezala ulertzen dugu EAJn, eta da: CiU azken hauteskundeetan lehen alderdi politikoa izan arren Gobernuaren erantzukizunetik kanpo geratu zen. Honek alderdien arteko tirabira gogorak sorrarazi ditu, bereziki CiU eta ERCren artean. Guztiok dakigunez, hango hirukoa Zapateroren hautua izan da nagusiki, Pascal Maragallaren gainetik paseaz. Maragall Generalitateko presidentea da, hiruko Gobernuan ari da, baina akordioa Zapaterok Artur Masekin lortu du, Gobernuan ez dagoen alderdi bateko buruarekin. Horiek horrela, zer bitziza dauka Kataluniako hirukoak etorkizunari begira? Kataluniako errealitate politikoa eta gurea urrun daude elkarrengandik. ■

bert sound rap system

APIRILAREN 7an ostirala 19:30ean

jaialdia

Unai Iturriaga - Aritz Sound
System-Igor Elortza - Wanka
Jon Maia - Daddy Jeff - DZ

HARRAPA ZANK

HARRAPA ZANK

SARRERA 2EURO

Bilbao

BILBO ROCK ARETOAN

DOST EUROKO BONO LAU EKITALDIETARAKO

DOGA EROSTA GAZTE TXULO aldizkariaren HIRU HILEKO HARPIDEZA DOGA

SARRERA SALMENTA
BBKren orotariko kutxazainetan

SARRERA ETA BONO SALMENTA
Zabalguneko Gazte Informazio Bulegoan
Bilborocken emanaldi egunetan

Bakero oihalean munduko lehena izango da Tavex

Ehun urte baino gehiago dituen Tavex Bergarako euskal enpresa Brasileko Santista Textil enpresarekin bat egiten ari da. Enpresa berriarekin bakero oihalaren (denim-a) sektorean munduko nagusitasuna lortu nahi du eta urtean 150 milioi metro egiteko ahalmena eta mila milioi inguruko salmenta.

DANIEL UDALAITZ

Ehunak egiteko makinak Bergarako Tavex enpresan.

TAVEXEN ETA SANTISTA TEXTILEN bat egitetik New Tavex elkarte berria sortuko da. Orain abian den bat-egitea amaitutakoan (2007ko urtarilla) konpainia euskal-brasildar multinazionalak urtean 150 milioi metro ehun ekoizteko gaitasuna izango du eta bi enpresen artean 2005ean izandako 420 milioi euroko salmentak handituko ditu. Mila milioi eurotara irits daitezkeela aurreikusten dute.

Produktu eta merkatu osagarriak

Euskal-brasildar konpainia multinazional berria kirol arropetako eta erabilera profesionaletako oihaleetako munduko merkatuan gogotsu arituko da lanean. Oihal teknikoak ere egingo ditu. Tavexeko eta bat egitearen ondorengo konpainiaren presidente ere izango den Enrique Garránen ustez, bi enpresek produktu eta merkatu geografiko osagarriak dituzte, baita filosofia korporatibo antzekoa ere. Honek, bere ustez, "oinarritzko

produktuen eta balio erantsi handiagoa dutenen munduko eskaerari eraginkortasunez, kalitatez eta berrikuntzaz aurre egitea bideratuko du".

Santista Textileko eta ondorengo konpainiaren presidenteorde ere izango den Herbert Schmidten ustez, bat egite hau munduko chungintzan beharrezkoa den kontzentrazioak bultzatu du, orain arte oso zatikatua baitzegoen, eta merkatu eskaerari hobeto aurre egiteko oso pauso garrantzitsua da.

Hamabi lantegi hiru kontinentetan

Tavex Europako bakero oihal ekoizlerik handiena da, bere oihalen kalitateagatik ezaguna, 150 produktu baino gehiago ditu, eta nazioarteko marka ezagunak dira bere bezeroak. Bestalde, Santista Textil Hego Amerikako bakero oihal ekoizlerik handiena da, eta 50 herrialdetan ditu bezeroak, haien artean Estatu Batuetako UF eta Levi's marka handiak.

Tavexek 1.200 langile ditu eta bakero oihala eta kirol arropa ekoizteaz gain, oihal teknikoak eta beste-lakoak ere egiten ditu, azken hauek salmenta guztien %18a osatzen dute. 2005ean 121 milioi euroko irabaziak izan zituen. Santista Textilek 4.700 langile ditu eta 2005ean 300 milioi euroko irabaziak izan zituen. Salmenten %25a kirol arropentzako oihalak eta arropa profesionalentzako ehunak dira.

Konpainia berriak hamabi produktzio lantegi izango ditu hiru kontinentetan (Erdialdeko eta Hego Amerikan, European eta Afrika Iparraldean), Santistarenak zazpi izango dira (bost Brasilen, bat Argentinan eta bestea Txilen) eta Tavexenak bost (bat Bergaran, bi Valentzian, bat Marokon eta bat Mexikon). Multinazional berriak ekoizpen gaitasuna bikoiztea espero du eta urtero mila milioiko irabazietara iristea. Halaber, Erdialdeko Amerikan merkataritza-

jarduera handitu nahi du, eta ondo-
ren, baita Asian eta Australian ere.

Tavexeko jabeak

Tavexen kapital soziala, 28.052.640 euro, Burtsaren eskuetan eta partaide-tza garrantzitsuak dituzten pertsona-eta elkarte-talde oso txiki baten esku dago. Azken hauek pertsona edo elkarte hauek dira (administrazio kontseilutik kanpo daude): Caixanovak kapitalaren %5,024 du eta Goleen Limit SL-k %6,547. Administrazio kontseilu kideen esku dauden akzio esanguratsuak hauek dira: Burgosko Aurrezki Kutxa Munizipalak %5,649 du; Eurotogalak % 7,008; Rilafe SLe-k %20,105; Enrique Garrán-ek %0,016 eta Ricardo Iglesias-ek %0,09.

Euskal-brasildar multinazional berria kudeatuko duen administrazio kontseilu berria hamar kidek osatuko dute, zazpi Tavex eta Santistaren akzioen ordezkari izango dira eta beste hiru mendekotasunik gabeak. 2007ko ekainera arte, Enrique Garrán eta Marcelo Pereira, biak izango dira presidente. ■

150 urte baino gehiago ehungintzan

Tavexek 150 urte baino gehiago ditu. Bergaran 1846an sortu zen. Fábrica de hilados, tejidos y estampados de Bergara izan zuen lehen izena. Indiana eta beste kotoizko ehunak ekoizten hasi zen eta hasieratik bertatik hasi zen indigo koloratzailea erabiltzen. 1901ean izena aldatu zuen: Algodonera de San Antonio SA, sozietate anonomoen lege berrira moldatzeko. 60ko hamarkada arte lanerako eta armada-rako ehunak ekoizti zituen. 1970ean erabaki zuen ekoizpena bakero oihale-tara bideratzea eta Espainiako lehen harizko tindatze makina erosi zuen. 1989an sortu zen orain Grupo Tavex bezala ezagutzen dena, ekoizpen ahalmena handituz. Horretarako bakero oihaleko bi lantegi erosi zituen Alginet eta Navarrésen (Valentzia) eta Burtsan kotizatzen hasi zen Espainiako bakero oihaleko ekoizlerik handiena izanik.

1990ean beste lantegi bat eraiki zuen Marokon. Horrela, Europako jantzigintzan enpresarik garrantzitsuenaz itatea lortu zuen. 1998an, dibertsifika-

tze plana jarraituz, SA Sanpere konpainiaren %33,3a erosi zuen. Konpainia honek etxeko dekoraziorako ehunen ekoizpenean eta merkaturatzean lan egiten zuen eta elkarte horren zuzendaritza hartu zuen, eta 2003an haren erabateko kontrola lortu. 1999an kirol arropen ehunetarako tindatze eta akaberako beste lantegi bat eskuratu zuen Settat probintzian (Maroko). 2002an, Hego Amerikan hasi zen lanean, Mexikoko Tavemex filialaren bidez, bakero oihalaren ekoizpena emana zegoen Mexikoko Industria Textil de Puebla konpainiaren industria aktiboak erosi baitzituen. Helburua: Mexikoko merkaturan lekua hartu eta AEBetako merkaturako sarbide natural bihurtzea. 2004ko urtarrilean Avantex enpresaren %70aren jabe egin zen, ehun teknikoaren merkaturatze emana berau; eta horrela bere atal berria zabaltzea lortu zuen. Azkenik, 2006an, izugarritzko aurrerapausoa eman du Santista Textil enpresa brasildarrekin bat eginda.

ASTE SANTUA • PAZKO ASTEA 2006

Apirilaren 10etik 23ra

ITSAS + MENDI BARNETEGIA

Bakaiku (Nafarroa) eta Arrigorri (Ondarroa)

* Osakidetza I, II. eta III. H.E.

* HABI I, II. eta III. H.E.

* EGA

* Mintzamina

Prezioa: 395 €

☎ 94 423 75 91 • Gabriel Aresti Euskaltegia

Apirilaren 12tik 17ra

FAMILIENTZAKO EGONALDI BEREZIAK

Bakaiku (Nafarroa)

* Egonaldia + mantenu osoa (haurrak prezio berezia)

Prezioa: 150 € pertsonako / Zenbat Gararen Lagunak 120 €

☎ 94 423 75 91 • Zenbat Gara elkarte

ASTEBETEKO BARNETEGIAK

Apirilaren 10etik 17ra > Bakaikun

Apirilaren 18tik 23ra > Arrigorri

Apirilaren 18tik 23ra > Bilbon

* Osakidetza I, II. eta III. H.E.

* HABI I, II. eta III. H.E.

* EGA

* Mintzamina

Prezioa: 200 € mantenu osoa + klaseak

180 € Zenbat Gararen Lagunak

94 423 75 91 • Zenbat Gara elkarte ☎

www.zenbatgara.org

BIZKAIE!

Bizkaierazko agerkari elektroniko bakarrak lau urte

Bizkaie! sareko agerkariak egunotan du laugarren urtemuga. Bizkaiera hutsezko komunikabide bakarra da Interneten eta laster hainbat aldaketa egingo dutela iragarri digute. Honenbestez, astekari izateari utzi eta edizio jarraia egiten hasiko dira, gaur egun nagusi diren joerekin bat eginez.

UNAI BREA

Argazkia: Iñigo Azkona

Koldo Isusi Bizkaie!-ko zuzendaria eta Saioa Torre kazetaria erredakzioan.

2002ko APirilaren 8an aurkeztu zen jendaurrean Bizkaie! aldizkari elektronikoa, Koldo Isusi zuzendariak gogorarazi digunez: “Hutsunea ikusten genuen bizkaierari dagokionez, bai gizartean bai Interneten. Paperezko produktu bat ateratzeko aukera ere bageneukan, baina azkenean sarea aukeratu genuen. Paperean askoz eskaintza zabalagoa dago eta”.

Ekimena Bizikai irabazi asmorik gabeko elkarteari zor zaio. Euskara munduan dabilen jendea da, kasu

askotan hedabideetan ere aritua. Isusi, konparazio baterako, Bizkaia Irratiko esataria izan zen hamabi urtez. Gaur egun, berak eta Saioa Torre kazetariak osatzen dute Bizkaie!-ko erredakzio txikia. Egun erdiz diharduten beste langile bi eta kolaboratzaile sorta ederra dira argitalpenaren gainerako “errudunak”.

Hasieran, hamabostean behin berritzen zituzten Bizkaie!-ren edukiak. Baina hori, Interneten, fosilizazioaren parekoa da. Orain pare bat

urte-edo, astekari bihurtu ziren, baina ez erabat. Atal batzuk hamabostekariak dira oraindik ere eta, aitzitik, *Barriak barri* atala egunerokoa da, informazioa jaso ahala berritzen baitira edukiak, bizkaierara egokitu ostean noski. Mundu osoko berriak ematen ditu Bizkaie!-k, edozein egunkarik bezala, eta informazio iturri nagusia Internet bera du. Horrez gain, egunkari gehienetan gutxitan agertuko diren Bizkaiko kontuei arreta eskaintzen ahalegintzen dira. Baina lan-talde

Labayruren arau liburuak Biblia

Uste zabaldua da euskalki batean idatzi nahi dutenek oztopo handia edukitzen dutela parean: araubide falta. Bizkaierari dagokionez, ordea, uste hori ustel bihurtu du Labayru lkastegiaren ahaleginak, hainbat lan argitaratu baitute euskalki horretan jarduteko arauak emanez. Bizkaie! bezalako komunikabideei sekulako mesedea egin die horrek. "Guretzat Bibliak dira Labayruren liburuak, hiztegia batetik eta jarraibide liburua bestetik", dio Koldo Isusik. "Hala eta guztiz ere, zailantza ugari edukitzen dugu, oraindik dena ez dagoelako normalizatuta. Batuaz dudak izaten baditugu, pentsa bizkaieraz!". Zuzendariak azaldu digunez, euskalkiaren ahalik eta erarik jasoen, estandarrenean, idazten ahalegintzen dira, txokokerietatik urrunduz. Bestalde, Bizkaie!-k erabiltzen duen euskara eredu edozein euskaldunek ulertzeko modukoa dela uste du Isusik, bizkaitarra, gipuzkoarra zein zuberotarra izan. "Alfabetatuta egonez gero, erraz gainera".

apala dute (kopuruz), eta ez da erraza denera iristea, Koldo Isusik aitortu digunez. Gainerakoan, asteleheneko sareratzetan dituzte eduki berriak. Kulturaren ingurukoak, gehienak.

Bisita luzeak jasotzen dituzte

Ikerketarik egin ez badute ere, 25 eta 45 urte bitarteko irakurleak jotzen dituzte bezerotzat. Uste hori, hein handi batean, Durangoko Azokan jendearekin izaten dituzten harremanek ematen diete. Fideltasunari dagokionez, 2004an neurtu zuten azkeneko aldiz bisitari kopurua: 90.000 lagun urte osoan. "Guk, hala ere, garrantzi handiagoa ematen diogu bisitari kopuruari baino bisitaren iraupenari", azpimarratu du

Koldo Isusik, "halako argitalpenetan lauzpabost minutukoa izaten da eta gurean, berriz, hamar eta hamahiru minutu bitartekoa. Jendeak denbora hartzen du Bizkaie! irakurtzeko".

Aspaldidanik, Bizkaie!-ren egileak argitalpenean aldaketa sakona egiteko gogoz ibili dira. Lehen zeharo motel-tzat jo dugu hamabostean behingo maiztasuna; egia esateko, asterokoa ere ez da nahikoa Internetez ari garelarik. Laster beraz, edizio jarraia egingen hasiko dira. Horrek ez du esan gura egunero aldatuko direnik atal guztietako edukiak, baina bai behintzat jaso ahala sareratu dituztela kolaboratzaileen lanak. Horrekin lotuta, mantxetan ere aldaketak egingo dituzte: oraindik orain izenaren ondoan ikus daitekeen "bizkaierazko aldizkari elektronikoa" leloa desagertu egingo da. Bizkaie! izango da hemendik aurrera, beste barik.

Blogak, berrikuntzarik nabarmenetakoa

Atal gehienak bere horretan utziko dituzte, baina hainbat blog sartuko dute ohiko edukien osagarri. Egitasmoa guztiz finkatu gabe badago ere, Isusi pare bat iragarpen egiteko moduan izan da behintzat. Batetik, euskarari buruzko blog bat izango da Erramun Osaren ardurapean, eta beste bat -bertsolaritzarekin lotura edukiko duena- Xabier Payarenean. Biak ere Bizkaie!-ko ohiko kolaboratzaileak dira.

Aldaketok laugarren urteurrenarako eduki nahi zituzten prest, baina

Egañak bizkaieraz egin zueneko

Bizkaierazko argitalpena da Bizkaie!, eta ez duzu bertan beste euskara motarik topatuko, irakurleek bidalitako iritzietan izan ezik (horietan jatorrizkoari eusten zaio). Horrela esanda, tontakeria galanta ematen du; bizkaierazkoa izanda, zer beste euskalki sartu behar zuten bada? Kontua da Bizkaie!-n ez beste inon irakur dezakegula esaldi hau Laura Mintegiren ahoan: "Lotsea galdu eta emakumearen apologia egin dot", edo beste hau Andoni Egañarenean: "Konplexurik bako apustu bat egin genduan, eta badi-rudi ondo urten deuskula".

"Bizkaiera hutsean idazten dugu aldizkari osoa, eta argi dago Andoni Egañaren berba egiteko era, esaterako, ez dela hori. Halakoetan guk moldaketa egiten dugu gero"; dio Koldo Isusik. "Kritika egingo digute seguruenik: zergatik ez dugu euskaldun bakoitzaren hizkera errespetatzen? Baina jokabide hori oso argi eduki dugu hasieratik". Eta egia esan, oso jokabide arrunta da euskarazko hedabideetan, baina aldearantzizko norantzan. Edo inork pentsatzen al du Koldo Isusiren ahozko jardunak lerroetan irakur daitekeena bezalakoa dela, hitzez hitz?

egutegia azkarragoa izan da. Hala ere, aste gutxiren buruan izango dira Bizkaie! berria aurkezteko moduan. Laster, beraz, zeuen begiz ikusi ahal izango duzue, betiko helbidean: www.bizkaie.biz.

Noizbait hitz egin beharko dugu .biz domeinuaren sorrerak Bizkaiko elkarte askori egin dion mesede galantaz. ■

Babeslea: Bizkaiko Foru Aldundia

gure!
artean
euskaraz

BFA
DFB

Bero-beroan

Akordio transversalen eta gehiengo-gutxiengo arauen lehia

Espainiako Kongresuak botoen %54koarekin eman zion baietza Kataluniako Estatutu berriari. EAEko Legebiltzarrak %52rekin onartu zuen Ibarretxe Plana, eta PSOEek eztabaidarako ere ez zuen onartu, halako gaietan %52ren gehiengoa erabat deslegitimatuz. Akordio transversalen eztabaida bete-betean etorriko den garaian, ez da txarto etorriko datua kontuan izatea. Azken finean, zalantzan dagoena zera baita, akordio transversalik lortu ezean, demokrazian denerako balio duen gehiengo eta gutxiengoaren arauak arazo nazionalai aurre egiteko ez ote duen balio.

Eta zer egingo du ERCK orain erreferendumean?

Ofiziala izan ez arren, ekainaren 18ko data da Kataluniako Estatutu berriaren erreferenduma egiteko datarik aipatuena. Dena dago argi, ERCK egin dezakeena ezik. Espainiako Kongresuan ezezkua eman badu ere, dagoneko jakina da erreferendumean ez duela halakorik egingo. Baiezkoa eta baliogabeko botoaren arteko formularen artean dago banatua gaurkoz ERCKo zuzendaritza. Erreferendumera-ko bi hilabete pasatxo geratzen direnean, Josep Lluís Carod-Rovira baiezkoaren aldekoa litzateke, eta Joan Puigcercos boto baliogabe edo nulloaren aldekoa. Estatutua onartu egingo den zalantzarik ez da, baina ERCK nulloaren alde eginez gero, Generalitateko hirukoaren etorkizuna elurrak udaberri honetan duenaren gisakoa litzateke.

LUIS JAUREGALITZO / ARGAZKI PRESS

Kalearen eta batasunaren indarra

Bilboko indar agerpene bertatik bertara bizi izan zuen edonork ikusiko zuen manifestazioan parte hartzen zutenen poza eta ilusioa. Su-etenak eragindakoa batetik, eta honi indar abertzale gehienek aldetik emandako erantzun bateratua bestetik. Esparru abertzalea etsitua eta gogaitua dago abertzaleek azken hamarkadetan bizi izandako banaketa eta etengabeko zatiketen aurrean. Eta, aitzitik, pozarren ageri da etorkizunera begira batasuna edo gutxiengo adostasun maila suposatzen duen edozeren aurrean. Hori da joan den larunbateko manifestazioaren irakurketa sinpleena, oinarrizkoena eta, aldi berean, garrantzitsuenak. Errealitatea, ordea, korapilatsuagoa ere bada, eta manifestazioak EAJ eta Oinarrizko Hitzarmena sinatu dutenen arteko lehia politikoa ere islatzen du. Prozesu honetan kaleari eta indar politiko-sozialei eman nahi zaien protagonismoa ere adierazten duen moduan. Lehia politikoa, bestalde, gero eta gogorrago azalduko da, bai EAJren eta Batasunaren artean, eta baita larunbateko manifestazioan zeudenen artean ere.

Zer da...

Fatronik

Fatronik 1986an sortu zen makina-erremintagile talde baten beharrak asetzeko haien I+G garatuaz. 1999an fundazio moduan osatu zen. Handik aurrera merkatu eta sektore berrietara zabaldu zen, hala nola, aeronautikara, Espainian eta nazioartean I+G alorrean garrantzia hartuz, eta ez indutrian soilik, baita osasun-teknologietan ere. Elgoibarren dago eta bigarren egoitza prestatzen ari da Donostiako Miramongo Parke Teknologikoan. Euskal zentro teknologiko honek datuak urteetan lau alorretan indartu nahi du bere espezialitate teknologikoa: fabrikazioan,

robotikan, garapen jasangarrian eta osasun-teknologietan. Produktzio sistemen alorrean, Next proiektuaren buru da Fatronik, 24 milioi euroko aurrekontua du, eta 25 bazkide eta 60 langile ditu. Alor honetan Europar gehien garatzen ari dena da. VI Marco Programazioaren beste lau proiektuen buru ere bada, eta horrela Espainiako buruzagitza zerrendan bigarren postuan dago. 51 langile eta 7 bekadun ditu eta 2004an 93 proiektutan egin zuen lan eta 4,2 milioi euroko salmentak izan zituen.

Daniel Udalaiz

Topaguneak lehendakari berria eta sei elkarte berri

EUSKARA ELKARTEEN FEDERAZIOAK, apirilaren 1ean, Abadiñon egindako urteko batzar nagusian, lehendakari hautatu du Karmen Irizar Segurola azkoitiarra. Lau batzordekide berri ere aukeratu ditu Topaguneak: Urko Aristi lehendakariordea (Mailope elkarte), Galder Unzu diruzaina (Berbaizu elkarte), Ione Narbaiza bokala (Berbaro elkarte) eta Aritza Escandon bokala (Batana Batu elkarte). Batzar nagusian segidako sei euskara elkarte berri hauei ongi-etorria egin zieten: Ametza (Ultzamaldea), Bidebarri (Zuia), Lizardi Mintza (Bilbo), Nañon Euskaraz (Zornotza), Zaldiko Maldiko (Iruñea) eta Zintzo-Mintzo (Urretxu-Zumarraga). 84 euskara elkarte osatzen duten Topaguneak 2006ko egitasmoak aurkeztu zituen batzarrean. Hona horietako batzuk: Kultur Errota, Film Laburren 3. Zirkuitua, Euskal Herriko 3. Graffiti Lehiaketa eta Ikus-Entzunezkoen 2. Rallia. Topaguneak tokiko telebistak sortzeko sustapena ere egingo du eta Nafarroako Euskarazko Irratien Sarea indartu nahi du. Lehenengo Mintza Eguna ere antolatuko du, hainbeste ugalduren mintzalea gina eta berbalagun egitasmoak batzeko asmoz.

Karmen Irizar Topaguneak lehendakari berria.

Bernardo Atxaga euskaltzain oso eta Mikel Zalbide bidean

JUAN MARI LEKUONA zenaren lekua hartzeko hautagai bakarra zen Atxaga. Martxoaren 31ko bozketan gehiengo osoz aukeratu dute euskaltzain oso. Idazle asteasuarrak adierazi duenez, joera kritikoa izan du Euskaltzaindiaren jarrerarekin eta heldu zaio garaia joera kritikori bertan mamitzeko. Bestalde, Bernardo Atxagari gertatu bezala, Mikel Zalbide hautagai bakarra da Patxi Altunaren tokia hartzeko. Apirileko bozketan gehiengo osoa lortzen badu euskaltzain berri izango da donostiarra.

14 piropo finalean

URTIXINTXA AISIALDI ESKOLAK eta Ttakun elkarteak antolatutako Piropo Lehiaketa azken txanpan da. Jasotako 744 piropotatik 14 aukeratu dituzte finalerako. Gazteak apirilaren 14a bitartean eman dezakete botoa (www.aisia.net) piroporik onena aukeratzeko. Antolatzaileek gazteak egoera informaletan euskarazko erregistro kolokialak erabiltzea sustatu nahi dute.

BAHEA

Joseba Segurola Bilboko Pastoral Sozialeko ordezkaria da edo, garbiago ulertzeko, Blazquez gotzainaren esku eskuina. Bera izan da Bilboko Gotzaitziak bakegintzaren inguruko foro eta sukalde lanetarako jarri duen gizona. 1998ko su-eten garaian ere aritu zen zeregin horietan, orduan Juan Maria Uriarte gotzainaren alboan. Vocento-ko Euskal Herriko egunkari nagusietan eta *El País*-en ere bere elkarriketak agertu ziren joan den igandean eta, oso modu antzerakoan, bietan adierazten zuen martxoaren 22ko ETaren iragarpena behin betirakoa dela.

Hego Euskal Herriko egunkariak joan den larunbateko Bilboko manifestazioan emandako tratamenduan bazi-
ren bi bitxikeria adierazgarri: bata *Deia*-rena zen, Bizkaiko egunkaria izanda igandean argazkirik ere ez zekarren azalean. Barruan bi orrialde. *Diario de Navarra*-k, bestalde, azalean aipatu ere ez eta barruan argazki bat eta 31 lerro.

ARGIAK

honako lanpostua bete behar du:

Erredaktorea

Eskatzen da:

- Euskarazko kazetaritza edukietan trebatua izatea.
- Teknologia berrietan trebatua izatea.

Baloratuko da:

- Lan-taldean aritzeko gaitasuna.
- Izaera dinamikoa eta iniziatiba.

Interesadunek curriculuma, argazkia eta harremanetarako telefonoa bidali helbide hauetako batera, apirilaren 23a baino lehen, "Erredaktorea" erreferentzia adieraziz:

curriculum@argia.com

Komunikazio Biziagoa S.A.L.

Industrialdea, 15

20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa)

Aukeratutakoei soilik erantzungo zaie

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

“Padayatra”: milioi bat herri urrats Bhopaletik Delhira

Otsailaren 20tik martxoaren 26a bitartean Indiako ziento erdi bat herritarrek Bhopaletik Delhirako bidaia egin du, oinez. 1984an Union Carbideren fabrika lehertu zenetik kutsatuta bizi diren milaka pertsonetako batzuk dira. 22 urte geroago, pozoitzen segitzen dute egunero.

PANDIT CIS RAM PARKERA IRITSI GARA

goizeko 09:30 inguruan. Mathura karrikatik bloke gutxi batzuetara dago. Parkea osatzen dute manikura egindako jardina batzuek, eta bertan badira belardiak, loreak, zuhaitzak eta bankuak. Gutako gehienek azkenean seko lo hartu dute itzal guneeetan. Parke hori Indiako hiriburu Delhin dago eta leher eginda iritsi direnak Bhopal hiritik Delhiraino hilabetez oinezko ibilaldia egin duten herritarrek dira.

Hemengo egunkari nagusiek albiste labur moduan eman dutenaren hariari tiraka, *Bhopal.net* bisitatu dugu, International Campaign for Justice in Bhopal mugimenduaren berriak eta dokumentazioa biltzen dituen. Bertako blogean Bhopalgo biztanleentzako justizia eskatuz hilabetez burutu duten ibilaldiaren berri eman dute egunez egun.

Munduak ezagutu duen istripu industrialik larriena 1984an gertatu zen, Indiako Bhopalen. Gas toxikoen ihesagatik milaka lagun hil ziren eta beste milioi erdi bizitarako gaixorik geratu zen. 1984ko 2tik 3rako gauean 43 tona gas toxiko isuri zituen Union Carbidek Bhopalen oraindik martxan daukan lantegian: metil isozianatoa, fosgeno (mostaza gasa), zianido hidrogenoa eta monoxido karbonikoa, nagusiki. Geroztik, 20.000 herritar hil dira pozoiketaren ondorioz eta kutsadura toxikoak beste 500.000 herritar dauzka gaixotuta.

2005eko otsaileko Net Hurbil batean aipatu zen sarraski hura gertatu eta hogeitaz urtera artean kalte-ordainak noiz kobratu zain zeudela herritarrek –gaitzek eragindako zorretan itota– eta pozoitartean bizi direla oraindik. Baina geldirik ez daude. Otsail honen 20an Bhopaletik abiatu eta Delhin bukatu dena ibilaldi berezia izan da, baina urtero burutzen dituzte aldarrikapen ekintzak. Neguazken honetako “padayatra” edo ibilaldiak 1989an egindako beste ibilaldi ospetsuaren oihartzunak ekarri ditu gogora Indian.

Bhopal.net-eko blogean diotenez, “1989ko udan, gasak kaltetutako emakume talde batek egin zuen Bhopaletik New Delhira ‘padayatra’ heroiko hura oinez. Ez zekiten zenbat kilometrotara zegoen Delhi, ezta harantz nondik joaten zen ere. Ez zekiten hau besterik: iritsi behar zutela lehen ministroari beren kexuak azaltzera. Ez zuten dirurik tren edo autobusez joateko, eta oinez abiatu ziren. Komunikazioaren martingalen berririk ez zuten, eta ez zioten albistea eman ez prentsari eta ez agintariei. Kazetariak beren gisara aurkitu behar izan zituzten, eta argazki gutxi geratu dira”. Oinezko erromesaldi historiko hura 75 emakume, 30 haur eta 12 gizonen egin zuten.

Urteak alferrik pasa bailiran, aurten berriro “padayatra” antolatu behar

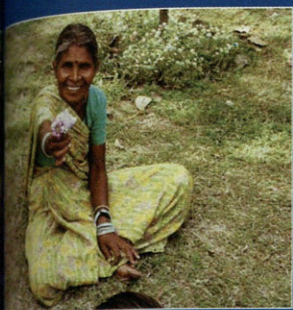
izan dute Bhopalen. 100 pertsona ziren parte hartzeak, baina azkenean 54 abiatu ziren –gainerakoek mugitzeko aski indar ez zeukatela– gazteena urte batekoa eta zaharrena 73koa. Horietatik 51 gaixotasunak jotako pertsonak dira, 20 emakume eta 31 gizonezko. Batzuk 1984ko gau beldurgarri hartan Union Carbideren usinak isuritako gasak gaixoarazitakoak, beste batzuk ondoko urteetan ur kutsatuak eritutakoak, eta bakar batzuk bi pozoiek kaltetuak, gasak bezala urak. Gainerako hiru ibiltariak Bhopaleko kaltetuen alde lanean ari diren ekintzaileak izan dira.

Ura ostu, gerru horia utzi

“Padayatri” edo ibiltariak sei puntutan bildu dituzte beren eskakizunak. Horien erdiak hondamendia eragin zuen Dow Chemical eta bere buruzagiak legez pertsegitzeari buruz dira. Beste hiru puntuetan, Indiako gobernuari eskatzen diote –berriro erabazteko berezi bat sor dezala behar adina diru jarrita, kutsatutako herritarrek eta gutxienez ondorengo 30 urteetan sortuko direnak artatzeko; eta aspaldi agindu zitzaizen ur garbia ekarri diezaietela gaur ez daukatenei.

Bhopal.net-eko blogean ibiltariak pasa behar izan dituzten nekeen berri eman zaigu egunero. Baita Delhirako bidean aurkitu dituzten herrietan ikusi dituzten beste hainbat hondamendirenak ere. Abiatu eta bi egunetara, Pillukhedi herrira iritsi ziren, Parvati

Bhopaletik Delhirainoko "padayatra" edo ibilaldian ateratako argazki batzuk, ibiltariekin joan den blogariak Interneten ipini dituenak. Askoz argazki gehiago –zirrargarriak– daitezke Bhopal.net blogean. Goiko irudietan, ezkerrekoan ageri da herritar talde bat Bhopal karriketan Bhopalekoei ongietorria egiten; Bhopal bertatik trenez beste 800 gaixo iritsi ziren azken eguneko ekitaldietara. Erdiko fotoko emakumea Lilabai da eta Bhopalera hurbileko eskaintzen digu. Eskubian etzanda dagoen aitona Mathura Roadeko parkean jantzi egiten ari da, ondoko bankuan dagoen beste ibiltaria bezala, akituta. Lerroon ondoko Bhopal, dotoreen jantzita dagoena Ganesh Prasad da, 73 urteko aitona, taldeko "padayatri" zaharrena. Denek ere –ibilaldia bukatutakoan– baraualdiari ekin diote, Indiako Bhopal herriari erabaki zehatzak atera arte.

ibai ertzean. Honela dio oinezko blogariak: "Ur asko dagoenez, industrigune bat eraiki zuten hemen eta gaur zenbait fabrika ikusten dira herritik hurbil. Bazter guztietan ageri dira distilategi batek, gelatina fabrikak eta Coca-Colaren faktoriak hemengo ingurumenari eta jendeari eragin dizkien kalteak. Eskuzko ponpak utzita edo hautsita daude, parajeotan lurpeko ura horia eta kiratsa dariona delako (nekazariak diote astoaren pixa dirudiela); gauza bera gertatzen da inguruko beste herrixketan".

"Padayatri" hauek herriko medikua- rekin mintzatu dira eta honek esan die fluor gehiegi daukala urak, Coca-Cola eta beste lantokiek behar baino ur gehiago atera dutelako. Herriotan badira Coca-Colaren kontrako ekin- tzaileak, eta guztiek egin dute bilera irekia herrian. Baserritar batek baino

gehiagok esan die Coca-Cola hemen kokatu zutenean kutsadura kontrola- tzeko ardura duten funtzionarioak erosi zituela, eta ondoren bere kontra ziren herritar batzuk ere bai.

Biharamunerako, herriotan norbai- tek zabaldu zuen Bhopaleko jendeek faktoria guztiak itxi nahi dituztela, eta horretaz hitz egitera etorri zitzaizkien inguruko langileak. "Eztabaidan aritu gara –dio blogariak–: industria guztia- ren jarduera geldiarazi behar al da? Ondo al dago konpainia batek 10 laguni bizimodua eman eta beste 90 hondatzea? Zer egin behar da gober- nuak egoera honi errepara diezaión?".

Bost asteo ibilaldi luzea ez dute soportatu ibiltarietako dozena batek, eta etxera itzuli dira. Hemen ez dago "kotxe eskobarik": tren, autobusa, edo ahal dena hartu eta martxa. Azkenerraino iritsi direnek denetik

ikusita eta pasa behar izan dute. Batean herriko alkateak eskola utzi die lota- rako, eta sua egiteko egurra ekarri, 20 kilo irin eta guzti. Urrunago, lapurrez betetako mendixka batzuek zeharkatu behar izan dituzte, eta elkarren oso ondoan ibili dira egun batez, beldu- rragatik. Beste herri hartan *Bhopal Express* filma erakusteko eskatu diete, baina gaueko hamarrak arte arginda- rrik ez zegoen, eta ibiltarietako batzuk lo gutxi eginda jaiki behar izan dute biharamunean.

Delhira inguratu ahala, trafiko ero eta zorabiagarri baten erdian eman dituzte pausoak. Indiako faktoriarik handien aldamenetik pasa dira, eta denetan aurkitu dituzte kasik beren sorterri Bhopal bezain paraje kutsa- tuak. India harrigarri ari ei da hazten.

Martxoaren 26an egin dute azken mitina Delhin ehunka herritarrek. Honela kontatu du blogistak: "Bhopa- letik Delhira 800 kilometroko 'padaya- tra' egin dute 37 biktimak; asteburuan iritsi dira eta beste ehunka kaltetu elkartu zaizkie arazoa konpondu arte- ko gose grebari ekin diotenean. Hala deklaratu du Rasheeda Bi-k, Bhopale- ko tragedian bizirik atera zenak berak: '21 urte, asko dira. Gobernua lo egon da orain arte. Gaur gure txanda da: lortu ala hil'".

Leher eginda egonagatik, Delhin geratu dira. Sonia Gandhik errezubitu- ko omen dituela agindu zieten. Asteaz- kenean (29) Kimikako ministroak hartu zituen. Emaizta zehatzen zain, baraurik jarraitu dute padayatriek. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

Txillardegi

Indioen arimak salbatzera

Espainolek "Amerikak deskubritzean" 1492an, munduak ezagutu duen genozidiorik handienari eman zitzaion hasiera. Aste hauetan argitara berri den *Ancient Americans* liburukoteak, Charles Mannen lumaz, gogorazi duenez.

Espainolak 1492an La Española bataiatutako Cuba Uhartera iriste beretik beren "politika kolonizatzailea"ren oinarriak ipini zituzten. Eta hauen instituzio nagusitzat La Encomienda de Indios izeneko legez-tatu zuten.

Beronen arabera "bi belaunaldiez" -50 urtez, eman dezagun- "encomienda" delakoak mugarrik gabe ustiatzeko eskubidea aitortu zitzaizen espainiar konkistatzaileei.

Zenbat hektarea, zenbat kilometro karratu? Erregelarik ez. Askotan eskualde zabal zabalak bertakoei lapurtu, garaitutako indioak esklabu bihurtu eta... ¡Adelante los cruzados de Cristo!

Bi belaunaldien epe hori gainera, berehala luzatu zen: hiru, lau belaunaldietara -100 urtez eman dezagun-. Honela hozitu zen Espainiako Erreinuak, eta azkar sendotu, urte gutxitan aberastekotan Ameriketara joateko tema iraunkorra.

Garaia hartu behar dugu kontuan: Fernando eta Isabel "katolikoen" konkista historikoena zen ordukoa, hain zuzen ere.

Granadako Erresuma musulmanaren konkista ere urte berean burutu zen (1492ko urtarrilean). Eta handik hogeit urtera gure Nafarroarena, dakigun bide "demokratikoaz".

Mamitua zen ezpataz eta sarraskiaz "La España en que nunca se ponía el sol" ospetsua. Espainolak XVI. mendeko yankeeak bihurturik, zapal dutako eta ukatutako herriak zeuzkaten nonahi. Nafarroan, hasteko. Baina, Europatik irten gabe, Sizilian, Sardinian, Flandrian...

Benetan da ikaragarria Espainiak lurralde haiek konkistatzeko erabili zuen aitzakia merke eta lotsagaldua, "Indioen arimak salbatzera" joan zirela errepikatzen baitzuten. Artean, gupidarik gabe, indioen urrea tonaka lapurtzen zutelarik.

Hasieratik beretik (1497-VII-22) erlijioaren trikimailua erabili zuen Madrilek. Indioak "alfe-

RUBEN PLAZA

rrak" zirela sinestarazi zuen eta, hortaz, "gogortxo" jokatu behar izaten zuela batzuetan. Lurralde haiek landu gabe uztea zinez deitoragarria zelako.

Hona hitzez hitz ziotena: 'Mantenuaren zigorra' zeritzona ezarri zitzaizen indioei; alegia, konkistatzaileen mantenurako lurak landu beharra... lur gizen haiek beren elkor hartan ez uzteko. Eta, horretara, indioak nekazari eta langile bihurtu ziren".

Isabel La Catolicaren testamentuan, esate baterako, honela azaldu zen egia ofiziala: "Indietako baketzearen helburu nagusia biztanleon kristautzean zetzan, eta ez beste ezertan".

Indioen esplotazioarekin batera "katekesiaren beharra" azpimarratzen zen: "Ameriketako lurak inoren eskutan jartzeko baldintza garbia eta erabakiorra hau zen: indioen kristau katekesia bermatzea".

Jokabide bikoitz maltzurak ok eginik, Bartolomé de las Casas dominikarra altxatu zen. Eta, hamaika bidaia lantsu burutuz, 1492 urtean hil zen arte, nekagaitz aritu zen indioak beren infernu kolonialetik jaregiten.

"Voluntad de Imperio" daukaten espainiar eskuindarrek, hala ere, oso begi txarrez ikusten dute Bartolomé de las Casaren salaketa ausarta.

Ramiro de Maeztu arabar-ingelesak bildu du maisuki inperialisten pentsakera (ikus *Defensa de la Hispanidad* liburua): "Konkistatzaileen eta enkomenderoen ondorengoek... parekorik izan ez

duen lorpena burutu zuten: indiar jende hura kristau zibilizaziora biltzea. Eta hau Ameriketara joan omen ginen errearen eta zilarren egarriak bultzaturik dioen esamesaren aurka. Gu hara predikatu nahiak eraman baikintuen".

Baina, amaitzeko, itzul gaitezen Mannen esanetara: "Europeans did not find a wilderness there... They made one". Esaera izugarria, esan nahi baita: "Europarrek ez zuten Ameriketako inolako basamorturik topatu... Hain zuzen ere, egin egin zuten berek".

Ameriketako genozidioak 80 bat milioi indioen sarraskia ekarri zuen. Mundu guztiko populazioa orduan 400 milioitan estimatzen delarik.

Zinez: gora Amerika amerikarra! ■

Benetan da ikaragarria Espainiak

lurralde haiek konkistatzeko

erabili zuen aitzakia merke eta

lotsagaldua, 'Indioen arimak salbatzera'

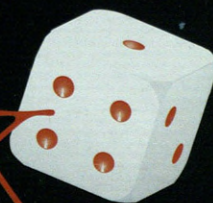
joan zirela errepikatzen baitzuten.

Artean, gupidarik gabe, indioen

urrea tonaka lapurtzen zutelarik

ASTE HONETAKO

zozketa

ARZAK
alto de miracruz 21

Vindres
20015
SAN sebastian

☎ 943 278465 - 943/285593
FAX 943 272753

Arzak Jatetxea

Afaria
2 lagunentzat

Mirakruz gaina, 21
Donostia GIPUZKOA

www.arzak.com

1

URDAZUBI-URDAX

Xareta eskualdean
Sara, Zugarramurdi
eta Ainhoa ondoan

LEZEAK

Bisita gidatuak,
soinu eta argiekin

☎ 948 59 92 41
urte guztian irekia

Milaka urte dituen leze honetan, bada erreka bat,
Urtxume, istorioz betea. Nahi duzu ezagutu?

Urdazubiko Lezeak

3 harpidedunentzat
bina sarrera

Leorlas auzoa, z/g
31711 Urdazubi/Urdax NAFARROA

Tel. 948 599241

2

Anduri Landetxea

Asteburu pasa
2 lagunentzat

Ubera, 13
Bergara GIPUZKOA

Tel. 943 585264

3

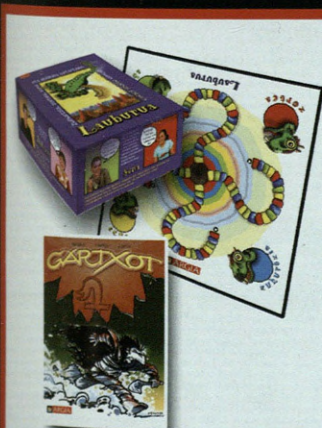
Olaberriako Kartinga

5 harpidedunentzat
bina sarrera

Gainera auzoa, z/g
Olaberria GIPUZKOA

www.vilarinomotor.com

4

Lauburua eta Gartxot

2 produktu sorta

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

JOLASTOKI JATETXEA

• Eihar Egaña Garcia (Donostia)

URRUTI SPORT

• Arantxa Iraeta Zubeldia (Zumarraga)

LAUBURUA ETA GARTXOT

• Imanol Arluziaga Esnal (Donostia)
• Aitor Sangroniz Akarregi (Santurtzi)

EUSKAL BURDINAREN MUSEOA

• Olaia Elortza Iñarra (Zegama)
• Jon Mikel Barandiaran Arratibel (Donostia)
• Fernando Ramirez Sanchez-Paniagua (Bilbo)

TXAPELA BURUAN ETA IBILI MUNDUAN

• Juanjo Aduriz Zabala (Errenteria)
• Jesus Aparicio de Castro (Bilbo)
• Elena Iturbe Bengoa (Arrasate)
• Igor Ugalde Huegun (Villabona-Amasa)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • guinea@argia.com • www.argia.com/gunea

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04